

Genel Yayın Sıra No:185
2010/27
Cep Kitaplığı: LXIII
ISBN No: 978-605-5614-68-3

Yayına Hazırlayan
Av. Celal Ülgen - Av. Coşkun Ongun

Kapak
Can Eren

Tasarım / Uygulama
Referans Medya ve Reklam Hiz. Ltd.
Tel: +90.212 347 32 47
e-mail: info@referansajans.com

Baskı
Sanat Matbaacılık
Medya ve Reklam Hizm. San. Tic. Ltd. Şti.
Hattat Halim Sokak No: 13
Balmumcu - Beşiktaş / İstanbul
Tel: +90.212 267 04 23
e-mail: info@sanatmatbaacilik.com

Birinci Basım: Aralık 2010

İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararıyla 2.000 adet basılmıştır.

İstanbul Barosu

**KARANLIKTAN AYDINLIĞA
SEVR ve LOZAN**

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI
İstiklal Caddesi Orhan Adli Apaydın Sokak
1. Baro Han Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0212) 251 63 25 (pbx)
Faks: (0212) 293 89 60
dergi@istanbulbarosu.org.tr

İÇİNDEKİLER

Yayın Kurulu'ndan 7

Sevr Paranoya mı Güncel Tehdit mi?

Açılış 9

Av. Hüseyin ÖZBEK 9

Av. Muammer AYDIN 11

Cahit KAYRA 23

Prof. Dr. Sina AKŞİN 41

Prof. Dr. Sibel ÖZEL 53

Onur ÖYMEN 69

Prof. Dr. Engin BERBER 89

87. Yılında Bağımsızlık Belgesi "LOZAN"

Açılış 105

Av. Hüseyin ÖZBEK 105

Av. Muammer AYDIN 105

Prof. Dr. Çetin YETKİN 115

Doç. Dr. İbrahim Ethem ATNUR 127

Ömer Faruk EMİNAĞAOĞLU 145

Prof. Dr. Rauf VERSAN 157

Prof. Dr. Selami KURAN 169

YAYIN KURULU'NDAN

İlköğretimdeki Tarih derslerinde öğretilir: Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanlar yenilince Türkler de doğal olarak yenik sayıldılar.

Türkler gerçekten de yenilmişler miydi?

Çanakkale Boğazı'na dayanan ve içlerinde Batılılar başta olmak üzere birçok ulusun askerlerinin yer aldığı uluslararası güç, emperyalist namulularını Anadolu topraklarına doğrultmuş, ancak eski dilde "muvaffak" yeni dilde başarılı olamamışlardır.

*Çanakkale geçilememiş, bir Ulus topraklarıyla birlikte geleceğini de **Mustafa Kemal** önderliğinde güvence altına almıştı.*

Ancak bunun tamama ermesi için Ulusal Kurtuluş Savaşı başlatmak kaçınılmazdı.

Türklerin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmediklerini, Sevr paçavrasını kabul etmemelerinden de anlayabiliriz.

Sevr'in Türklüğü yok sayma girişimi, Lozan'la ortadan kaldırılmış, Anadolu'nun Türk yurdu olduğu tüm dünyaya ilan edilmiştir.

Bu kitapla geçmişten günümüze Türklerin uluslaşma süreçlerine tanıklık edeceksiniz.

Yeni bir yayında buluşmak umuduyla...

Av. Celal ÜLGEN
Yayın Kurulu Başkanı

İSTANBUL BAROSU
SEVR ANTLAŞMASI PANELİ

07.07.2010

Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu

AÇILIŞ

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

İstanbul Barosu Genel Sekreteri

Değerli konuklar, sevgili meslektaşlarım, her yıl Temmuz ayında, Temmuz'un 22, 23'ü veya 24'ünde, 24 Temmuz 1923'ün yıldönümlerinde Lozan'la ilgili İstanbul Barosu'nun bir bilimsel etkinliğine sizler de alıştınız, bizim de geleneğimiz. Ancak ilk defa, ilk kez biz Lozan'la bağlantılı olarak değil de münhasıran, ayrıca Sevr'le ilgili bir toplantı düzenlemeyi düşündük. Bugün Sevr'le ilgili bir bilimsel toplantıyla, bir panelle karşı-nızdayız. Sevr kimilerinin dediği gibi gerçekten bir paranoya mı, bir vehim mi, gereksiz ve lüzumsuz bir takıntı mı, yoksa gerçekten güncel, güncellenen, ciddi bir tehdit mi? Bunun hukuk çerçevesi içinde, bilimsel bir biçimde ele alınması gerekiyor. Türkiye'nin yaşadığı süreçte, geçtiği süreçte bir kat daha önemli bir şekilde ele alınması gerekiyor. Bugün bu konuyu birazdan takdim edeceğimiz çok değerli konuklarla, değerli bilim insanlarımızla ve çok değerli politikacılarımızla, araştırmacılarımızla sizlere yansıtacağız. Şimdi konuya ilişkin olarak Sayın Baro Başkanımız Avukat Muammer Aydın'ın bir sunumu olacak, açık konuşması olacak. Daha sonra değerli konuşmacılar sizlere belli bir kronoloji içinde bu konuya ilişkin değerlendirmelerini, düşüncelerini aktaracaklar. Ben Sayın Başkanımıza buyurun diyorum, buyurun Sayın Başkanım.

Av. MUAMMER AYDIN

İstanbul Barosu Başkanı

İstanbul Barosu olarak yine önemli bir konuyla karşınızdayız. O nedenle öncelikle şahsım ve Yönetim Kurulum adına hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Bildiğiniz gibi içinden geçtiğimiz süreçte Türkiye'de Cumhuriyet, Atatürk değerleri ve laiklik bence gerçekten, sadece bence değil, bu değerleri özümsemiş, bu değerlere inanmış, bu ülkenin ayakta kalması gerektiğini ve bu değerlerle beraber olması gerektiğini düşünenlerin kafalarında acabalar var. Acabalar var da bazıların kafasında da acaba Sevr'i geri getirebilir miyiz, Sevr koşullarını yaratabilir miyiz düşünceleride var mı acaba, o nedenle adını da paranoya mı diye koyduk.

Aslında bu ülke Cumhuriyet'in kuruluşundan bu tarafa geçen sürece baktığımız zaman bugün tekrar o döneme dönmesi, o günün koşullarını yaşaması mümkün değil, buna hiç izin vermeyeceğimizi, hiçbir şekilde de o koşulların yaratılmasının Türkiye sınırları içerisinde mümkün olmayacağını bir kez daha ifade etmek istiyoruz. Ancak bu demek değildir ki geçmişi hatırlamayalım, bu demek değildir ki geçmişimizden ders almayalım, bu demek değildir ki neler oldu, daha da neler olacak konusunda uyanık olmayalım. O yüzden bu toplantının bir amacı da bunları bir kez daha hatırlamak, hatırlatmaktır. Aslında herkesin 10 Ağustos 1920 tarihinde imza altına alınan Sevr Anlaşması konusunda

neden böyle bir panel düzenlendiği üzerinde ciddi biçimde düşünmesi gerekir. Bunun da aslında cevabı içinden geçilen süreçte karşı karşıya kalınanlardır. Lozan Anlaşması'yla varlığı ortadan kalkan bir anlaşmanın günümüzde irdelenmesinin asıl nedeni halen bazı çevreler tarafından bu anlaşmanın, aslında buna anlaşma demeye de pek dilimiz varmıyor, ama bu daha çok tek taraflı dayatmayla yapılan ve Ulusun hayatıyetine son vermek isteyen bir belge mahiyetindeydi. İşte bunun gündeme getirilmesi ve bazı maddelerinin uygulanması için ciddi faaliyetler yürütülmesidir. Bunu örtülü ya da açık biçimde hepimiz görüyoruz. Bu çabaları ifşa etmek, ortaya koymak adına bu seminer ve çalışmalara ve farkındalıklara gereksinim duyuyoruz. Çünkü günümüzde inanılmaz derecede bir kavram kargaşasıyla, kargaşalarıyla da karşı karşıyayız.

İfade özgürlüğü, ulus devlet ve ulusal kimlikler, düşüncenin özgürce yayılmasının önünün açılması gibi son derece önemli ve de uygulanması konusunda bizim de sürekli bir çaba içinde olduğumuz kavramlar kişi ya da kurumlarca belirli emellerin gerçekleşmesi yolunda kalkan olarak kullanılıyor. Düşünce özgürlüğüne sonuna dek evet, ama ülkenizi bölüp parçalayacak fikirlerin de farkına varmak adına bu yöndeki düşüncelere karşı fikir ve öneriler öne sürmeye de kimsenin karşı çıkmaması gerekir. Bunu şunun için söylüyorum, günümüzde düşünce özgürlüğü ya da

bireyin kendini ifade hakkı adı altında her tür düşünceye saygı gösterilirken Cumhuriyet kurum ve kavramlarını savunmak maalesef demode sayılıyor ve birçok çevreler tarafında da statükocu olarak anılıyorsunuz ve çok ağır eleştirilere ve bombardımana tabi tutuluyorsunuz. Anayasa'mızda vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkesin Türk olduğu yönünde bir hüküm varken ve de Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir sözü bulunmasına karşın, Türk olmak deyimi belirli çevrelerde bir yerlere çekilmeye çalışılıyor. Türklük sanki salt bir etnik yapının adımı gibi önümüze konuluyor, bir insan ben Türküm dediğinde bunun altında derin anlamlar aranılıyor ve de o insan ırkçılıkla suçlanabiliyor tıpkı Mahmut Esat Bozkurt örneğinde olduğu gibi. Türk aydınlanmasının önderi ve Adalet Bakanı, Atatürk'ün Adalet Bakanı olarak bu ülkeye çok büyük hizmetleri geçen kişinin Türklükle ilgili söylemlerini bugün ırkçılık olarak niteleyenler kendi yaptıklarına bakmak zorundadırlar. Evet, oysa ben Türküm demek ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşım demekle özdeştir. Nasıl Afrika göçmeni bir siyah ya da Faslı bir göçmen ben Fransız'ım derken Fransa vatan-daşı olduğunu kastediyorsa, bizde de bu kimliksel niteleme anayasal vatandaşlık bağını temsil etmektedir.

Saygıdeğer konuklar, konumuz Sevr olduğu için dilerseniz Sevr Anlaşması'na

kısaca birlikte bir göz atalım. Birinci Dünya Savaşının galibi olan itilaf devletleri 18 Ocak 1919'da Paris'te toplanarak savaş sonrası barışı görüşmeye başlamışlardı. Osmanlı Devleti hariç diğer yenilen devletlerle barış yapılmıştı. Sadece Osmanlılarla gizli anlaşmaların uygulanmaması nedeniyle çıkan anlaşmazlık sonucu bu belge imzalanmamıştı. Büyük devletler Saint Remo'da toplanarak Osmanlıyla yapılacak barışı görüşmeye başladılar. Toplantıya gözlemci olarak katılan Tevfik Paşa taslağın devlet tasfiyesi olduğunu belirtmişti. Bu ortamda İstanbul Hükümeti bir olağanüstü kurul toplayarak bu barış taslağını kabul etti. Sevr'in kabul edilmesinde Yunanlıların Doğu Trakya ve Batı Anadolu'ya harekete geçmeleri de etkili olmuştur. Sonunda 10 Ağustos 1920'de Sevr Anlaşması imzalanmıştır. Sevr Anlaşması'na göre Trakya sınırimız Çatalca hattının biraz ilerisinden geçiyordu. Suriye sınırı Gaziantep, Bilecik, Urfa ve Mardin'in kuzeyinden geçiyor, bunun güneyi Suriye topraklarında kalıyordu. Giresun, Erzincan, Muş, Bitlis, Van Gölü'nün doğusu Ermenilere bırakılıyordu. Boğazlar Bölgesi tamamen askerden çekilerek askersiz bölge olarak ilan ediliyordu. Bu bölgede askeri hareketlerde bulunmak yasaktı. Yaklaşık 20-25 kilometrelik saha bu askersiz bölgeye giriyordu. İtilaf devletleri Türkiye'de özel nüfuz bölgeleri kuruyorlardı, barış şartları itilaf devletlerinin istediği şekilde uygulanacaktı. Aksi bir hareket olursa cezası da hazırды.

İstanbul elimizden alınacaktı.

Kapitülasyonlar yeniden yeni kurulan devletler de dahil bütün devletlere verilecekti. Devletlerin gelir kaynakları işgal devletlerinin işgal harcamaları ve savaş tazminatı için kullanılacaktı. İsteyen Türk uyruğu herhangi bir devletin uyruğuna geçebilecek, böylece kapitülasyonlardan yararlanacak ve vergi ödemeyeceklerdi. Sevr Anlaşması'yla Osmanlı devleti yok sayılmış ve adeta yağmalanmıştır. Dünya savaşının galipleri Osmanlı topraklarını hoyratça paylaşmışlardı. Azınlıklara geniş ve sonsuz haklar verilerek Türklerin hakları alabildiğine kısıtlanmıştır. Anadolu işgalcilerin kontrol ve güdümüne itilmiştir. Ancak bu Sevr'in bizim için iyi bir tarafı da vardı aslında, bu kadar teslimiyetçi bir, bu kadar sonu bir ülkenin her türlü değerlerden yoksun bırakılması, vatandaşlarının ve devletin yok sayılması olan bir anlaşmanın iyi tarafı olabilir mi? Evet, olabilir. Çünkü bu anlaşma Anadolu'da milli mücadele azmini başlatmıştır. Bu anlaşmanın en büyük yararı bu olmuştur ve Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Anadolu'daki milli mücadelenin başlamasını Sevr'e borçlu olduğumuzu, ama bunun tabii ki en büyük mimarının da Mustafa Kemal Atatürk olduğunu ve Türk halkı olduğunu unutmamak gerekiyor. Türk insanı Osmanlı yönetiminin vatan yerine salt hanedanını ve geleceğini düşünerek hareket ettiğinin farkına varmıştır. Damat Ferit'lerin gerçek yüzü ortaya çıkmıştır. Sevr Mebuslar

Meclisi tarafından onaylanmadığından hukuki bir özelliği olmayan sadece bir belgeden ibaret kalmıştır. O sıralarda bu belge Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin büyük tepkisine neden olmuş ve Sevr'i kabul edenler vatan haini ilan edilmişlerdir. Kurtuluş Savaşı sonucu Sevr tamamen geçerliliğini yitirmiş, onun yerine Lozan zaferi kazanılmıştır. Sevr'i imza edenler o dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından vatan haini ilan edilerek toplumda ifşa edilmişler, özellikle genç kuşaklara Sevr hezimetini sürekli anımsatmalıyız ve ulusal Kurtuluş Savaşının destansı özelliklerini mutlak suretle anlatmalıyız. Ulus olarak son günlerde yaşadığımız kimi olaylar bu durumu bir duyarlılık olmanın ötesinde bir zorunluluğa dönüştürmektedir.

Evet, değerli konuklar, değerli katılımcılar, öncelikle sizlerle paylaştığım bu konuları zaten hemen hemen hepiniz biliyorsunuz, ben sadece ufak bir hatırlatma yapmak istedim. Ancak bir gerçek var ki bugün içinden geçtiğimiz süreçte gerçekten Türkiye ve Türkiye Cumhuriyeti önemli günleri ve geleceği için önemli kararları hep beraber yaşıyor, ileride neleri göreceğimizi henüz bilmiyoruz. Ancak Atatürk'ün Ey Türk Gençliği'nde işaret ettiği konuların bugün önümüzde olduğunu görmek gerekiyor. Bu çok önemli, biz Atatürk'ü sadece bir put olarak, biz Atatürk'ü sadece bir önder olarak değil, biz Atatürk'ü bu ülkenin kuruluşunu, kurtuluşunu gerçekleştirmiş, bu ülkenin aydınlan-

masını gerçekleştirmiş ve geleceğin özellikle de çağdaşlıkta, bilimde ve hep birlikte olmakta olduğunu işaret eden bir önder olduğu için bugün de dün olduğu gibi ve yine gelecekte de olacağı gibi hep önderimiz kabul edeceğiz. Çünkü o gün işaret ettikleri bugün ne kadar doğru ve bugün nasıl önümüze çıkıyor, bunu hiç kimsenin görmezden gelmesi mümkün değildir. Yapılanlara baktığımız zaman, karşılaştıklarınıza baktığımız zaman ortaya gelen gerçekten teslimiyetçi politikalar ve bugünkü cumhuriyet değerleriyle, Atatürk değerleriyle, laiklikle çelişen, onlarla karşı karşıya gelen anlayışlar. Bakın, gazetelerde bugün yine var, Marmara Üniversitesi Rektörü Necla Pur 482 oy aldı, ama yerine atanan 302 oy alan üçüncü sıradaki kişi. Yani bugün üniversite rektörlerinin neredeyse tamamı türbanlı rektörlerimizdir, hanımlarının tamamı türbanlıdır. Tıpkı YÖK'te olduğu gibi, RTÜK'te olduğu gibi, tıpkı Cumhurbaşkanlığı'nda, Başbakanlık'ta olduğu gibi. Bizim türbanla bir sorumuz yok, o kişinin Allah'la olan inancını yaşaması noktasında kişiye ait bir tercih. Ancak bunu siyasal bir simge olarak ortaya koyduğunuz andan itibaren ve kamusal alanı paylaştığımız andan itibaren orada sorun var demektir. Atatürk'ün Çankaya'sında bugün hâkim olan görüş ve anlayışı ve bu söylediğimiz yerlerdeki görüş ve anlayışı Türkiye Cumhuriyeti insanı ve medeni Türk insanı görmezden gelemez. O nedenle gelecekte her yerin bu şekilde olmasını tabii ki arzu etmi-

yoruz. Bizim arzularımız Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu gündeki değerleri bugün de paylaşmak ve onları daha da ileriye götürüp çağdaştırmaktır. Bütün mücadelemiz, bütün kavgamız budur. Hukukçuya yakışan da bu kavgada, ki biz bunu karşılıklı karşı karşıya gelip boks mücadelesi olarak algılamıyoruz, ilkesel mücadele olarak anlıyoruz. Hepinize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Sevgili meslektaşlarım, değerli konuklar, burada konuşma sıralaması Sayın **Cahit Kayra** öncelikle sunumunu yapacak. Kendisiyle daha önceki konuşmamızda böyle bir talebi oldu, biz de seve seve kabul ettik, kendisine teşekkür ediyoruz. Ben konuşmacıları sıradan çok kısa olarak takdim etmek istiyorum.

Sayın Cahit Kayra'ya ben kendisine unvan olarak ne yazmam gerektiği konusunda fikrini sorduğumda kendisinin bürokrat, yazar, politikacı olarak tanımlanmasını istedi. Sayın Cahit Kayra Cumhuriyet hükümetlerinde önemli bakanlıklarda bulundu, çok önemli makalelere ve kitaplara imza attı. Çok ciddiyetle okunması gereken, çok yararlı eserlerin sahibi, kendisine sağlıklar diliyoruz. Bu konuya ilişkin de önemli çalışmaları olduğu için kendisini davet ettik.

Prof. Dr. **Sina Akşin**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde uzun yıllar öğretim üyeliği yaptı. Çok önemli eserleri var

Cumhuriyet tarihimize ilişkin, ulusal kurtuluş mücadelesine ilişkin. Halen akademik çalışmalarını devam ettirmekte ve belki bir hafta, belki de iki hafta önce çok önemli bir kitabı çıktı, İç Savaş ve Sevr'de Ölüm. Tam da bizim konumuzla örtüştü, İş Bankası yayınlarından. Bu mütareke hükümetleriyle ilgili, Milli Mücadele dönemindeki İstanbullu mütareke hükümetlerine ilişkin bir çalışmanın, zincirleme bir çalışmanın üçüncü kitabı. Kendisinin de başka çok önemli akademik eserleri var, birazdan tabii ki sunumunu yapacak.

Prof. Dr. **Engin Berber**'i tanıyorsunuz. Ege Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı. Bizim daha önce de Lozan'la ilgili, mübadeleyle ilgili birçok etkinliğimizde konuk oldu, çok önemli sunumlarda bulundu.

Prof. Dr. **Sibel Özel**, bizim mutfağımızdan sayılır, Baromuzun üyesidir. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Anabilim Dalı Başkanı'dır, aynı zamanda Türkiye Barolar Birliği İstanbul Barosu'nun delegasyonundandır.

Onur Öymen'i, Değerli Büyükelçimizi, Milletvekilimizi herhalde takdim etmesem de zaten tanıyorsunuz, ama ben kısaca takdim etmek istiyorum. Daha önce de Lozan'la ilgili, Montrö'yle ilgili İstanbul Barosu'nun düzenlediği toplantılarda geldi, çok önemli görüşlerini, o engin diplomasi birikimini bizlerle paylaştı.

Gerçekten demin Değerli Başkanımızın da bahsettiği gibi Sevr bir paranoya mıdır, bir

vehim midir, gereksiz bir takıntı mıdır, yoksa gerçekten güncel bir tehlike midir, bir tehdit midir, bunun irdelenmesi gerekli. Elbette bu sunum değerli katılımcılar tarafından yapılacaktır. Bu geçtiğimiz yüzyılın başında Osmanlı terekisi paylaşılmak istendi, siyasi coğrafyası tasfiye edilmek istendi ve bugünkü Türkiye'nin siyasi sınırlarının hemen hemen dörtte biri mesabesinde bir alana da Türk ulusu hapsedilmek istendi, ama bir an, belli bir dönem, adeta bir istasyonda bir trenin mola vermişliği kadar bir müsaadeydi bu. Giderek asıl arzu Anadolu coğrafyasından Türk Ulusu'nu ve Türk unsurunu tamamen tasfiye etmektir, burayı bir sömürge coğrafyasına dönüştürmektir. Bu tabii Lozan'da çöp sepetine atıldı, ama çok kolay olmadı. Çok uzun, özverili, çok meşakkatli, ama o kadar da onurlu ve destansı bir savaştan sonra bu sonuca ulaşıldı ve Türk Ulusu'na asırlardır kurulan bir suikastın çöpe atılması olarak Atatürk tarafından nitelendi. İşte bu suikastın, Türk ulusuna asırlardır planlanarak hazırlanmış suikastın hukuk metni Sevr'di, Sevr paçavrasıydı, bugün bu konuşulacaktır.

Şimdi yeniden güncellenen bir Sevr var mı? Gerçekten de böyle Türkiye'de bir demokrasi mücadelesi, halkların bir özgürlük mücadelesi mi sürmektedir günümüzde, yoksa Fıratsız, Diclesiz, GAP'sız bir Türkiye, yeniden siyasi coğrafyası küçültülecek bir Türkiye ve Batıya bağlı, Batının sömürgesi olmuş aciz bir Kürdistan mı istenmektedir,

yoksa ortada bir demokrasi ve özgürlük mücadelesi mi vardır? Elbette ki bu boyutun da gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Ben bu sunumdan sonra Değerli Konuğumuz Sayın Cahit Kayra'ya sözü vermek istiyorum. Buyurun Sayın Kayra.

CAHİT KAYRA

Bürokrat, Yazar

Bugün çok önemli bir konu üzerinde değerli bilim adamlarının, yıllar boyu biriktirilmiş deneyimleri olan Dışişleri mensupların dinleyeceksiniz. Ben ne tarihçi, ne akademisyen ne de Dışişleri bakanlığını öğretisini almış bir insanım. Sayın Hüseyin Özbek'in nazik davetini geri çeviremedim ve huzurunuzda geldim. Dış politika benim bilgi alanım içinde değil. Ama Sevres Antlaşması hakkında bir kitap yayınlamış bulunuyorum. Sizinle bu konuda bildiklerimi, düşündüklerimi paylaşmak istiyorum.

1918

Birinci Dünya Savaşı 1918 yılında sona erdi. Osmanlılar yenilenler arasındaydı. 1918 Eylülünde Mondros körfezinde Ateşkes imzalandı. Ateşkes Aga Memnon adlı bir savaş gemisinde imzalandı. Burada bir İngiliz ironisi olmalı. Aga Memnon üç bin yıl önce Avrupa'dan gelip Küçük Asya'daki Truva kentini yakıp yıkan Helen kralının adıdır.

Bu arada Müttefikler birbiri peşine toplantılar yaparak Osmanlı İmparatorluğu'nu aralarında nasıl paylaşacaklarının pazarlığına başlamışlardı:

İstanbul Anlaşması

Sykes Picot Anlaşması

Saint Jean de Maurienne Anlaşması

Brest-Litovsk Anlaşması

Bu yıl böyle bitti.

1919

1919 yılına bu hava ile girildi.

San Remo Konferansı'nda son kararlar alındı.

14 Mayıs'ta Yunan Ordusu İzmir'e çıktı

19 Mayıs'ta da Mustafa Kemal Samsun'a çıktı.

23 Mayıs'ta İstanbul'da büyük miting yapıldı.

24 Mayıs'ta Ayvalık'ta Kuvvayı Milliye'nin Yunan kuvvetlerine karşı ilk direnişi oldu.

1919'un Temmuz ayında Erzurum ve Eylül ayında Sivas Kongreleri toplandı. Misak-ı Milli (Ulusal Ant) imzalandı. Anadolu'da istilaya direnç ve kurtuluş hareketi resmîyet kazandı.

1920

1920 Yılına böyle girildi.

Müttefikler SanRemo Konferansı'nda tasarımlarına son şeklini vermişlerdi. Londra'da tekrar toplanıp kararlarını gözden geçirdiler.

İngilizler 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'a asker çıkardılar ve baskınlar yaparak Türk askerlerini öldürdüler. İstanbul'da toplanmış olan Meclis-i Mebusân'ı dağıttılar. Bir kısım mebusları ve gerekli gördükleri bazı kişileri alıp Malta'ya götürdüler.

20 Nisan'da zamanın Şeyhülislamı Dürriyade Anadolu'da'ki kurtuluş hareketinin liderlerinin katledilmelerinin dînen, şeriat gereği öldürülmelerinin vâcib olduğu hakkında fetva verdi.

23 Nisan'da Ankara'da Büyük Millet Meclisi toplandı

İstanbul Hükümeti kurtuluş hareketini bastırmak için bir ordu toplayıp Anadolu'ya

gönderdi (Kuvve-i İnzibâtiye Ordusu).

Aynı tarihlerde Müttefikler de Osmanlıları anlaşma imzası için davet ettiler.

İlk giden heyet imzalamadan geri döndü, daha doğrusu gönderildi.

1920 yılının Ağustos ayında üç şaşkın adam Fransa'nın Sevres kentine getirildi. Bir büyük binanın görkemli salonuna çıkarıldı. Önlerine bir belge koydular. Onlar da imzaladılar. Sonra ellerine tren biletlerini verilip İstanbul'la yollandılar.

Bu üç adamdan biri miyadı dolmuş, yarı mâtuh bir eski zaman paşasıydı. Bağdatlı Hadi Paşa... Biri cidden iyi bir şair ve şairliği oranında büyük bir şaşkın Rıza Tevfik... biri de Bir dışişleri memuru, büyükelçi Reşat Halis... Padişah ve zamanın sadrazamı bunlardan başka kimseyi bulamamıştı.

İmzaladıkları belge de filen dağılmış olan Osmanlı İmparatorluğu'nun hukukan ortatan kaldıran Sevres Antlaşması'ydı.

Döndüler. Padişah ve Sadrâzam mutlu oldu. Oysa imzalanan bu belgeden sonra bunların ne sultanlığı ne de sadrazamlığı kalmıştı. Padişah bu antlaşmayı imza etmiş miydi, etmemiş miydi? Bunun da değeri kalmamıştı. Sevres Antlaşması uygulanmış bulunuyordu. Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki, Mısır'daki hakları artık yoktu. Hicaz, Mezopotamya, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Kıbrıs, Adalar... hepsi gitmişti. İstanbul'da İngilizler, Trakya'da ve Ege'de Yunanlılar, Güneyde ve Orta Anadolu'da İtalyanlar,

Kilikya, Adana, Antep bölgesinde Fransızlar vardı. Kuzeyde Trabzon'a kadar Karadeniz Bölgesi'nde kurulacak Ermenistan'ı kimin sahipleneceği tartışılıyordu. Ancak Halifeliği kalan Vahdettin neyi imzalayacak ya da imzalamayacaktı?

Sonra yine savaşlar oldu. Lozan Konferansı toplandı. Sevres, yeni Türkiye Cumhuriyeti açısından çöpe atıldı. Ve yıllar geçti. Şimdi anlatının ikinci bölümüne geçiyoruz.

1966

Bu Sevres Antlaşması karanlık ve çirkin bir olaydır. Anlatımın ikinci bölümüne bu olayla nasıl ve neden ilgilendiğimi anlatmakla başlayacağım.

1966 yılında OECD nezdindeki Türk Heyetinin başkanı on beş gün sonra yapacakları sempozyum için bir konu bulmaya çalışıyordu. (Her on beş günde bir Heyette arkadaşlardan biri bir konuyu anlatıyor ve onun üstünde görüşülüyordu. Fena da olmuyordu.) O gün Fransız gazetelerden birinde Sevres kenti ile ilgili bir yazı gördü ve aklına Sevres Antlaşması takıldı. Mülkiye'de Lausanne hakkında bilgiler verilmişti. Sevres'den ise çok kısa. Toprak konusu üzerine bir şeyler kalmıştı aklında. Ama tümüyle bir muamma. Sekreterini Fransız devlet yayınlarını satan yere gönderdi ve bir Sevres Antlaşması getirtti.

Önüne konulan antlaşmayı görünce biraz şaşırıldı. Büyük hacimli 163 sayfa ve 432 maddeden ve haritalardan oluşan bir büyük

yapıt. Karıştırdı. O zaman biraz daha şaşırdı. Bu bir antlaşmadan çok bir doktrin külliyâtı. İçinde yok yok... Tabii başkanın alışık olduğu anlaşmalar, yani borç para anlaşmaları böyle değil.

Dosyayı, Arkadaşlarından, adını bilebileceğiniz birine, daha sonra önemli bir roman yazarı olacak olan Erhan Bener'e verdi. Gelecek toplantıda konu olarak Sevres Antlaşması'nı anlatmasını rica etti. Erhan Bener kendisine has yeteneği ile çok güzel bir hazırlık yaptı. Toplantıya, heyet mensupları dışından, askerlerden, hariciyeden, Birleşmiş Milletler'den (UNESCO) ve Paris'te lisansüstü öğrenim yapan gençlerden gelenler çok ilgilendiler. Çöpe atılmış mı atılmamış mı ne ise Sevres Antlaşması hakkında bilgi edinildi.

Konu kapandı. Yalnız Ankara'dan Başkana bir zılgıt geldi:

"Biz seni oraya para bulmaya gönderdik. Sevres'le uğraşmanın âlemi yok. Ayağını denk al" dediler.

Öykümüzün 3. Bölümüne geldik.

Bu iş burada kapandı gibi. Biz yine de öykümüze dönmeden bu 163 sayfalık 432 maddelik Sevres Antlaşması Kitabı heyet başkanını (artık heyet başkanı değil elbette) kitaplığında duruyor. Bir gün gazetelerde bir haberi okuyor. Ermeniler Paris'te Sevres Antlaşması gününü kutluyorlarmış. Bunu görünce aklına geliyor. Anlaşmayı, Erhan Bener'in açıklamasını çıkarıyor. Tekrar gözden geçiriyor. Ben de size gördüklerimi çok kısa bir

şekilde aktaracağım:

Bu Antlaşmanın bir yanında Osmanlılar ve karşı yanında on sekiz devlet. Asıl üyeler var. İngiltere, Fransa gibi ortak üyelere pek çok bunların arasında Belçika, Portekiz... Bunların arasında Hicaz bile var.

Ama akıllı Amerika Birleşik Devletleri yok. İstanbul'da akıllı, ileriye gören bir büyükelçi-leri var. Amiral Bristol. Onlar toprak dağılımında kendilerine önerilen yerleri de isteme yeceklerdir.

Toprak Konusu

İlkönce toprak paylaşılıyor. Köpek balıklarının bir balınaya saldırmaları gibi. Her biri bir parça koparıp gidiyor:

- Yunanistan Trakya ve Ege bölgesi
- Suriye bugünkü sınırları
- İtalya güney sahillerine, on adaları, Libya üstündeki Osmanlı haklarını
- Fransa Bütün Suriye, Hatay, Fas ve Tunus'taki Osmanlı hakları
- Hicaz Bütün Hicaz
- Büyük Britanya... Mısır, Kıbrıs, Mezopotamya (Irak)

Bunlar Manda rejimleri olarak alınmaktadır.

Boğazlarda özel bir komisyon, İzmir bölgesinde bir başka komisyon, Edirne'de bir komisyon.

Bu komisyonları incelerseniz anlarsınız ki sonunda kimler ilgili ise orası onların elinde kalacaktır.

Sonunda Osmanlı devleti yok oluyor.

İstanbul'da İngilizlerin emrinde bir halife. Kastamonu yöresi etrafında, ilerde eritilip yok edilecek olan küçük bir devlet kalıyor. Adı da Tükiye oluyor. İlginç öteki topraklarda kalan Türkler artık Türk değil. O ülkelerin uyrukluğunu alacaklar. Türkiye il ilişkileri olmayacak.

Kapitulasyonlar

Tabii olduğu gibi ve genişleyerek kalıyor. Aynı bağlamda azınlıklara da yeni haklar getiriliyor.

Askerlik

Halifeye küçük bir muhafaza birliği veriliyor.

Türkiye hükümetçisinin 50.000 kişilik bir ordu+jandarma birliği olacak. Bunun %15'i yani 7500'ü Müttefik kuvvetlerinin mesela Yunanlıların askeri olacak. Bu gücün topu olmayacak. Subayların kullanacakları tabancaların da ne kadar mermisi olacağı Antlaşmada yazılı.

Bu arada Türkiye (Osmanlılardan kim kalmışsa) ordunun bütün silahlarını malzemesini Müttefiklere verecek.

Deniz kuvvetleri de 600 tonluk gambottan fazlası olmayacak. Bu teknelerde 7.7'likten daha büyük top olmayacak. Gemilerdeki personeli Müttefikler denetliyecekler.

Hava kuvvetleri olmayacak.

Bu konuda daha bitmez tükenmez ayrıntılı hükümler var. Mesela orman bekçisi ya da gümrükçü sayısını Müttefikler belirtmeyecekler.

Türkiye hiç bir ülke ile askeri anlaşma yapmayacak.

Türkler mesela Almanya'daki bir silah fabrikasında çalışmayacaklar. (Burada garip bir şey var. Fransızları Afrika'daki legion'larında çalışabilecekler).

Soykırım

Müttefikler mahkemeler kurarak Osmanlı'nın yaptığı soykırımı işlerini yargılayabilecekler.

Maliye Komisyonu

Maliye komisyonu tam bir felaket. Bütçeyi Müttefikler kontrol ediyor. Yatırımları da. Beş ilkokul yaptıracağım diyorsunuz. Hayır iki tane diyorlar. Gelirler, vergiler de Maliye Komisyonu'nun denetimine bağlı. Zaten Muharrem Kararnamesi ve Düyun-u Umu miye devam ediyor. Türk parasının değerini de Maliye Komisyonu saptayacak. Borçlanma, borç ödeme, Maliye örgütü hepsi Maliye Komisyonunun elinde.

Diğer Konular

Aslında Antlaşmanın alanı o kadar geniş ki. Ticaret, patent anlaşması, trafik, imanlar... yollar, çeşitli tarifeler. İletişim hatları yani telefonlar, Telgraflar... Hepsi Müttefiklerin kontrolünde.

Sevres Antlaşması'nın içeriğini burada bırakalım.

.....

Bu konuyu gözden geçirirken bir gün elime bir kitap daha geçti. Genelkurmay Başkanlığı'nın bir yayını. Gizli mi değil mi

bilmiyorum:

Kurtuluş Savaşı'nda İsyancılar

Şaşırdım diyemem. Çünkü Kurtuluş Savaşı konusunda çok şey okudum. İsyancılar hakkında da bilgim var, fikrim var. Ama bu kaynakta gördüklerim eski bilgilerimi çok aşıyor.

Şimdi diyeceksiniz ki Sevres'i anlatıyordun. İsyancılar nereden, ne münasebetle çıktı?

Kurtuluş Savaşı sırasında yaşanan isyanlarla Sevres Antlaşması arasında organik bir bağ olduğunu düşünüyorum. Bakın nasıl, neden ?

Kurtuluş Savaşı dört yıl sürmüştür. Her bir yılın karakteri başkadır.

Birinci yıl yani 1919 bir hazırlık yılıdır. Kongreler gibi. Çeşitli dağınık Kuvvayi Milliye birimleri arasında birlik sağlamak gibi.

1920 ise İsyancılar yılıdır.

1921. Nizâmi ordunun oluşumu ve Savaşlarla geçer.

1922. Utku yılıdır. Düşman Anadolu'dan atılır.

Bunlardan 1920 yani İsyancılar yılı çok garip. Bütün yıl, başından sonuna isyanlılarla doludur. Aznavur'la başlar, Padişahın Kuvvayi İnzibâtiye ordu, Düzce, tekrar Düzce, Yozgat. Tekrar Yozgat, Zile, Milli Aşiret, Cemil Çeto, İnegöl, Çopur Musa, Kula, Konya'da Delibaş, demirci Efe, Koçkırı, en sonunda Çerkes Ethem.... ve yıl biter. İsyancılar da biter.

Ve bu arada akıl almaz çirkinlikler yaşanır. Bunlardan biri Rahip Frew ile Sait Molla

ve Hoca Zeynelâbidin'in düzenledikleri bir propoganda şekli var. Bunlar Konya'daki Delibaş isyanı sırasında, Yunanlılarla anlaşarak, hazırladıkları Kuvvayı Milliye'yi kötüleyen kağıtları Yunan uçakları aracılığı ile halka dağıtmışlardır.

Sonunda isyanlar biter.

Nedir bu isyanlar, kimler isyan eder ve niçin başkaldırırlar. Yunanlılar Trakya'da... Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemektedir. Fransızlar güneyde, İtalyanlar Antalya'da, Konya'da, İngilizler İstanbul'da... Anadolu'da Kuvvayı Milliye bunlarla Mücadele etmeye, vatani kurtarmaya çalışırken bu adamlar bu harekete ne için karşıdirlar? Zorları nedir?

İsyancıların başkaldırmak için neden "Dinin elde gitmesini istememek ve Şeriat" istemektir. Tabii bu bayrak altında daha pragmatik maksatlar da gerçekleştirilir. Çapulculuk.

Bu isyancılar arkasında onları teşvik eden bazı hacıları, hocalar var. Ancak dikkat çeken şey bütün bu başkaldırıların sistemli bir şekilde olduğudur.

Bu isyanlar bir yerden yönetilmektedir.

Bu isyanların kaynağı, yönetildikleri yer İstanbul'dur.

Yıl 1920'dir. Sevres Antlaşması bu yıl imzalanmıştır. Bu antlaşmanın başarılı olarak uygulanması için Anadolu'daki Kuvvayı Milliye Hareketi'nin engellenmesi, felç edilmesi gerekir.

İstanbul'da bu karşı hareketi hazırlayan

kadroya gelince:

- Başta elbette Halife vardır. Daha önce de dediğimiz gibi aslında padişahlığı sultanlığı kalmamıştır. Büyük Britanya Devleti'nin imparatorluğu'nun elinde bir kukla halifedir. Acıklı olan da budur. Altı yüz yıllık şanlar şereflerle dolu bir imparatorluk tarihi ve altı yüz yıllık bir hanedan Osman Gazi, Murat, Fatih Mehmet, Kanuni Süleyman, İkinci Mahmut gibi devletlere hükmetmiş insanların torunu bir başka devletin kuklası..

- Tabii ikincisi Damat Ferit Paşa... Osmanlı tarihinin sonuncu sadrazamı... Tarihe kötü anılarla geçecek bir adam.

- Hükümetin arkasındaki siyasi parti... Hürriyet ve İtilaf partisi.

Damat Ferit Paşa, Şeyhülislam Mustafa Sabri efendi, Hoca Zeynelâbidin efendi bu partinin kurucularıdır.

- Ve bunların yöresinde yüz karası dernekler. Topluluklar ve insanlar:

Cemi'iyet-i Müderresîn. Daha sonraki adı ile Teâli-i İslam Cemiyeti...

Fatih Ders-i âmî ve Şeyhülislam Mustafa Sabri, Said-i Nursî, Derviş Vahdetî'nin işbirlikçisi Mehmet Atif

Dar-ül Hikmet-i Aliyye Cemiyeti...

Hoca Rasim efendi.

3 Mart savunucusu.

Cem'iyet-i Tedrîsiye-i İslamiye... Damat Ferit Paşa'nın başkanlık ettiği ve Anadolu'daki isyanlarda parmağı olan dernek.

Nigehbân-ı Askerî cemiyeti... Topçu bin-

başı İsmail hakkı... Şeyhülislam Mustafa Sabri.
İngiliz Muhipleri Cemiyeti... Anadolu'daki
Kurtuluş Savaşı'nı felç etmek için çıkarılan
isyanların tertipçisi...

Bunun başında Şeyhülislam Mustafa
Sabri ve Sait Molla. İngiliz Rahip Frew.

Hey'et-i Nâsiha... Şehzade Abdürrahim,
Süleyman Şefik Paşa (ki sonra Anadolu'ya
gönderilen Padişah ordusu -Kuvva-yı İnzibâ-
tiye- kumandanı olacaktır.) Süleyman Şefik
Paşa. Hoca Ömer Feyzi efendi.

Bu derneklerde görev alan bazı kişiler
hakkında da bildiklerimizi söyleyeceğiz:

• Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi: Sait
Molla ve Rahip Frew ile birlikte Anadolu'daki
isyanların tertipçisi. Padişah'a Sevres Antlaş-
ması konusunda olumlu Fetva vermiştir.

Sait Molla: Damat Ferit Paşa tarafından
Şura-yı Devlet üyeliğine ve Adliye nazırlığına
getirilmiştir. Şeyhülislam Cemalettin Efen-
di'nin yeğeni, Hürriyet ve İtilaf Partisi kuru-
cusu. Adıyaman kaymakamı Kemal Bey'in
idam fermanını imzalayanlardan ve İngiliz
ajanı..

Şeyhülislam Dürr-i zade Abdullah...
Mustafa Kemal ve arkadaşları hakkında idam
fetvasını vermiştir.

Zeynelâbidin Efendi: Adıyaman Kaymaka-
mı Kemal bey hakkında idam fetvası ver-
miştir.

Mirliva Sait Paşa... Mütareke yılları içinde
İstanbul' daki kadınların kapanmaları, sokağa
çıkılmaları, gençlerin toplanmalarının yasak-

lanması, oruç tutmayanların cezalandırılması hakkında kararname çıkartmış, daha önceki İttihat ve Terakki Hükümeti tarafından çıkarılan Kadın Hakları Karanmeleri'ni kaldırtmıştır. Adliye Nazırı Vasfi Efendi... İngilizlerin Malta'ya sürgün ettiği Osmanlı aydınlarının katledilmeleri önerisini yapmıştır.

Bu örgütün Anadolu'da uzantıları vardır ve isyanlar bu uzantılar aracılığı ile düzenlenmektedir. Örneğin:

Arap Hoca (Sapanca'da)

Kadı Hamdi Efendi

Bursa Müftüsü Mustafa Feyzi Efendi (Aznavur kuvvetleri karışısında İç Anadolu'ya çekilmeye çalışan Kuvva-yı Milliyecileri Bursa'ya sokmamış, eşkiyalara yardımcı olmuştur)

.....

Bu tablodan anlaşılan şudur:

A) Anadolu'daki isyanlar Sevres Antlaşması'nın uygulanmasını kolaylaştırmak için çıkartılmıştır.

B) Bunu düzenleyenler İngilizler ve bir kısım Osmanlılardır. Ancak bunların neddeyse hemen hepsinin hacı, hoca, şeyh, islam, müftü kökenli oldukları anlaşılmaktadır.

(Burada Kurtuluş hareketine yardımcı olan akıllı ve dürüst din adamlarını unutmamak gerek. Rifat Börekçi gibi. Onların mücadelesi ayrı bir konudur.)

Bu olayda İngilizlerin davranışlarının mantığı açıktır. İngilizler kendileri açısından haklı ve yararlı gördüklerini düşünüp ona göre

hareket etmektedirler.

Osmanlı hacı hocalarının bu şekilde hareket etmelerinin karanlık bir açıklaması vardır:

Bunlar elbette, bütün bu tür insanlarda olduğu gibi kişisel çıkarlar, gizli kinler, nüfuz isteği, ihtiraslar, siyasi amaçlar ile hareket etmektedirler. Ancak bu görünen dürtülerin altında derinde yatan daha önemli bir davranışın bulunduğunu düşünüyorum.

Bunların karakterinde vatan, millet, bağımsızlık, toplumun çıkarları, yeni kuşakların geleceği, tarih bilinci, ekin-kültür, bilim, sanat ve benzeri değerler yoktur. Dinlerine dokunulmayan yer de bağımsızlık ve insanlık olmasından rahatsızlık duymazlar. Herhangi bir yönetim; Türk, Osmanlı olmasına gerek yoktur, İngiliz, Yunan yönetimi, bunların dinlerine dokunmuyorsa onların yönetimini kayıtsız şartsız kabul ederler. Sevres Antlaşması bu bakımdan isteklerine, istedikleri yaşam biçimine uygundur ve onun uygulanması için İngilizlere, Yunanlılara yardım edeceklerdir. Kurtuluş hareketinin amacı bunların işine gelmemektedir. Bunlar Dünya yaşamını kendilerine de başkalarına da Cehenneme çevirdikten sonra Cennete gidip orada sonsuza kadar yaşayacaklarına inanan hasta kafalardır.

Sevres Antlaşması'nın iki sahibi vardır:

Müttefikler ve İngilizler

Gerici, hasta kafalı vatansızlar

Ve bu gün Sevres Antlaşması'ndan

alınacak dersler vardır.

.....

Konuşmamı Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'da 1924 de söyledikleri ile bitireceğim.

Yaşamda ileriye doğru değil, geriye bakmak celalet ve gafletinde bulunanlar medeniyetin akıp giden selleri altında boğulmaya mahkûmdurler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yönetiminde yer alan bu gafiller ve hainler halifeleri, sadrazamları ile birlikte boğulup gitmişlerdir. Kimsenin kuşkusu olmasın.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Bir Cumhuriyet aydınının, Cumhuriyet'in havasını, Atatürk döneminin, Cumhuriyet devrimlerini teneffüs etmiş, o atmosferde yetişmiş bir insanın kimliğiyle konuştunuz. Yani Cumhuriyet hükümetlerinde demek ki bir dönem böyle bakanlar varmış, böyle politikacılar varmış. Bu şekilde ulusal kaynaklar konusunda, ulusal varlık konusunda duyarlı insanlar varmış, Cumhuriyet böyle bürokratlar yetiştiriyormuş. Şimdikiler nerede yetişiyor, nasıl yetişiyor, hangi burslarla yetişiyor, onu da bir göz önüne almak lazım.

Şimdi Sina Akşin Hocamız, işte sığağı sığağına, daha dumanı üstünde olan az önce benim sizlere sunduğum, takdim ettiğim kitabın yazarına söz geliyor 20 dakika, ama ben Hocamdan 1,5 dakika çalmak istiyorum, şu nedenle. Bu döneme 1917 yılında Birinci Dünya Savaşı devam ederken, Birinci Dünya Savaşı sonuçlanmadan Çanakkale'ye gelmiş,

cepheyi gözlemlemiş bir yabancı yazar var, Vladimir Jabotinsky ve Birinci Dünya Savaşı bitmeden yazdığı bir kitap var, basılmış bir kitabı var Jabotinsky'nin. Bu kitabın adı Türkiye ve Savaş, bu kitap iki yıl önce Türkçeye çevrildi ilk defa, şimdi bu kitaptan, Jabotinsky'den, bir Rus Musevi'si olan Jabotinsky'den ben bir paragraf okuyarak Hocama söz vermek istiyorum. Birinci Dünya Savaşı'nın gerçek çıkış nedeni doğu sorunudur diyor, Türkiye'dir diyor, Türk meselesinin hal-olmasıdır diyor ve şunu söylüyor. *"Bir komşunun ağzını tekrar tekrar sulandıran şey bomboş kaynaklar ve şu andaki sahibinin bunları yapmaktan aciz olduğunu farkına varmasıdır. Doğanın boşluktan nefret etmesiyle ilgili eski bir inanış vardır. Bu nedenle Türk mirasına olan susuzluk giderilmedikçe bu boşluk asla yok olmayacaktır ve bu susuzluk ancak savaş yoluyla giderilebilir. Halihazırdaki çatışmalar zaten bu susuzluğu gidermek için ortaya çıktı. Bu nedenle eğer savaş Türkiye'nin bölünmesini sağlamazsa er ya da geç aynı büyüklükte bir başka savaşın gelmesi kaçınılmazdır"* Son cümleyi bir kez daha okuyorum, *"Eğer savaş Türkiye'nin bölünmesini sağlamazsa er ya da geç aynı büyüklükte bir başka savaşın gelmesi kaçınılmazdır"* Buna şu ilave edilebilir, başka ayaklanmaların düzenlenmesi, başka ayaklanmaların, başka isyanların tezgâhlanması kaçınılmazdır diye de genişletmek lazım şu anda yaşananlar süreçle ilgili.

Yine tabii cephelerde bulunmuş, bizi tanı-

mış bu adam, şunu söylüyor, Türklere ilişkin gözlemi şu. *“Canlı bir vücudu parçalamak konusunda ısrar etmek üzücü bir görevdir. Özellikle ölüme mahkûm olan bu insanı tanıyan yazar için üzücü bir durumdur”* Bu beyanlar kendisine aittir. *“Eğer insanları iyi ya da kötü olmak üzere iki gruba ayırmak gerekirse Türkler kesinlikle ilk gruba girer. Türkler genellikle dürüst, alçakgönüllü, konuksever ve cömert insanlardır. Her şeye karşın eski askeri zaferleri de ortadadır. Türkler yetenekli devlet adamları yetiştirmişlerdir.”* Tırnak içinde kuşkusuz artık o dönemler mevcut değil diyor. *“Onları bir kez tanıdıktan sonra sevmemek olası değildir. Eğer siyaset sempati üzerine oluşturulabilseydi hiç kimse bu sevimli insanlar tarafından kurulmuş ve sürekliliği sağlanmış olan bir imparatorluğu yıkmak düşüncesine katlanamazdı. Ne yazık ki siyaset başka etkenleri temel almıştır, işte o başka etkenler Osmanlıyı parçalanmaya, terekisinin akbabalar tarafından da bölüşülmesine yol açmıştır.”* Buyurun Sayın Akşin.

Prof. Dr. SİNA AKŞİN

Arkadaşlar, Türkiye Cumhuriyeti tarihini anlamak istiyorsanız, ama derinlemesine, doğru anlamak istiyorsanız Sevr Antlaşması'ndan başlayacaksınız. Yani Sevr Antlaşması'nı bilmeyen bir insan ne kadar doğru şeyler söylese söylesin işin köküne ulaşmış sayılamaz bana göre, bu kadar önemli Sevr Antlaşması. Şimdi nedir, Sevr Antlaşması ne diyordu? Arkadaşlar, Sevr Antlaşması şunu diyordu, sizi, yani Türkleri Rumeli'den kovduk, şimdi Anadolu'dan kovuyoruz, mesaj bu. Atatürk Nutuk'ta, bu dile getirildi sanıyorum, bu Sevr Antlaşması yüzyıllarca Türklere karşı yürütülmüş bir komplonun son noktası olacaktı diyor. Yüzyıllarca Türklere karşı yürütülmüş bir komplonun son noktası, öldürücü darbe, yani matador son bir hamle yapıyor, kılıcıyla boğanın kalbini buluyor, işte o, yüzyıllarca sürmüş bir çalışmanın son noktası.

Biten Devlet

Tevfik Paşa İstanbul Hükümeti'ni temsilen Paris'e gidiyor, işte ona küçük bir törenle Fransız Dışişleri Bakanlığı'nda bu metin veriliyor, Sevr Antlaşması metni, maddeleri veriliyor. Tevfik Paşa da bunları alıyor, oteline götürüyor, biraz inceliyor ve şöyle bir telgraf çekiliyor İstanbul'a, "*burada bağımsızlık kalmadığı gibi devlet de kalmamış*" diyor. Çünkü bağımlı devlet diye bir kavram var, kamu hukukunda, devletler hukukunda bağımlı devlet, himaye altında devlet mesela veyahut da manda altında devlet, vesaire. Burada ba-

ğimsizlik yok, devlet de kalmamış diyor. Bu kadar, böyle bir değerlendirme yapıyor. Neden korkunç, neden korkunç bu antlaşma? Çünkü arkadaşlar, Osmanlı Devleti'ni kurbanlık koyun haline getiriyor. İki noktaya bakınca bunu anlıyorsunuz, bir tanesi orduyla ilgili hükümler, orduyla ilgili hükümler diyor ki 35 bin jandarma, ondan sonra 15 bin ordu, yardımcı kuvvet diyor, ona da ordu demiyor, yardımcı kuvvet diyor. 35 bin jandarma, 15 bin yardımcı kuvvet, ediyor 50 bin. Bir de 700 tane de saray muhafızı, sarayın muhafızları, ne ediyor? 50 bin 700. Osmanlı ordusu bundan ibaret, silahlı kuvvetleri bundan ibaret. Bunlara ağır silahlar yasak, tank yasak, hava kuvvetleri yasak, yok, donanma yok, sadece sahil güvenlik hizmeti görecekt bazı teknelere izin veriliyor. Üstelik bu ordunun içinde yığınlarla belli oranlarda yabancı subaylar var. Sonuç, Osmanlı Devleti ordusuz, ordu yok.

Ordu Yoktu

Bir de maliye kısmına bakalım, ona da değinildi. Arkadaşlar, maliye işlerine bakan bir komisyon var, bu komisyonda bir Fransız, bir İtalyan, bir İngiliz var, bir de Osmanlı var. Fakat o Osmanlı'nın oyu yok, sadece görüşünü söyleyebilecek, oyu yok. Yani oysuz bir üye o komisyonda. Bu komisyon bütün mali işlere bakıyor, bütçeyi o yapıyor, vergi kanunları, onların uygulaması, işte tazminatlar, vesaire, hepsi bunun elinde. Sonuç, Osmanlı Devleti'nin maliyesi de yok. Demek ki Sevr Ant-

laşması'na göre ordu yok, maliye yok. Efen-
dim, toprak konularına gelince Ege Bölgesi,
İzmir, Manisa, Ayvalık Bölgesi Yunanistan'a
veriliyor, Kuzeydoğu Anadolu Ermenistan'a
veriliyor ve üçlü bir anlaşma var ayrıca, bu
Sevr Antlaşması'nın dışında bir de üçlü
antlaşma var. Üçlü antlaşmaya göre Fransa
ve İtalya nüfuz bölgeleri ediniyorlar Anado-
lu'da. Şimdi İtalyan nüfuz bölgesi şöyle,
Antalya, Silifke, gözünüzün önüne getire-
bilirsiniz sanıyorum haritada, Antalya, Silifke,
Niğde, içe doğru gidiyor, Akşehir, batıya doğru
Akşehir, Afyon, Balıkesir, Aydın, Muğla. Bu
ne? İtalyan nüfuz bölgesi, yani burada
İtalyanların borusu ötecek iktisadi bakımdan.
Tabii iktisadi bakımdan öttüğü gibi her alan-
da ötecek demektir o. Bir de Fransız nüfuz
bölgesi var, Fransız nüfuz bölgesi de şöyle,
Mersin, Adana, Maraş, belirteyim, Ceyhan'a
kadar bir kere Suriye'ye veriliyor. Yani
Mardin, bütün o sınırdaki bugün sınıra yakın
olan yerler Suriye'ye veriliyor. Bu şimdi kalan,
Osmanlı Devletine kalan topraklarda Fransız
nüfus bölgesi, Mersin, Adana, Maraş, Diyar-
bakır, iyice doğuya gidiyor, sonra Silvan,
Arapkir, Sivas, Tokat, Karadeniz Bölgesine
kadar değil mi, Tokat, Karadeniz Bölgesine
kadar neredeyse varan bir nüfuz bölgesi.
Şundan da bahsetmem gerekir tabii, bir de
Boğazlar Bölgesi kuruluyor, Boğazlar yöneti-
mi. Boğazlar yönetiminin mahkemeleri var,
polisi var, böyle uluslararası bir devlet niteli-
ğinde Boğazlar, Marmara kıyıları böyle bol

kepçe Boğazlar yönetiminin egemenliğinde. İşte vergi alabiliyor, şunu yapabiliyor, bunu yapabiliyor, vesaire ve askersizleştirilmiş bir bölge, sadece itilaf devletlerinin askeri bulunabilecek, böyle bir bölge de var. Bu Boğazlar deyince Çanakkale Boğazı mesela Edremit Körfezi'ne kadar iniyor bu bölge.

Şimdi bu nüfuz bölgeleri niye böyle düşünülmüş? Sanıyorum biraz siz de düşünürseniz sizin de aklınıza yatar sanıyorum, arkadaşlar, İtalyan nüfuz bölgesi dediği yer aslında Yunanistan'a verilmek üzere hazırlanacak bölge. Çünkü Yunanistan da, Ermenistan da küçük devletler, bunların sindirim kapasitesi az, dolayısıyla bunlara yardımcı olmak lazım. Ne yapıyor? Yunanistan'a küçük bir bölge veriyor, ama ondan sonra muazzam bir bölgeyi de İtalyan nüfuz bölgesi diyor, aslında orada Rumların olduğu bölgeler işte az buçuk, orayı hazırlayacak. İşte beş yıl, 10 yıl, artık ne kadarsa hazırlayacak, ondan sonra buyur diye hediye edecek muhtemelen. Fransız nüfuz bölgesi de Ermenistan'a hediye edilecek, hazırlanacak bir bölge. Çünkü hangi, nereleri kapsadığına bakarsanız işte doğuda Ermeniler, batıda da Rumlar. Amaç ne? Anadolu Ermenistan ve Yunanistan arasında paylaşılacak. Yunanistan İtalyan nüfuz bölgesini sindirdikten sonra, Ermenistan Fransız nüfuz bölgesini sindirdikten sonra istediği zaman Osmanlı Devletine saldırabilir ve kurbanlık koyun olduğu için Osmanlı Devleti derhal yok olur, ordusu yok, maliyesi yok.

Peki, neden bu kadar uğraştılar? Arkadaşlar, bu antlaşma 433 madde, neden bu kadar anlaşılar, neden bu kadar uzattılar bu işi? Çünkü arkadaşlar bunlar çok akıllı insanlar, iki şeyden, bu sayede iki şey sağlıyorlar. Bir tanesi Türklerin can havliyle son bir mücadeleye girmelerini önlemek için, yani onlara yine de hadi hadi iyisiniz, yine de küçük de olsa bir devletiniz var, bir ayağınız da İstanbul'da, oh yaşadınız. Çünkü sizi yok ediyoruz, sizi dünya yüzünden siliyoruz dese, amaç o tabii, o zaman can havliyle son bir mücadele verilebilir, verilir muhakkak. Onu önlemek için, uyutmak için. İkincisi bir de tabii demin değindiğim sindirim kapasitesi meselesi, yani Yunanistan'ın ve Ermenistan'ın sindirim kapasitesini arttırmak lazım. Tabii bu biraz zamana bağlı, onun için böyle bir numara lazım. Sevr Antlaşması zaman kazanmak, yani Türkiye'yi yok edecek, Türkleri yok edecek, ama bunu çaktırmamak lazım, biraz zamana yaymam lazım bu işi. Evet, Osmanlı Devleti artık demek ki sonuç olarak kalmayacaktı ve Türkler etnik temizliğe uğratılacaklardı. Nereden biliyorsun? Rumeli'den biliyoruz, etnik temizlik yapıldı.

Türlere Etnik Baskı

Arkadaşlar, bu Batılılar çok hoş insanlar, çok becerikli insanlar, çok güçlü insanlar, yalnız bunların çok kötü bir kusurları var, başkalarıyla oturamıyorlar. Bunlar etnosantirik, etnisiteyle bozmuşlar. Sen kimsin, Ermeni misin, Rum musun, Fransız mısın, İngiliz

misin, babaannen kim, yani belki yarım Alman olabilirsin veyahut da çeyrek Yahudi olabilirsin, olabilir ya, buna çok meraklı bunlar. Dikkat ederseniz bütün Avrupa devletleri hep etnik isimler taşır, İngiltere İngilizlerin oturduğu yer, Fransa Fransızların oturduğu yer, İspanya İspanyolların oturduğu yer, İtalya İtalyanların oturduğu yer, bunlar etnosantrik, hatta bazen etno manyak oluyorlar. Mesela Hitler etno manyak olmuş, değil mi, 6 milyon Yahudi'yi laboratuvar şartlarında yok ediyor ve mesela bunların marifetlerini biliyoruz. İspanya'da Araplar 800 yıl kaldılar, sonra egemenlik Hıristiyanlara geçti, bugün İspanya'da bir tek Arap köyü yoktur, bir tek Arap mahallesi yoktur. Sicilya'da Araplar 200 yıl kaldılar, Sicilya'da bir tek Arap mahallesi yoktur, halbuki orada yüzlerce bina varmış, binaları da yok etmişler. Bereket İspanya'da iki tane bina kalabilmiş, Kurtuba Cami'yle Elhamra Sarayı, onlar da çok muhteşem yapılar, onlara herhalde kıyamadılar. Neyse, onlar kalmış, başka hiçbir şey yok, küçük bir çeşme bile yok, hiçbir şey yok. Yani etnik temizlik, kültürel temizlik şeklinde de gidiyor. Arkadaşlar, Türkler Rumeli'de barınamayacaklarını anladılar, anlamamak mümkün değildi tabii, çünkü etnik temizliğe tabi tutuluyorlardı ve büyük ölçüde canını kurtarabilenler Anadolu'ya göçtü ve sandılar ki Türkler biz Anadolu'da rahat edeceğiz, işte burada artık bize ilişmezler diye. Halbuki yanıldıkları Sevr Antlaşmasıyla ortaya çıktı.

Arkadaşlar, Sevr Antlaşması Türkler için bir şok olmuştur, bir travma olmuştur. Yani bu psikolojinin işte o darbe dediği şey, travma olmuştur.

Sevr Travmadır

Sonra biliyoruz işte, Atatürk mücadeleye girdi ve Sevr Antlaşması'nı demin çöpe atılmaktan bahsedildi, Sevr Antlaşması çöpe mi atıldı, yoksa Avrupalılar tarafından derin dondurucuya mı kondu, büyük soru, büyük soru işareti. Arkadaşlar, bu Batılılar dünyanın en güçlü, en zengin, en bilgili, dünyaya hegemonya kurmuş bir kuvvet. Bunlar bir hedef koymuşlar önlerine, nedir o hedef? Türkleri Anadolu'dan da kovacağız hedefi. Şimdi siz bu kadar güçlüyseniz, bu kadar akıllıysanız, bu kadar zenginseniz hedefinizden vazgeçer misiniz, vazgeçmez misiniz? Niye vazgeçersiniz? Baklayı ağızlarından çıkarmışlar, Sevr'de ne yapmak istediklerini açık etmişler. Şimdi Sevr'i unutmadıklarını, Sevr'in onlar bakımından derin dondurucuda olduğunun işareti de Sevr'den bahsederseniz çok sinirleniyorlar. Onların Türkiye'deki adamı olan ikinci cumhuriyetçiler de çok sinirleniyorlar. Yahu bu paranoya diyorlar, bu sendrom, Sevr sendromu paranoya. Arkadaşlar bunlar psikiyatr değil ki, nerede, hangi yetkiyle psikolojik bir teşhis koyuyorlar size Sevr'den bahsedince? Yani bu saçma sapan bir durum, bu Avrupa Birliği'nin finanse ettiği bir kitap var, Tarih Vakfı tarafından çıkartıldı, yazarları Faruk ve Gökçen Alpkaya, bunlar bir kitap

yazdılar, örnek kitap, 20. Yüzyıl ve Türkiye diye bir kitap. Arkadaşlar, burada Lozan ve Sevr'den bir cümlede bahsediliyor, bir cümle sadece. Bu ne kadar ilginç değil mi, yani bunu unutturmaya çalışıyorlar, buradan bence anlamak mümkün.

Atatürk Devrimi

Şimdi Sevr'in nasıl bir travma, nasıl bir şok olduğunu anlayınca arkadaşlar, Atatürk devrimi de o zaman anlaşılıyor. Atatürk devrimi doğrudan doğruya Sevr'e bir yanittir. Çünkü Atatürk uzak görüşlü bir adamdı, Lozan'la bu işin bitmeyeceğini biliyordu. Bir daha Türkler Sevr'le karşılaşmasınlar diye Atatürk devrimi yapıldı. Atatürk devrimi neyi amaçlıyordu? Türkleri her alanda Avrupa'yla, Batılılarla boy ölçüşecek duruma getirmek, ama her alanda, bilim, sanat, eğitim, vesaire dahil, her alanda boy ölçüşecek hale getirmek için bir uygulama, bir devrim. Demek ki arkadaşlar, Atatürk devrimi şıklık olsun diye; hoşluk olsun diye, yapılmadı, Türkler Anadolu'da ve Doğu Trakya'da rahat oturabilsinler diye yapıldı. Bir zarurettir, Atatürk devrimi Atatürk'ün bir hediyesi filan değildir, bir zarurettir, burada oturmanın tek reçetesidir. Tabii Atatürk devrimini anlayınca karşı devrimi de anlıyoruz, 1950'den bu yana karşı devrim Türkiye'ye egemen, her seçimi, 1950'den itibaren her seçimi Türkiye'de şeyhlik ve ağalık düzeni kazanıyor. Yani zaman zaman işte İsmet İnönü'nün, Bülent Ecevit'in başbakanlıklarını gördük, fakat bu başba-

kanlıklarda Meclisin çoğunluğu karşı devrimin elindeydi. Yani oyların yüzde 50 artı 1'i hiçbir zaman Atatürk devrimine geçmedi. Bu Türkiye'nin kısaca temel çelişkisi Atatürk devrimi ve karşı devrimdir. Şimdi temel çelişki bu, o zaman komünizm, Türkiye'de komünizm, Türkiye'de sosyalizm ütöpiktir. Çünkü Ortaçağla hesabını kapatamamış, Ortaçağla, şeyhlik ve ağalık düzeniyle hesabını kapata-mamış bir toplum için sosyalizm, komünizm ütöpiktir. Yani o çok ileriki bir olay, gündemde değildir ve tabii ortanın solu, demokratik sol, sosyal demokrasi gibi doktrin veya doktrinim-si şeyler de fanteziden ibarettir. Yani tabii bunların bir değeri var, bir gerçekliği var, vesaire, ama temel çelişki mademki Atatürk devrimiyle karşı devrim arasındadır, o halde bunlar da fantezidir, ortanın solu, demokratik sol, sosyal demokrasi.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Hocamıza çok teşekkür ediyoruz. Yaşanı-lan an fark edilmez, süreç içinde insan kanıksar, ama bazı turnusol kâğıtları vardır, çarpıcı bir fotoğraf karesi vardır, sizi şoka uğratar. Çarpıcı bir sahne vardır, şoka uğratar. Ben böyle kısa bir fotoğraf sunduktan sonra, Sibel Özel'e söz vereceğim. Ondan önce ben bu çarpıcı fotoğraf karesini size kısaca sun-mak istiyorum, şudur: Başkanımız da bahset-ti, Mahmut Esat Bozkurt bir Kuvayi Milliye-cidir, seçkin bir hukukçudur. Ülkesi işgal edildiğinde hukuk doktorası yaptığı İsviçre'-den pekiyi dereceyle, üstelik Osmanlı kapitü-

lasyonlar rejimi üzerine yaptığı hukuk doktorasından sonra ülkesine gelir, Kuşadası'nda dağa çıkar, işgalci Yunan ordusuna karşı çarpışmaya başlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne milletvekili seçilir, 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışında ve Eylül ayına kadar oturumlarda bulunamaz, meşru bir mazereti vardır, elde tüfek dağda işgalcilere karşı yurdunu savunmaktadır. Daha sonra Ankara'ya gelir, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarına iştirak eder, iktisat bakanı olur, işte Cumhuriyet'ten sonra Adalet Bakanı olur. Bizim hukuk devrimimizin, aydınlanmamızın, aydınlanma devrimimizin akademik anlamda, bilimsel anlamdaki hukuk öğretiminin çok önemli altyapısını hazırlar. Medeni Yasa akla gelir, ama Medeni Yasa'nın yanında diğer yasama faaliyetleri, diğer kodifikasyon, çağdaş hukukun temellenmesi, Cumhuriyet rejimine uygun bir hukuk düzeninin gelmesi konusunda olağanüstü gayretleri vardır. Kendisi ülkesini savunan bir savaşçıdır, bir Kuvayı Milliyeci'dir, bir devrimcidir, bir Cumhuriyetçidir, Aydınlanmacıdır.

Bizim hukukçular için, meslek örgütleri için bu önemli isim adına İstanbul Barosu Şubat 2005'de aldığı bir Yönetim Kurulu kararıyla bir hukuk ödülü ihdas etmiştir ve her sene seçkin bir hukukçuya bu ödül Mahmut Esat Bozkurt hukuk ödülü 5 Nisan Avukatlar günü dolayısıyla İstanbul Barosu'nun kuruluş yıldönümü törenlerinde verilir.

Bu sene de 132. kuruluş yıldönümünde İstanbul Barosu'nca bir değerli hukukçuya bu ödül takdim edilmiştir. Ancak bu seneye kadar olmayan bir şey yaşanmıştır. Öncelikle niçin böyle statükocu bir kişiye veriliyor bu ödül, daha başkasına verilemez mi diye başlayan bir tartışma, (Bu sene Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Sayın Başkanvekili Kadir Özbek'e verilmiştir) daha sonra; 'Mahmut Esat Bozkurt ırkçıdır, Mahmut Esat Bozkurt faşisttir, Mahmut Esat Bozkurt bir kafatasçıdır, Mahmut Esat Bozkurt başka etnisitelere düşman bir adamdır, böyle ırkçı, şoven biri adına niçin ödül ihdas edilmiştir' diyerek İstanbul Barosu'na karşı bir kampanyaya dönüştürülmüştür. Aslında Mahmut Esat Bozkurt'un şahsında bu kampanyanın gerçek hedefi Cumhuriyet devrimidir, Atatürk'ü dövmektir Mahmut Esat Bozkurt üzerinden, Atatürk'ü dövmektir, Cumhuriyeti dövmek, Cumhuriyet devrimlerini dövmek ve ulusal bağımsızlık savaşını mahkûm etmektir. Ulusal Kurtuluş Savaşı verdiği için, Milli Mücadeleye katıldığı için, Cumhuriyet devriminde çok önemli katkıları olduğu için Mahmut Esat Bozkurt çarmıha gerilmektedir.

Kendisi bir zaman gelir de böyle mahkûm edilirim diye düşünmüş müdür bilinmez, herhalde bu kadarını da düşünmemiştir. Bunu çarpıcı bir örnek olduğu için verdim, Mahmut Esat Bozkurt'un mücadele arkadaşları, Mahmut Esat Bozkurt'un da dahil olduğu o milli mücadelecilerin önderi olan Mustafa Kemal

Paşa Atatürk ve Cumhuriyet devrimine karşı çıkan gerici kalkışmalara karşı Cumhuriyet'in kararlılığı, Cumhuriyet'in o gerici isyanları bastırması, hukuk düzeni içinde bunlara mani olması Cumhuriyet'in totalitarizmi, Cumhuriyet'in baskıcı rejiminin bir göstergesi olarak nitelenmektedir. Böyle çarpıcı bir fotoğraf vardır, artık Cumhuriyet'e, Cumhuriyet devrimine, çağdaşlığa karşı son derece ciddi, son derece böyle organize bir mahkûm etme çalışması vardır, çabası vardır. Ancak şunu bir kez daha buradan kararlılıkla vurgulamak istiyoruz, İstanbul Barosu her şeyden önce bir hukuk kurumudur, bir meslek örgütüdür, hukuku savunacaktır, Cumhuriyet'i savunacaktır, Cumhuriyet değerlerini savunacaktır ve Türkiye Cumhuriyet'ini bu anlamda bir meslek örgütü sorumluluğu içinde elbette ki savunmaya devam edecektir.

Buyurun Sayın Özel.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL

Sevr Antlaşması bundan önceki konuşmacıların da dile getirdiği gibi aslında Büyük Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalayıp küçük bir bölgeyi Türklere bırakma projesi değildir. Bunu altını bir kez daha çizerek söylemek istiyorum, Türkiye'ye bırakılan ya da Türkiye'ye bırakıldığı iddia edilen topraklarda Türklere kendi kendilerini yönetme yetkilerini elinden alan bir vesayet sistemi, çok fazla maddesi olan bir antlaşma bu, 433 maddelik bir antlaşma. Bu antlaşma Türkleri hareket edemez şekilde bağlamakta ve en önemlisi de onların gelecek umudunu ellerinden almaktadır. Bu doğu sorununun bir parçası olarak öylesine ayrıntılı bir şekilde düşünülmüştür ki antlaşmada her şey vardır, eski eserlerle ilgili hükümler dahi. Ben size bu bildiride aslında azınlık meselesini anlatacağım, ama çok ilginç olduğunu düşündüğüm için şu eski eserler meselesine girmek istiyorum.

“İlginç” Maddeler

Antlaşma'nın 421. maddesinde Osmanlı Hükümeti eski eserlere ilişkin kendi çıkarttığı bütün kanunları geçersiz sayacak ve antlaşmada ek olarak düzenlenmiş hükümleri parlamentosuna sunmadan kabul etme yükümlülüğü altına girecektir. Dolayısıyla uluslararası bir antlaşmada ek adı altında kültür varlıklarıyla ilgili ya da eski ifadeyle eski eserlerle ilgili maddeler vardır. Buna göre 1700 yılından önce üretilmiş bütün eserler eski eserdir, eski eserlerle ilgili bir genel prensip

maddeye konmuştur, yani şudur. Eski eserlerin korunması yasaları korkutucu olmaktan çok özendirici yöntemlerle üstün tutulmalıdır. Bir eski eser bulan bunu Osmanlı makamına ihbar edecek ve karşılığında bir tazminat alacak. Önemli bir madde ek 7'de var, kazı yapma izni yalnız arkeolojik açıdan yeterliliğini ispatlamış kişilere verilecek. Bu izinleri verirken Osmanlı Hükümeti geçerli neden olmaksızın hiçbir ulusun bilim adamlarını izinden yoksun bırakacak biçimde davranmayacak. Yani yabancılara kazı izni verecek, kazı izni vermesi yeterli değil, aynı zamanda kazı sonucu bulunan eserler de kazıyı yapanla Osmanlı Hükümeti arasında paylaşılacak. Bunun oranı belirtilmemiş, yani yarı yarıya da paylaşılabilir, üçte bir, üçte iki oranında da paylaşılabilir, ama önemli olan bu eserler üzerinde özel mülkiyetin tesis edilmiş olması.

Azınlık Tanımı

Şimdi bu çok ilginç, niçin ilginç? Çünkü Osmanlı 1884'den beri topraklarında bütün eski eserleri devlete ait kabul ediyor. 1884 Asarı Atika Nizamnamesi'nde bir istisna var, bir kişi kendi tarlasında tesadüfen bir eski eser bulursa yarısı ona ait olacak, ama isterse devlet o yarıyı alıp kendisine para da verebilir. Fakat 1906 Asarı Atika Nizamnamesi'nde bu istisna da ortadan kaldırılmıştır ve Osmanlı ülkesinde bulunan bütün eski eserler hiçbir başka prosedüre ihtiyaç kalmadan devlete aittir. Dolayısıyla ülke dışına ihraç edilemez, kesinlikle yasaktır, kazı yapanlar ki yaban-

cılar tabii kazı yapabilirler, bugün de mümkün, kazı yapanlara asla ve kata buluntudan bir pay verilmez. Hepsi devlete aittir, hepsi imparatorluk müzesine götürülecektir. Kazı yapanlar sadece yayın yapma hakkını elde ederler. Görüyorsunuz 1884'den beri Osmanlı'da hâkim olan devlet mülkiyeti anlayışı bir uluslararası antlaşmayla ortadan kaldırılıyor ve Osmanlı'nın bundan sonra başka bir şekilde buna aykırı yasa çıkarması da engelleniyor. Yani kültür varlıklarımız dahi yabancılar tarafından gelip kazılacak, çıkarılacak ve bunlar üzerinde özel mülkiyet, yani yabancıya mülkiyet hakkı sağlanmış olacak. Bu çok ilginç olduğu için özellikle bu bildiriye bunu sunmak istedim. Çünkü Sevr paranoyasından bahsederken aslında Sevr'i bilmiyor insanlar, hani tarihimize yüzleşmemiz gerekir diyorlar ya, bence de yüzleşmemiz gerekiyor. Bunun için de öncelikle bilmek gerekiyor.

Mezhepler

Şimdi benim asıl konum, yani bu bildiriye size sunmak istediğim konu azınlık meselesiydi, çünkü çok da güncel bir konu azınlık meselesi. Öncelikle Sevr'de azınlık nasıl ele alındı, hangi maddelerle azınlık hakları düzenlendi, bundan bahsedeceğim. Fakat her şeyden önce bilmemiz gereken husus Sevr Antlaşması'nda azınlık tanımının bugün kabul ettiğimiz, yani Lozan'la kabul ettiğimiz tanımdan son derece farklı bir tanım olduğudur. Azınlık biliyorsunuz çok değişik tanımlarla kendisini buluyor, fakat her egemen

devletin aslında bu tanımı kendisinin yapma hakkı var. Sevr Antlaşması'nda azınlık tanımı ırk azınlığı, dil azınlığı ve din azınlığı olarak kabul edilmiştir. Bu bugün kabul ettiğimiz, yani Lozan'la kabul ettiğimiz kriterden çok farklı, çok da geniş bir kitleyi dikkat ederseniz azınlık sayıyor. Irk azınlığı derken Türk kökenli olmayan herkes bu azınlık kategorisine girecek. Din azınlığı derken de Müslüman olmayan herkes din azınlığı kategorisine girecek, ama bunu biraz daha geniş yorumlamak gerekecek. Çünkü kanaatimce din azınlığıyla kastedilen sadece Müslüman olmayan kesim değildir. Hanefi Müslüman olmayan herkes de din azınlığı kategorisine girer. Buna göre Hanefi Mezhebi'nin dışındaki diğer Sünni mezhepler ve tabii ki Aleviler azınlık kategorisinde olacak. Dil azınlığı dediğimizde de Türkçeden başka dil konuşan herkes azınlık kategorisinde olacak. Türk kökenli olup Hıristiyan olanlar da din azınlığı içerisinde azınlık, yine Türk kökenli olup zaman içerisinde örneğin Kürtçe konuşan topluluklar da buna göre dil azınlığı kategorisinde azınlık olacak. Yani Sevr'de azınlık tanımı olabilecek bütün kriterler ele alınarak çok geniş bir kitleye hitap eder hale getirilmiştir.

Şimdi bu haliyle baktığımızda aslında bu Osmanlı'nın tarihsel geçmişine de aykırıdır. Çünkü bildiğiniz gibi azınlık meselesi her zaman Osmanlı'nın iç işlerine karışmak ve meseleyi uluslararası platformda tutmak için bir bahane olarak kullanılmıştır. Şimdi huku-

ki anlamda azınlık dediğimizde şunun altını çizelim, her egemen devlet kimlerin azınlık olacağına kendisi karar verir. Bugün sizler de biliyorsunuz pek çok uluslararası sözleşme var, azınlıkların korunmasıyla ilgili de uluslararası sözleşmeler var, ama dikkat ederseniz bu sözleşmelerin hiçbirinde, yani 21. yüzyılda, geldiğimiz hukuk sistemi içerisinde ki buna AB hukuku da dahil, hiçbir hukuk belgesinde bir egemen devlete hangi kriterlerle ülkesinde azınlık olduğunu kabul etme yükümlülüğü yükleyen bir belge yok. Dolayısıyla bugün azınlıklarla ilgili bütün sözleşmeler azınlıkların sahip olabileceği hakları garanti altına alırken tanımı yine kime bırakıyor? Egemen devletin kendisine bırakıyor. Dolayısıyla bu itibarla uluslararası hukukta, bunun altını çizmek istiyorum, AB hukuku da buna dahil elbette, hiçbir egemen devlete bağlayıcı bir biçimde hangi kriterle senin ülkendeki şu grubu azınlık olarak kabul edeceksin diye dayatacak bir emredici norm yok. Dolayısıyla bu açıdan güncel konuyla da bağlantılı olarak baktığımızda bizim Türkiye açısından bugün de azınlık tanımımız Lozan'daki tanımdır.

Azınlık Bahanesi

Bu açıdan Sevr'le Lozan'ın ne kadar farklı olduğu bir kez daha günışığına çıkıyor. Çünkü Lozan'da da en büyük tartışmalardan biri bu azınlığın kim olacağı, kimlerin azınlık statüsünde olacağı tartışmasıydı. **Rıza Nur Bey** tarihi geçmişimize atıf yaparak Türkiye'de

Müslüman azınlık diye bir kavramın olmadığını öne sürdü. Doğru, bu İslam hukukundan da kaynaklanan bir şey, bizim tarihsel süreçte, geçmişimizde Müslüman azınlık diye bir kavram yok, azınlık dediğimiz gruplar her zaman için gayrimüslim, yani Müslüman olmayan kesim olmuştur. Fakat Rıza Nur Bey'in bu saptamasına Yunan Temsilci **Venizelos** bu sözlere çağdışı kalmış sözler olduğu gerekçesiyle karşı çıkmış ve asıl güvenceye alınması gereken hususun bir ulusal topluluktan olma hakkı olduğunu, azınlıkların kökenlerine ve bir başka devletle olan hımsımlıklarına ilişkin bilinçlerinin koruma altına alınması gerektiğine hükmetmiştir. Dolayısıyla ona göre azınlıklara ulusal tarihlerine içten yakınlık duygularıyla düşünme olanağının sağlanması gerekiyor. İşte tüm bu düşünceler Sevr Antlaşması'nda hayata geçmiştir, azınlık tanımı geniş tutularak dil, soy, din azınlıkları bir başka devletle olan hımsımlıklarına ilişkin bilinçlerini her zaman koruyacak şekilde ele alınmışlardır. Öyle ki bu azınlık meselesi İstanbul'un işgali için de bir sebep olarak zikredilmiştir, antlaşmanın 36. maddesinde Osmanlı Padişahının İstanbul'da kalmasına izin verilmiştir. İstanbul'un başkent olarak kalmasına da lütfedip izin verilmiştir, ancak Türkiye soy, din ve dil azınlıklarının haklarına dürüst biçimde saygı göstermekte kusur ederse müttefik devletler bu maddeyi değiştirmek hakkına sahiptir ve Türkiye'de alınacak kararları şimdiden kabul

etmiştir. Dolayısıyla azınlık haklarına saygı gösterilmemesi konusu İstanbul'un işgali için bir sebeptir.

İslama Geçişler Yasak

Sevr Antlaşması'nın 152. maddesi Türkiye'nin bulunduracağı kara kuvvetlerini sınırlandırmıştır. Hocamız biraz önce açıkladı, çok sınırlı sayıda bir kuvvet olacak. Fakat ilginç olan bu sayısı çok azaltılmış olan kuvvetlerin görev alanları. Yani birincisi Padişahın özel koruma birliği olacak, ikincisi azınlıkların haklarını koruma altına alan bir kuvvet olacak. Üçüncüsü de önemli kargaşa durumunda jandarma birliklerini destekleyecek ve sınırın denetlenmesini sağlayacak birlikler olacak. Dolayısıyla azınlık meselesi bu anlamda çok önemli bir mesele olarak antlaşmada yerini almıştır. 140'la 151. maddeler arasında düzenlenmiş ve elbette bu düzenleme Türkiye'nin azınlıklar meselesinde tek taraflı yükümlülük üstlendiği bir husus olarak karşımıza çıkmıştır. Yani Türkiye'ye bırakılan topraklar dışında kalan yerlerdeki Türk azınlıklarıyla ilgili olarak Sevr Antlaşması'na taraf olan hiçbir devlet bir yükümlülük üstlenmemiştir. Antlaşma'nın 140. maddesi azınlıklarla hükümlerin temel yasa olduğunu dile getirir ve yine azınlıklarla ilgili önemli bir nokta, yani o bölüm içerisinde ele alınmış bir konu var ki o da 1 Kasım 1914'den sonra İslam dinine geçişlerin geçersiz olacağı hükmüdür. Antlaşma'ya göre bu tarihten itibaren Türkiye'de bir korku rejimi hâkim olduğu için

İslam dinine geçişlerin hiçbiri olağan koşullar altında gerçekleşmemiştir ve bu yüzden de bu tarihten sonra İslam'a geçişler tanınmayacaktır. Müzakereler esnasında Yunan temsilcisi süre şartı olmaksızın bütün İslam'a geçişlerin geçersiz olmasına ilişkin bir öneri vermişti, ama nihai metinde süre şartı kabul edilmiştir. 1 Kasım 1914'den sonra İslam'a geçişler, evet, Birinci Dünya Savaşı'na giriş, dolayısıyla o tarihten sonraki İslam dinine geçişleri tümünden geçersiz sayan bir anlayış kabul edilmiştir.

Sevr Antlaşması'nda da mübadeleye ilişkin hükümler var, buna göre Yunanistan'la Türkiye Yunanistan'a aktarılan ya da Osmanlı'da kalan bölgelerdeki Türk ve Yunan soyuna bağlı halkın karşılıklı ve gönüllü göçüne ilişkin özel bir anlaşma yapacaklardır. Yine azınlıklarla ilgili bölümde Sevr Antlaşması'nın 144. maddesi Osmanlı Hükümeti metruk emval, yani terk edilmiş mallarla ilgili 1915 Yasa'sı ve eklerinin tümüyle hükümsüz olduğunu baştan kabul etmiştir. Buna göre 10 Ocak 1914'den itibaren yurtlarından kovulmuş Türk soyundan olmayan Osmanlı vatandaşları yurtlarına geri dönecekler ve kendilerine ya da topluluklara ait olan mallar kimin elinde bulunursa alınıp kendilerine iade edilecek. Osmanlı Hükümeti gerekli görülen her yerde Milletler Cemiyeti Konseyi'nce hakemlik komisyonlarının atanmasını da kabul etmiştir. Bu hakemlik komisyonları Osmanlı hükümetinden bir temsilci, azınlık gruplarından bir

temsilci ve Milletler Cemiyeti Konseyi'nden atanan bir başkandan oluşacaktı. Oldukça geniş yetkileri var, yani gerekli yerlere emir ve talimat verme yetkisi var bu komisyonların. Mesela her çeşit yeniden yapım onarım için Osmanlı Hükümetinden işgücü sağlanması için emir verebilecek, soruşturma sonucu soykırım ya da zorla yerinden etmelere katıldığı kanıtlanan herkesin görevden uzaklaştırılması için emir verebilecek. Bir topluluğun 1 Ocak 1914'den beri mirasçısız ölmüş ya da kayıp üyelerinin bütün taşınır ve taşınmaz mallarının kime aktarılacağı konusunda da emir verecek ki bu mallar devlet yerine ait olduğu topluluğa aktarılacak.

Yabancılara Çalışma Hakkı

Şimdi burada hemen bir parantez açmak istiyorum. Hemen hemen bütün hukuk sistemlerinde çok temel bir prensip vardır, mirasçısız tereke devlete kalır. Ancak Sevr Antlaşması'na göre azınlık mensuplarından birinin mirasçısız terekesi devlete kalmayacak, onun bağlı bulunduğu topluluğa kalacak. Yine bu komisyon 1 Ocak 1914'den sonra taşınmaz mallar üzerinde yapılan bütün satış işlemlerini de geçersiz sayma emrini verebilecek ve bu komisyon kararlarına karşı hiçbir Osmanlı idari ya da adli makam kararı etkili olmayacak, yani her şeyin üzerinde bu komisyon kararları yerini alacak. Yine Sevr Antlaşması'na göre Osmanlı Hükümeti müttefik devletlere soy azınlıklarının orantılı biçimde mecliste temsil edileceğine ilişkin bir

seçim kanununu iki yıl içinde hazırlayıp sunmak durumunda. Sevr Antlaşması dil konusunda da çok büyük serbestiler getirmiş ve her Osmanlı vatandaşının gerek özel, gerek ticari ilişkilerinde din, basın, her çeşit yayın konularında, açık toplantılarda istediği bir dili kullanma hakkını getirmiş. Yani bu konuda herhangi bir kısıtlama yapılmayacak. Dolayısıyla Türkiye'ye kalan kısımda dahi örneğin Türkçenin resmi dil olması ya da resmi dilin gereklerini yerine getirme söz konusu olamayacak. Üstelik bu sadece azınlıklar için değil, bütün Osmanlı vatandaşları için geçerli, istedikleri her dilde konuşma, yayın yapma serbestisi var ve Türkçeyi koruma adına yapılacak bütün girişimler de baştan engellenmiş oluyor.

Yine Sevr Antlaşması'nın 146. maddesiyle Osmanlı Hükümeti yabancı üniversite ve okullardan verilen diplomaların geçerliliğini tanımak ve bunları alanların ilgili meslek alanlarında çalışmalarını sağlamakla yükümlü. Bu serbesti sadece Osmanlı vatandaşları için değil, sadece azınlıklar için değil, aynı zamanda Türkiye'de oturan müttefik devlet vatandaşları için de geçerli. Dolayısıyla Sevr Antlaşması'nda azınlıklara tanınan haklar bölümünde azınlıklarla ilgili olduğu öne sürülen bir hak dikkat ederseniz azınlık statüsünde olmayan yabancılar için de kabul edilmiş ve yabancıların da Türkiye'ye kalan yerlerde çalışma hakkı garanti altına alınmıştır. Elbette bu hüküm tek taraflıdır,

yani Osmanlı diplomaları yabancı ülkelerde tanınmayacak ya da Osmanlı vatandaşları, yabancı ülkede oturan Osmanlı vatandaşları da çalışma hakkına sahip olmayacaklardır.

Sevr Antlaşması 147. maddesinde ırk, din, dil azınlıklarını belirlemiştir, bu azınlıklara Osmanlı makamlarının hiçbir şekilde karışması söz konusu olmadan istediği şekilde dini, hayri ve sosyal kurumlar kurma imkânı getirmiştir. Yine aynı şekilde ilk, orta ve yükseköğretim ve her çeşit okul, öğretim kurumu kurma hakkı vermiş, burada kendi dillerini serbestçe kullanma imkânı getirmiş ve kendi dinlerini de serbestçe uygulama imkânı getirmiştir. Burada hemen bir şeyin altını çizmek istiyorum, Yunan temsilci heyeti bu konuyla ilgili olarak verdiği bildiri de şöyle bir saptama yapıyor, ilginç olduğu için onu zikredeceğim. "Türkiye'de çeşitli ulusal toplumların yardımlarıyla ya da üyelerinin para bağışlarıyla iş gören ilk, orta ve yüksek öğretim okulları vardır. Bu okullar öteden beri Türk ortamının cahilliği içinde bilimin, yazının ve sanatın ilerlemesine katkıda bulunmuş, ışık kaynakları olmuş ve olmaya devam etmiştir. Bu kurumların yararları bilinmezden gelinemez ve bunların varlığının sürdürülmesine çalışılmalıdır. Bu amaçla bu okulların işlenmesini öngörmek gerekir ve bunların içinde azınlıkların haklarını Müslüman Türklere tanınan haklardan ayırırken genellikle bu okulların yönetim ve işleyişine Türk makamlarının karışmasının tümünden yasak olduğu saptanmalıdır." Görül-

düğü üzere her çeşit azınlığın serbestçe, Osmanlı makamları karışmadan her çeşit vakıf, okul, hayri ve dini kurum kurma imkânı kabul edilmiş ve Osmanlı makamları kendi vatandaşı olan bu azınlık kurumlarına ve okullara denetim yapmayacak, karışmayacak, sadece ilkokullarda değil, yüksekokullarda da azınlıklar kendi dilleriyle eğitim yapma hakkına sahip olacaklar. İşin mali yönüne geldiğimizdeyse 148. maddeye göre ırk, dil, din azınlıklarının önemli oranda bulunduğu kent ve bölgelerde devlet bütçesiyle belediye bütçesi ve öteki bütçelerdeki eğitim ve hayır işlerine devletçe sağlanan paranın bir kısmı ilgili azınlık topluluklarının yetkili temsilcilerine verilecek. Dolayısıyla azınlıklar Osmanlı makamlarından bağımsız olarak kendi okullarını, vakıflarını ve diğer sosyal kurumlarını kuracaklar ve bunlar için devlet bütçesinden de para alacaklardır.

Azınlık Okulları

Sevr Antlaşması'yla uluslararası bir yükümlülük olarak getirilen bu azınlık okulları ve azınlık okullarının denetimi meselesi aslında Osmanlı'nın son dönemlerinde çok önem arz etmiştir. Çünkü Osmanlı kendi eğitim öğretim teşkilatı içinde gayrimüslim okullarını denetlemek istediği her seferinde azınlık temsilcileri ve yabancı devletlerden gelen tepkilerle karşılaşmıştır. Örneğin Rum Ortodoks Patriği 3. Yuvakim bir gazetecinin mekteplerinizin Hükümet tarafından teftişine müsaade edecek misiniz sorusuna, hiç de müsaade

etmeyeceğiz, patrikhane hükümete karşı mesuldür, hükümete bu mesuliyet kâfidir. Nasıl ki asırlarca kifayet etti, bu baptaki hukuki tarihimizi her şeye rağmen müdafaa edeceğiz diye cevap vermiştir. Yine gayrimüslim cemaat okullarında Osmanlı Türkçe eğitim verilmesi, yani Türkçe öğretilmesiyle ilgili bir düzenleme yaptığında da hemen tepki çekiyor ve hemen karşı çıkma gerçekleşmiştir. Özellikle birinin yaptığı konuşmayı burada zikretmek istiyorum, mesela Bulgar Eksarplığı “*hükümetin tasarrufu gayri tatbiktir*” diyor. Çünkü gayrimüslimlerin edebiyaten fakir ve tahsili güç olan Türkçeyi öğrenmeleri mümkün değildir. Lisanı resmi olan Türkçeyi mekteplerimizde ecnebi lisanları gibi talim edeceğiz demiştir. Dolayısıyla Sevr Antlaşmasıyla Osmanlının modernleşme çabaları çerçevesinde Tanzimat’la birlikte başlayan eşit haklara sahip, Osmanlı düşüncesi yerine kadim imtiyazlar peşinde olan azınlık talepleri tercih edilmiş ve azınlıklar için farklı statü benimsenmiştir. Yine Sevr Antlaşması’na göre Türkiye’deki bütün soy azınlıklarının kilise ve okulları konusunda özerkliği bulunacaktır. Müslüman olmayan soylara ilişkin kilise, okul ve adalet konularında padişahlarca verilen imtiyazlar ve muafiyetler geçerliliğini koruyacak Osmanlı Hükümeti bunları kaldıracak hiçbir düzenleme ya da kısıtlayacak hiçbir düzenleme yapmayacaktır. Azınlıklara tanıyan imtiyazlar ve muafiyetlerle ilgili bu tedbirler müttefik devletlerle Milletler Cemiyeti Kon-

seyi tarafından saptanacak ve Osmanlı Hükümeti de alınacak bütün kararlara uymayı şimdiden kabul edecektir.

Türk Olmayana Ayrıcalık

Şimdi bu gördüğünüz üzere müthiş bir serbesti ve farklı bir hukuki rejimin hâkim olduğu azınlık sistemi içerisinde fazla vakitini almayacağım, ama şunu da bilmenizi istiyorum, azınlık cemaatinden temsilciler, özellikle din adamları Sevr'deki bu görüşmeler sürerken bazı bildirilerle isteklerini dile getirmişlerdir. Örneğin Trabzon Başpiskoposu'nun Loyd George'a verdiği bir bildiri var, orada Pontus'un tam bağımsızlığını istiyor, olmazsa Lübnan'daki gibi özerk bir rejim de olabilir diyor. Rum Ortodoks Patrik Vekili Doreteos yine Loyd George'a bir muhtıra göndererek Türkiye'nin yazgısı hakkında kesin kararlar alınmasının yakın olduğu şu günlerde çıkar ve ilgileri öteden beri doğu meselesiyle yakından bağlı bulunan Ortodoks Patriğinin görüşleri şunlardır deyip bazı saptamalarda bulunuyor. Şimdi bu saptamalardan birkaç tanesini söyleyeceğim, çünkü çok önemli, gerçekten bilmemiz lazım. Ortodoks Patrik Vekili diyor ki, Türk kötü yönetiminin sürmekte olduğu İstanbul'un köken, kültür ve nüfus bakımından gerçekte bir Türk kenti olmadığını söylüyor. Bu cümlenin altını çiziceğim, çünkü bu Sevr'de çok tartışılan bir konudur, sadece bunu Doreteos söylemiyor, diğer müttefik temsilcileri de söylüyorlar, hatta kayıtlara geçmiştir. Londra İngiliz'dir,

Paris Fransız'dır, ama İstanbul Türk değildir demişlerdir. Yani neden travma, İstanbul'un Türk olmadığı, Anadolu'nun Türklerin yurdu olmadığı düşüncesiyle Sevr ortaya konmuştur. Yine Doreteos'un söylediği bir başka şey, İstanbul Müslümanlar için Yunanlılar gibi kutsal bir kent değildir, müttefiklerin Türkleri İstanbul'dan çıkarma işleri aslında bir güçsüzlük olarak adlandırılacaktır. Oysa İstanbul Yunanistan'a bağlanırsa o takdirde Yunan ülküsüne de ulaşılmış olacaktır. Daha uzatmayayım, ama böyle çok uzun bir bildirisi var.

Görüldüğü üzere azınlık meselesi tümüyle imtiyazlar üzerine bina edilmiş ve vatandaşlığın taşıdığı devletle azınlığın bağlantısı yerine, müttefik devletlerle Milletler Cemiyeti Konseyi'nin azınlıkla bağlantısı temel alınmıştır. Sevr Antlaşmasıyla Türklere bırakıldığı ileri sürülen toprak parçasında dahi vatandaşlar arasında aynı haklar ve aynı borçlar konusunda bir eşitlik olmayacak, Türk kökenli olmayan her topluluk azınlık hakları çerçevesinde imtiyazlardan yararlanacak ve vatandaşlığını taşıdığı devlete karşı da yabancıların güvencesini elde edecektir. Her çeşit örgütlenme özgürlüğü garanti altına alınmıştır, her kademedeki okul, üniversite dahil kendi dillerinde eğitim görme hakkı kabul edilmiştir ve bu makamlara, yani bu kurumlara Osmanlı makamları hiçbir şekilde karışmayacak ve denetim yapmayacaktı. Dolayısıyla Türkiye'ye bırakılan ya da Osmanlıya bırakılan topraklarda bir kısım Osmanlı

vatandaşları Türk kökenli Osmanlı vatandaşlarından farklı olarak uluslararası güçlerin himayesi altında yaşamlarını sürdüreceklerdir. Şimdi bu noktada sormak lazım, Türkiye'ye bırakılan evet, çok küçük bir toprak parçası var, ama orada bile bu derece imtiyazla farklı gruplara farklı hukuk sistemlerinin uygulanması ve yabancıların denetimi ve himayesi altında yaşamlarını sürdürdüğü bir yerde ülke olmak mümkün müdür, millet olmak mümkün müdür?

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Evet, herhalde ülke olarak mümkün olmayınca devlet olarak da zaten ortada bir şey olmayacaktı. Evet, şimdi konuşmacımız Sayın Öymen, Sayın Öymen'i ilgiyle dinleyeceksiniz sanıyorum. Buyurun Sayın Öymen.

ONUR ÖYMEN

(Emekli Büyükelçi)

Sayın Başkan, çok değerli konuklar, nazik davetiniz için içtenlikle teşekkür ediyorum, sizlerle bu konudaki görüşlerimi paylaşmak benim için büyük bir zevk olacak. Aslında biraz önce Sayın Baro Başkanım Muammer Aydın'ın belirttiği gibi biz her yıl Temmuz ayında daha çok Lozan'la ilgili toplantılara davet edilirdik, o konuda görüşlerimizi paylaşırdık, ama bu yıl Sevr'i tartışmaya açmak çok anlamlı. Demek ki böyle bir ihtiyaç duyuluyor, acaba niçin duyuluyor? Sevr dediğimiz onaylanmamış, bir gün bile yürürlüğe girmemiş bir anlaşmadır, acaba buna niçin ihtiyaç duyuyoruz? Belli ki bazılarının Sevr sendromu diyerek insanları tartışmaktan caydırmaya çalıştıkları bu konu bugün güncelliğini koruyor, yani Sevr'in altında yatan düşünceler, emeller, arzular bugün de başka şekiller altında kendini gösteriyor. Biraz önce Değerli Dostum Sayın Prof. Akşin Sevr Antlaşması'nı derin dondurucuya koymuşlardı zamanı gelince çözmek üzere demişti, bence bugünkü koşullarda onu daha çok buzdolabına koyduklar demek daha doğru. Çünkü derin dondurucudan çözülmesine tahammülleri yok, o kadar beklemeye tahammülleri yok, hemen çıkarıp kullanmayı amaçlıyorlar, şimdi birkaç örneğini de biraz sonra vereceğim.

Mavi Kitap Olayı

Şimdi bu Sevr Antlaşması neyin nesiydi, Atatürk Sevr Antlaşması'nı nasıl değerlendiri-

yordu? Dediği şudur, “Siyasi, adli, iktisadi ve mali bağımsızlığımızı imhaya ve sonuç olarak yaşama hakkımızı inkâr ve ortadan kaldırmaya yönelik olan Sevr Antlaşması bizce mevcut değildir.” Yok hükmündedir demek istiyor Atatürk. İsmet Paşa daha da ileri gidiyor, hatta Sevr Antlaşması’ndan hiç bahsetmiyor, Sevr projesi diyor. Bu bir projedir diyor, anlaşma lafını bile kullanmıyor, çünkü anlaşma oluşmamıştır, anlaşma haline gelmemiş. Şimdi Sevr Antlaşması’ndan bahsetmeden, Sevr Antlaşması’nı incelemeden gerçekten yakın tarihimizi öğrenmek kabil değil, ama Sevr Antlaşması’na giden yolu incelemeden de Sevr Antlaşması’nı anlamak kabil değil. Onun için bizim incelemelerimizi, araştırmalarımızı biraz daha önceye götürmemiz gerekiyor. Mesela hangi tarihe, mesela savaşın başladığı yıllara, 1914–1915 yıllarına. Ne olmuş o yıllarda? O yıllarda mesela İngiltere’de bir propaganda bakanlığı kurulmuş, kurulduğu binanın adını almış, Wellington House diyorlar. Wellington House’a İngiliz Hükümeti 25 tane en önde gelen bilim adamını, düşünce adamını, şairi, Edgar Alan Poe, Rudyard Kipling, Arnold Toynbee, bildiğiniz insanlar, bunları çağırmışlar, demişler ki, size gizli bir görev veriyoruz. Biz şimdi Almanya ve Türkiye’yle savaş halindeyiz. Öyle yayınlar yapacaksınız ki gerçeğe alakası olması gerekmiyor, bütün dünyanın gözünde bu ülkeleri yerin dibine batıracaksınız, en kötü insanları bunlar olarak görecekler, bunlardan daha kötü

insanlar olamaz düşüncesine varacaklar. Bu grup, bu 25 kişi tam 1156 tane kitap ve broşür yazıyor bir bölümü Almanlar aleyhine, bir bölümü Türkler aleyhine. İşte meşhur tartışılan Ermeni soykırım iddialarını içeren Mavi Kitap bunlardan biridir. Şimdi bunun hazırlık safhası böyle, yani önce kamuoyuna hazırlıyorlar. Almanlarla ilgili belgeleri daha sonra İngiliz Dışişleri Bakanı Avam Kamara-sında çıktı savaştan sonra, bunlar gerçek dışıdır, bu savaş propagandasıdır. Ancak Türkler aleyhine yazılan bu kitapların da savaş propagandası olduğunu hiçbir zaman ilan etmediler. Yani buraya bir mim koyalım.

Paris 1919

Peki, daha sonra ne oldu? Savaş bittikten sonra, hatta savaşın bitmesinden önce ne oldu? İngilizler Arabistan'a ve Mezopotamya Bölgesine Güneydoğu Anadolu'ya birer temsilci, birer istihbarat ajanı yolladılar. Bir tanesi malum, Lawrence, onun ne yaptığını, ne sonuç aldığını biliyoruz. Öbürü Binbaşı Noel, Güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya'daki yaşayan grupları, etnik kökeni farklı olan insanları Osmanlı İmparatorluğu'ndan kopartacak, amacı bu, bunun için gönderilmiş. Atatürk de Nutuk'unda bunları yazıyor, bununla da yetinmiyor, bunu beceremiyor, beceremediğini de kendi anılarında yazıyor, bunu beceremiyor ve diyor ki, çok ısrar ettim, fakat oradaki Kürt liderler Türkiye'den kopmayı kabul etmediler. Fakat bununla yetinmiyor, Sivas ve Erzurum Kongrelerini basacak

ve o kongreleri dağıtacak. Bunun için Malatya'ya kadar geliyor ve Atatürk bunu haber alıyor, üzerine bir birlik yolluyor, bunu kaçırıyor Türkiye'den, vesaire. Yani bir de işin böyle bir ön hazırlığı var, Osmanlı toplumunu, Türk toplumunu içinden bölmek, parçalamak, dağıtmak o zamanki en önemli projelerden biri.

Türklere İtham

Şimdi dünyaya yeni bir nizam verilecek, savaş bitmiş, 1919'da müttefik ülkelerin liderleri Paris'te toplanıyorlar. Bu konuda son derece ilgi çekici bir kitap vardır Paris 1919 diye, fırsatınız olursa okursanız çok ilginç bilgiler içinde var bizi de ilgilendiren. Şimdi bu toplantıya Sadrazam Damat Ferit Paşa da katılmak istiyor, kimsenin çağıracağı yok, işte bin bir ricayla katılıyor. Atatürk'de böyle bir heyetin gideceğini Samsun'a çıktıktan kısa bir süre sonra öğreniyor, 3 Haziranda bir telgraf gönderiyor ilgili bütün makamlara, hem İstanbul'a, hem ilgili komutanlıklara. Diyor ki, Paris'te savunulacak görüşler şunlar olmalıdır, millet ve memleketin bağımsızlığı korunmalıdır, Türkiye bunu savunmalıdır, hiçbir yerde çoğunluk azınlığa feda edilmemelidir. Damat Ferit'se aksi görüşte, o toplantıya giden Damat Ferit'se doğuda Ermenilere toprak verebiliriz diyor. Oysa onun bahsettiği bölgelerde Türkler çoğunlukta. Şimdi 15 Haziran'da Damat Ferit müttefiklere bir muhtıra veriyor, bütün suç İttihat ve Terakki'dedir, Ermenileri de onlar öldürdü, bütün

kötülükleri de onlar yaptı, vesaire diyerek kendini temize çıkartmaya çalışıyor. Şimdi 17 Haziran günü meşhur müttefik ülkelerinin liderleri Wilson, Lord George İngiliz, Klemanso Fransız, Osmanlı Hükümeti'nin temsilcilerini kabul ediyorlar Damat Ferit Paşayı, vesaire. Şimdi orada da aynı şeyleri söylüyor, İttihat ve Terakki her şeyi yaptı, biz Milletler Cemiyeti'ne girmek istiyoruz, başka bir şey istemiyoruz, vesaire. Şimdi son derece ilginçtir, Klemanso, Fransız Başbakanı ne diyor, işte bu Sevr'i anlamamız için kilit belgelerden biridir. Klemanso Damat Ferit'e aynen şunu söylüyor, utanarak ve üzülen okuyorum, ama bilmemizde ve paylaşmamızda fayda var, yoksa bugünü anlayamayız. Bakınız dediği şu; Avrupa'da, Asya'da veya Afrika'da hiçbir yer yoktur ki orada Türklerin hâkimiyeti refahı azaltmamış ve kültür düzeyini düşürmemiş olsun ve Türklerin çekildiği hiçbir ülke yoktur ki refahı gelişmemiş ve kültür yükselmemiş olsun. Türkler ister Hıristiyan Avrupalıların yaşadığı yerlerde, ister Müslümanların yaşadığı Suriye, Arabistan ve Afrika'da fethettikleri her yerdeki varlıkları tahrip etmekten başka hiçbir şey yapmamışlardır. Düpedüz ırkçı bir yaklaşım, yani ırkçılık nedir? Irkçılık budur, yani bir milleti topyekûn bu kadar aşağılamak ancak ırkçı bir zihniyetin ürünü olabilir. İşte karşımızdaki insanlar Sevr'de bu zihniyetin sahibi olan insanlar. Daha da vahimi Türkiye'nin Başbakanı, Sadrazamı bu sözleri içine sindiriyor.

Ondan sonra diyorlar ki, siz en iyisi şimdi hemen bavullarınızı toplayın ve Türkiye'ye dönün, ilk trenle dönün diyorlar. Yani bunun düzgün Türkçesi nedir siz takdir edersiniz.

Şimdi bu konuşmalardan sonra Başkan Wilson diyor ki, ben de ikna oldum, bu İstanbul'u da bırakmamak lazım Türklerin eline. Yani böyle bir hava esiyor Sevr'den önce. Başka ne oluyor, ilginç şeyler oluyor, bu tarihi okullarda çok fazla okutmuyoruz gençlerimize, belki onları üzmemek için, ama onlar bu gerçekleri öğrenmezlerse bugüne pek anlayamazlar. Mesela ne oluyor? 1920 yılının Ocak ayında bir nota veriyor müttefikler, diyorlar ki, Milli Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı 48 saat içinde görevden alınmalıdır. Daha Sevr filan yok, Sevr yok, Milli Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanının görevden alınmasını bir notayla tebliğ ediyorlar. Bunu işte o zaman Savunma Bakanı Cemal Paşa Atatürk'e bildiriyor 21 Ocak'ta işte böyle bir nota aldık diye görüş soruyor. Atatürk de bunu kesinlikle kabul etmeyin, görevinizden kesinlikle ayrılmayın, bunların niyeti bellidir diyor, bu sadece İngilizlerin, vesairenin değil; hepsinin ortak tavrıdır, görevlerinize devam edin diyor. Ancak eğer bunu yapamazsanız İngiliz tecavüzü geri alınmadığı takdirde Meclisin görevi Anadolu'ya geçmek ve ulusun iradesini üzerine almaktır diyor. İşte bu Padişahın iradesinin sona erdirileceğinin ilk işaretlerinden biridir. Meclis Anadolu'ya gelsin, ulusun iradesini ele

alsın diyor ve İstanbul'da işgal kuvvetleri, İstanbul'daki müttefiklerin bakanları ve milletvekillerini gözaltına alma ihtimaline karşı Anadolu'daki müttefik kuvvetlerin subaylarını tutuklatıyor. Cesarete bakabiliyor musunuz, görüyor musunuz, işte devlet adamı bu. Yani ne yapacağını somut olarak gösteriyor, bizim üzerimize varırsanız biz size bunu yaparız, İstanbul'un bunu yapmaya gücü yok, cesareti yok, bunun sözünü bile etmeye cesareti yok. Nitekim Savunma Bakanıyla Genelkurmay Başkanı görevlerinden istifa ediyorlar.

Atatürk'ten Telgraf

Başka ne istiyorlar? Adalet, maliye ve bayındırlık gibi bakanlıklara yabancıların kontrol hakkı, daha Sevr yok, bir daha tekrarlıyorum. Bu önemli bakanlıklarda yabancıların memurları oluyor, bu bakanlıkların işleyişini bunlar kontrol ediyorlar. Talepler bitmek bilmiyor, Ermeni katliamını durdurun diyorlar 1920 yılının Şubat ayında, ondan sonra Yunanlılara, müttefiklere daha iyi davranın, aksi takdirde barış şartlarını daha da ağırlaştırırız diyorlar ve Türk Ulusunu tam bir köle haline getirmeye çalışıyorlar. Şimdi o sırada tabii müttefiklerin çok askeri var, İstanbul civarında 40 bin Fransız, 35 bin İngiliz, 4 bin İtalyan, 2 bin Yunan askeri yığınak yapmış. Bildiğiniz gibi 16 Martta Şehzadebaşı Karakolunu işgal ediyorlar, Mebusan Meclisini ele geçiriyorlar, bütün İstanbul'u işgal ediyorlar, ondan sonra bütün bunlar demin de söylediğim gibi Sevr Antlaş-

ması'ndan önce yapıyor. Bu arada ne diyorlar? Bu arada bir toplantı daha yapıyor Londra'da 12 Şubat 1920, orada bu sefer İngilizler Fransızlardan aşağı kalmamak için bakın neler diyorlar, bir cümle, ama öyle bir cümle ki bir daha kolay kolay unutamazsınız. İngiliz Başbakanı Lord George diyor ki konferansta, Türkler bir insanlık kanseridir, yönettikleri toprakların etine işlemiş bir yaradır. Türkleri böyle görüyorlar, yani bir hasım diye görebilirsiniz, savaşta mücadele ettiğiniz bir düşman gibi görebilirsiniz, ama kanser gibi görüyor Türkleri, Türklere bakış açısı budur. Bakıyor ki bazıları çok da fazla ileri gitmeyelim diyorlar konferansta, yani bunları zaten aşırı derecede cezalandıracağız, ama tamamen de tahrip etmeyelim, buradan sökülüp atmayalım. Gene Lord George, İngiliz Başbakanı onlara karşı şunu söylüyor. Bu belayı ve potansiyel dert kaynağını Avrupa'dan defetmek gibi büyük bir fırsatı şu anda gerçekten kaçırıyor olabiliriz. Aman bu fırsatı kaçırmayalım, Türkleri defedelim diyor.

Şimdi Atatürk ne diyor, aynı dönemde Atatürk ne diyor? 1920 yılının başlarında Ocak, Şubat aylarında komutanlara birer telgraf gönderiyor, dediği çok ilginçtir. Diyor ki, itilaf devletleri Türkiye içinde ayrılık ve iç çatışmalar çıkartarak, bunun altını çizmek lazım, ayrılık ve iç çatışmalar çıkartarak, şimdi bugüne bir geliş yapalım, acaba bugün de Türkiye'de ayrılık ve iç çatışmalar çıkartmak isteyenler var mı, kimlerdir, kimlerin

torunlarıdır, bunları hatırlayalım. Ayrılık ve iç çatışmalar çıkartarak Kuvayi Milliye'yi dağıtmaya çalışmaktadırlar. Bir cümle daha, bu da unutulmayacak bir cümledir Atatürk'ün söylediği, kendi arzularını yerine getirecek zayıf hükümetler istemektedirler. İyice duymayanlar için bir kere daha okuyayım, kendi arzularını yerine getirecek zayıf hükümetler istemektedirler. Bunun yorumunu size bırakıyorum, ondan sonraki tarihi gelişmemiz bugünlere gelinceye kadar bizi nereye getirdi, işte buraya getirdi. Şimdi Ankara Hükümeti bir taraftan savaşıyor, ulusal kurtuluş savaşını yapıyor, bir taraftan Batı merkezlerine temaslar yapıyorlar ve bunlardan bir tanesinde Ankara Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı İstanbul'dan geçip Avrupa'ya gidecek, İngiltere'ye gidecek. Acaba İstanbul'da ne olmuş? O zaman bilmiyordu tabii Türkiye ne olduğunu, ama şimdi biliyoruz. Nereden biliyoruz? Çünkü İngiliz arşivleri açıldı, o tarihe dair bilgiler var. Orada şunu söylüyor İngiliz Büyükelçisi bir telgraf çekiyor Londra'ya, diyor ki, işte Ankara Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı İstanbul'dan geçti, Londra'ya giderken Padişah münasip şekilde onun bavulundan Londra'da savunacağı düşünceleri içeren belgelerin fotoğrafını çekti ve bize verdi, size ilişikte yolluyorum diyor. Ankara Hükümeti'nin temsilcisinin kâğıtlarını, müzakere pozisyonunu Padişah fotoğrafını çekerek bizim hasmımız olan, İstanbul'u işgal eden İngilizlere elden gönderiyor. Bunu nereden

öğreniyoruz? İngiliz arşivlerinden. Düşünebiliyor musunuz teslimiyetçilik ne demek, işte teslimiyetçilik budur, milli çıkarları tahrip etmeyi göze almaktır.

Asimetrik Savaş

Sadece bunu mu yapıyor? Hayır, Ankara'daki Kuvayı Milliye, onların şimdi daha ayrıntısını size anlatabilirim arzu ederseniz, zamanımızı ekonomik olarak kullanmak için şunu söyleyeyim size. Yusuf Kemal Tengirşek, yani ismini merak ediyorsanız, şimdi size şunu söyleyeyim o sırada bizim milli kuvvetlerimiz düşmanla mücadele ederken Padişah bu güçlere karşı birlik gönderiyor, iç ayaklanmaları destekliyor ve bu aynı zamanda İstanbul'dan birlikler göndererek milli kuvvetlerin gücünü kırmaya çalışıyor. O yüzden milli kuvvetler güneyde daha başarılı, batı illerimizde başlangıçta bu yüzden sıkıntı çekiyorlar, düşmanla mı savaşsın, ayaklanmalar mı mücadele etsin, Padişahın gönderdiği kuvvetlerle mi mücadele etsin, işte böyle bir zorlukla karşı karşıya bırakıyor Türkiye'yi. Yani milli çıkarları korumak isteyenlere, isteyen silahlı kuvvetlere karşı bir tahrip faaliyeti. O tarihte buna asimetrik savaş diyorlar mıydı, demiyorlar mıydı tam bilemeyeceğim, ama düpedüz bir savaş, bizim birliklerimizle, milli birliklerimizle bir savaştır. Aynı zamanda da İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisiyle gizli görüşmeler yapıyor Padişah. Yani biz size her şeyi vermeye hazırız, yeter ki benim saltanatımı, hâkimiyetimi siz koruyun.

O sırada Ermeniler, biliyorsunuz, zaten 1915'den beri, daha öncesinden itibaren doğuda bizim ordumuza yönelik saldırılar düzenlemişler ve bu saldırıları daha da sonra sürdürmüşler, Sevr'den sonra da devam ediyor Ermenilerin saldırıları. Atatürk ne diyor bu konuda, bunu da bilmek lazım. Çünkü Sevr'in önemli unsurlarından biri Ermenistan'la ilgili, bağımsız bir Ermenistan kuruyor Sevr Antlaşması ve Amerika'nın da bunu mandası altına, himayesi altına almasını istiyor. Daha sonra Amerika'daki iç gelişmeler nedeniyle bu mümkün olamıyor, ama Ermeni konusu Sevr'in en önemli konularından biridir. Sevr'den bahsederken Ermeni konusundan bahsetmezsek eksik kalır. Diyorlar ki, efendim Atatürk bugün devletin savunduğu görüşleri savunmuyordu, o zaman Ermeni konusunda farklı şeyler düşünüyordu Atatürk. Hakikaten Ermenilere o zaman soykırım tabiri yok, ama katliam yapıldığına inanıyordu, vesaire. Atatürk ne diyor acaba, diyor ki, şüphe etmemek gerekir ki Ermeni katliamı konusundaki sözler gerçeğe uygun değildir. Aksine güney bölgelerinde yabancı kuvvetler tarafından silahlandırılan Ermeniler gördükleri koruyuculuktan cesaret alarak buldukları yerde Müslümanlara saldırmaktaydılar. İntikam düşüncesiyle her yerde insafsız bir şekilde öldürme ve yok etme siyaseti gütmekteydiler. Yabancı kuvvetlerle birleşen Ermeniler Maraş gibi eski bir Müslüman şehrini yok etmişlerdir. Öldürmüşlerdi insanları,

çaresiz binlerce suçsuz ana ve çocukları işkenceyle öldürmüşlerdi. Tarihte bir benzeri görülmemiş bu vahşeti yapan Ermenilerdi, Müslümanlar yalnızca namuslarını ve canlarını korumak için karşı koymuş ve kendilerini savunmuşlardır. Şimdi Atatürk'ü bambaşka bir şekilde kamuoyumuza tanıtmak isteyen Ermeni konusunda birtakım insanlar var çeşitli sıfatlar taşıyan, işte onlara en iyi cevabı Atatürk kendisi veriyor.

Şimdi bugün ne oluyor bu konularda, onu da size söyleyeyim. Çünkü sadece geçmişte saplanıp kalırsak bugünkü gelişmeleri biraz eksik değerlendirmiş oluruz. Şimdi bu zihniyetin, o zamanki zihniyetin uzantıları bugün ne yapıyorlar? Bugün şunu yapıyorlar, 2008 yılında Avrupa Birliği bir çerçeve anlaşması kabul etti. Bu anlaşma bu yılın Kasım ayında yürürlüğe girecek. Anlaşmada diyor ki, devletler isterlerse kendi milli mahkemelerini herhangi bir olayın, bir tarihi olayın soykırım olup olmadığını tayin etmekle yetkili kılabilirler. Bu 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi'ne aykırı. Çünkü orada sadece uluslararası bir mahkeme bir olayın soykırım olup olmadığını kararlaştırabilir diyor, bunlar bu yetkiyi milli mahkemeye verecekler. Peki, diyelim ki milli mahkeme şu olay, 1915 olayları soykırımdır diye karar verdi İsviçre'de olduğu gibi. Peki, buna karşı hayır olmamıştır diyen ne olacak? İşte Avrupa Birliği'nin çerçeve anlaşmasına göre birle üç yıl hapis cezasına çarptırılacak. İşte Sevr'in

düşüncesi nerelere kadar geliyor, buralara kadar geliyor. Atatürk o devri yaşamış insan, bu soykırım veya katliam değildi, Ermeniler saldırmıştı diyor. Şimdi bunlar bu olayın soykırım olduğunu parlamentolarda kabul ediyorlar, şimdi mahkemelerde kabul edecekler ve mahkemede bu kabul edildikten sonra hayır, o olay soykırım değildi dersiniz, mesela Belçika'daki bir Türk diyelim veya İsveç'teki bir Türk veya Fransa'daki Türk hayır, bu soykırım değildi dediği andan itibaren birle üç yıl hapis cezasına çarptırılacak. İşte Sevr bugüne nasıl taşıyor? Sevr düşüncesi işte böyle taşıyor. Peki, kendilerine gelince ne diyorlar? Kendilerine gelince o başka, kendilerine gelince Fransız Meclisi bir karar alıyor, diyor ki, Fransa'nın tarihiyle ilgili bu gibi iddialar ortaya atıldığı zaman, Cezayir meselesi, Madagaskar, Hindicini, vesaire, bunun siyasetçiler kararlaştıramaz, bunu tarihçilere bırakmak lazım. Peki, bizim geçmişimizi de tarihçilere bırak. Hayır, bırakmayız diyorlar. Fransız Meclisi'nin aldığı karar var, 1915 olayları soykırımdır diyor. Yani çifte standart dedikleri işte budur.

Türkler "Amansız Düşman"

Şimdi uzun lafın kısası neticede bu gelişmeler Avrupa'da cereyan ediyor ve 16 Temmuz 1920'de müttefikler bir muhtıra veriyorlar Türkiye'ye, yazılı bir muhtıra veriyorlar. Ne yazıyor bakalım bu muhtırada, şimdiki kamuoyunda tartışılan muhtıralar gibi değil. Şimdikilere bakarsanız, basına inanırsanız

kendi kendimize muhtıra veriyormuşuz, vesaire, bunu yabancılar veriyor, yanlış anlama olmasın. Diyor ki, Türkiye bütün milletlerin özgürlüğüne karşı düzenlenen bir suikasta kendi arzusuyla katılmıştır. Türkiye böylece dostlarına ihanet etmiştir, müttefikler Türklerin diğer milletler üzerindeki hâkimiyetlerine son verme zamanının geldiğini görmektedirler. Türkiye'nin Bulgaristan'da, Makedonya'da, Ermenistan'da yaptığı zalimane hareketler insanlık vicdanını sarsmış ve isyan ettirmiştir. Yani Ermenilerin Türklere yaptıkları yok, bunlar yok sayılıyor. 1914 yılından beri Osmanlı Hükümetleri bir isyan bahanesiyle 800 bin Ermeni'yi katletmiş, 200 binden fazla Rum'u, 200 binden fazla Ermeni'yi de sürgüne göndermiştir. Bu sebeple müttefikler Türk ırkından olmayan çoğunlukların buldukları bütün toprakları Türk boyunduruğundan kurtarmaya azmetmişlerdir. Boğazlar konusunda müttefikler Türk Hükümeti tarafından medeniyet davasına karşı yapılacak yeni bir ihaneti önlemek için gerekli tedbirleri almaktan çekinmeyeceklerdir. Yani Boğazlarla aldıkları tedbirler, demin değerli konuşmacıların bahsettiği tedbirler, bunlar medeniyete karşı ihaneti önlemek için. Yanlış anlamayın, yani iyi niyetli hareketler gibi takdim ediyorlar. Türkler bu anlaşmayı imzalamadıkları takdirde müttefiklerin onları ebediyen Avrupa dışına atmaları ihtimali vardır ve diyor ki notada Türklerden bahsederken, amansız, ebedi düşmanlar haline gelmiş olan

geleneksel dostlar. Ben hiçbir metinde şimdiye kadar ebedi düşman lafını görmedim, ebedi dostluk anlaşmaları var, ebedi düşmanlık lafı işte bu muhtıradadır.

İşte sonuç itibarıyla Türkiye bu kararlar alındıktan sonra, bu bildirimler yapıldıktan sonra İstanbul'da Sevr Antlaşması'nı hemen kabul edelim görüşü hâkim oluyor, bir kişi hariç, emekli General Ali Rıza Paşa, o hariç. Padişahın istişare ettiği herkes, başta Damat Ferit bunu kabul ediyor. Ankara Hükümeti'yse Misaki Milli sınırları içinde milleti ve vatani kurtarmak için ant içiyor ve bu anlaşmayı kesinlikle reddediyor. Ondan sonra anlaşmanın hükümlerini değerli konuşmacılar anlattılar, bunları tekrarlamayayım. Yalnız şunu hatırlatayım size, Kürtlere otonomi verilecek. Bir yıl sonra Kürtler Milletler Cemiyeti'ne gidecek ve Milletler Cemiyeti derse ki bunlar bu toprakları idare edebilirler, burada bağımsız bir Kürt devleti kurulacak. Peki, bugün ne oluyor? Bugün şu oluyor, 2004 yılında Kuzey Irak'taki yerel yönetim bir anayasa hazırlıyor ve bu anayasanın giriş bölümünde diyor ki, haksız yere Sevr Antlaşması'nın Kürtlerle ilgili hükümleri uygulanmamıştır, Güney Kürdistan 1925 yılında Irak'a devredilmiştir, bu son derece yanlıştır, vesaire, Sevr'e dayanıyor. Peki, devredilen Güney Kürdistan, gerisi nerede o Kürdistan'ın, Kuzey Kürdistan acaba nereye düşüyor? İşte niyetler bu şekilde anlaşılıyor bizim Kak Mesut dediğimiz insanların başında

bulunduğu yönetimlerin yaptıkları işler bunlar.

Türk Tanımı

Şimdi azınlıkları değerli arkadaşımız anlattı, bu azınlıklarla ilgili dikkate alınması gereken bir nokta şudur. Sevr'le Lozan'ın en önemli farklarından biri, kendileri de, Sayın Özel de bahsetti, ama önemli, 151. maddede diyor ki, çeşitli hükümler, yükümlülükler yükledikten sonra Osmanlı İmparatorluğu'na karşı, bunun dışında da büyük devletlerin Milletler Cemiyeti'yle istişare ederek alacakları bütün kararlara Türkler uyacaktır. Yani ne dediği ve ne isteyeceği belli değil, ama anlaşmaya öyle bir şey koyuyor ki, ben ne dersem kabul etmek zorundasın. Başka, Lozan'dan farkı ne? Lozan'dan farkı şu, Lozan'da 37'yle 44. maddeler arasında İstanbul'daki Rumların sahip olacağı haklar yazılı, ama bir de 45. madde var. 45. madde diyor ki, aynı haklardan Batı Trakya'daki Türkler de yararlanacaktır, Müslümanlar da yararlanacaktır. Buna benzer bir hüküm Sevr'de var mı? Sevr'de yok, Sevr'de tek taraflı, azınlıklar üzerine tek taraflı yükümlülük, bir de ayrıca ırki azınlıklar gibi kavramlar getirerek Türk sayılabilecek nüfusu inanılmayacak kadar daraltıyor. Atatürk'ün buna karşı tavrı nedir? Hangi etnik kökenden, hangi dinden gelirse gelsin Anadolu ahalisine Türk denir diyor, Türk milletinin parçasıdır. 1924 Anayasası böyle söylüyor, o zamandan itibaren bütün Türk Anayasa'ları bunu söylüyor. Yani Anayasamızda hâkim olan görüş, belirtilen

görüş şu, etnik kökeniniz ne olursa olsun, dininiz ne olursa olsun onlar sizin alt kimliğinizdir, hepimiz Türk milletinin parçasıyız. O bakımdan bazılarının kalkıp da şimdi Anayasa'dan Türk kelimesini çıkaralım, vesaire gibi laflar etmeleri son derece yanlıştır.

Ben sözlerimi bitirdim aşağı yukarı Sayın Başkan, fakat neticede bildiğiniz gibi Sevr Antlaşması uygulanamıyor. Birkaç cümleyle tamamlayayım, diyor ki General Forsh, Fransız, 27 tümen lazım diyor bu anlaşmayı uygulamak için, mümkün değil diyor ve bu anlaşma imzalanamıyor, Amerika da zaten iç politikada bunu desteklemeye imkân vermiyor, kongreye kabul ettiremiyor Başkan Wilson Paris'te alınan görüşleri. Hatta Amerika Milletler Cemiyeti'ne girmeyi bile kabul etmiyor. O yüzden Amerika'nın himayesi, vesaire gibi düşünceler suya düşüyor. Son olarak şunu söyleyeyim, bugün Ermenistan ne yapıyor? Ermenistan'ın temel yasası var, bağımsızlık bildirgesi, bağımsız olur olmaz bir bildirge yayınlamış ve orada açıkça bugünkü Ermenistan topraklarından Doğu Ermenistan olarak bahsediyor. Batı Ermenistan neresi? Gene Türkiye, yani Türkiye'nin topraklarında gözü olduğunu, talebi olduğunu Ermenistan bu belgeyle kanıtıyor, soykırım iddialarıyla birlikte aynı zamanda da bu belgeyi anayasanın dibacesine koyarak anayasanın bir parçası haline getiriyor.

Şimdi bunları, bu sözlerin asıl bitireceğimiz? Atatürk'ün sözüyle bitireceğiz, Atatürk diyor

ki, Lozan Barış Anlaşması, biraz önce söyledi arkadaşlarım, ama tekrarlamakta fayda var, Türk ulusuna karşı yıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşmasıyla tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastın sonuçsuz kaldığını gösteren bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş bir siyasi zafer eseridir. Bu devleti kuran, bu Cumhuriyeti kuran insan ve onun arkadaşları Sevr'i ellerinin tersiyle tarihin çöplüğüne göndermişlerdir. Bugün bizler o insanların çocuklarının ve torunlarının Sevr düşüncesini benimseyenlerin hedeflerini gerçekleştirmelerine fırsat vermemiz söz konusu bile olamaz.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Değerli konuklar, son konuşmacımızda sıra, İzmir'den gelen konuğumuz, yine Baromuzun yabancısı değil, sizlerin yabancısı değil, Sayın Prof. Dr. Engin Berber, ama bir söz ilave etmek istiyorum. Şimdi ben burada sürenin tamamlandığına ilişkin bir yazı kaleme alıyordum, herhalde diplomatik duyarlılık, diplomatik incelik veya diplomatik atraksiyon bu, Sayın Öymen sözlerini bitirmek üzere olduğunu söyledi. Şimdi bir başka konu, Sevr'deki bir projeden ve birtakım Sevr özlemcilerinin Güney Kürdistan terminolojisini kullanmalarından bahsetti Sayın Öymen. Şimdi o bölgeye ilişkin şöyle bir pazarlama kokan bir ibare vardı, Bir bankadan çok ciddi bir kredi alınarak satın alınan bir gazete ve bir medya grubunun yayın organında Barzani Bölgesinden, Kuzey

Irak'tan Türkiye'ye Rusya Federasyonu'ndan yüzde 50 daha ucuza doğalgaz ve petrol verilecek şeklinde bir haber vardı dün o sermaye grubunun gazetesinde. Bu halk tabiriyle pazarlamadır, bir bölgenin pazarlanması, o bölgeye yönelik ekonomik yatırım çağrıları vardı, o bölgeye ekonomik yatırım yaparsanız, o bölge ekonomik olarak güçlenirse herhalde terör örgütünü daha güçlü bir şekilde destekler. Bu kadarla kesiyorum, buyurun Sayın Berber.

Prof. Dr. ENGİN BERBER

Evet, bir ara kaygılandım, galiba mikrofon da konuşmamı istemiyor diye düşündüm. Tabii bu saatte sabırların zorlandığını gayet iyi biliyorum, onun için ben de zamanı olabildiğince ekonomik kullanarak sunumumu tamamlamaya çalışacağım, ama öncelikle İstanbul Barosu'nda bir kez daha bulunmaktan duyduğum memnuniyeti sizlerle paylaşmak istiyorum. Değerli dinleyenler, eğer biz bu toplantıyı bir ay üç gün sonra yapmış olsaydık Sevr Anlaşması'nın imzalanmasının üzerinden tam 90 yıl geçmiş olacaktı. 90 yıl oldukça uzun bir süre, ama bu kadar 10 yıl geçtikten sonra burada bir grup insan Sevr Anlaşması üzerinde konuşuyorsa ve ülkenin değişik köşelerinde benzer toplantılar düzenleniyorsa bunun bir anlamının olması gerekir. Son derece gerekli bir toplantı olduğunu düşünüyorum, en az Baro'nun sistematik olarak düzenlediği Lozan toplantıları kadar önemli ve gerekli olduğunu düşünüyorum. Sevr'in bir paranoya olup olmadığı tartışması bir yana hepimize yakın geçmişimizi doğru öğrenmek, iyi öğrenmek görevi düşüyor. Bu daha iyi bir gelecek kurgulamak açısından da fevkalade önemlidir diye düşünüyorum.

Türklüğün İdam Fermanı

Şimdi Sevr Anlaşması, biz kısaca Sevr Anlaşması ya da Sevr Barış Anlaşması diyoruz, oldukça uzun bir adı var. Biz anlaşma isimlerini kısaltmaya pek meraklıyız, daha akılda kaldığı için belki öyle yapıyoruz, Lozan

Anlaşması için de aynı şey geçerlidir. Bakın resmi adı şöyle, Müttefik ve Ortak Devletlerle Türkiye Arasında Barış Antlaşması, oldukça uzun bir ismi var. Şimdi bu anlaşmanın ne anlama geldiği veya nasıl tanımlanması gerektiğiyle ilgili akademisyenler, diplomatlar, farklı kesimlerden değişik ifadeler duyuyoruz. Mesela diplomatlarımızdan, değerli diplomatlarımızdan biri olan Osman Olcay Lozan Anlaşması'nın antitezi diyor. Bu doğru, bilirsiniz genellikle Lozan anlatılırken nereden nereye geldiğimizi anlayabilmek için önce Sevr'den bir söz edilir, burada da bütün değerli konuşmacılar aşağı yukarı aynı vurguyu yaptılar, ondan sonra Lozan'ın ayrıntılarına girilir, nereden nereye geldik. Yine Sayın Olcay Sevr'le ilgili olarak şöyle diyor, Türkiye'ye karşı gözü dönmüş bir yobazlığın tezahürü. Kuşkusuz bunda da büyük doğruluk payı var. Eski vali ve senatörlerimizden İbrahim Sadi Öztürk Bey Türklüğün idam fermanı diyor. Hatta geçenlerde ikinci baskısını da yapan bir kitabı yayınlandı, bir darağacı var kitabın kapağında, Türklüğün idam fermanı. Kuşkusuz bu doğru, ama Türklüğün ve Türkiye'nin idam fermanı demek sanki bana daha doğru geliyor.

Şimdi aslında ben konuşmamı iki ana eksen üzerine kurgulamıştım, bunlardan bir tanesi kuşkusuz konuşmacıların, diğer değerli konuşmacıların Sevr'in içeriğine dair hayli bilgi vereceğini tahmin ettiğimden biraz öncesine bakayım diye düşünmüştüm. Ancak

sağ olsun Onur Bey o konuya epeyce girdi, ben onun değinmediği bazı noktaları burada aktarmak istiyorum size. Bir de değindiği bazı noktalara da yeniden vurgu yapmak istiyorum. Konuşmamın ikinci ekseni de mütareke anlaşmalarıyla, Birinci Dünya Savaşı'nda ateşin kesilmesine neden olan mütareke anlaşmalarıyla barış anlaşmaları arasında bir ilgi kurmaktır. Çünkü mütareke anlaşmaları, dünya savaşını bitiren mütareke anlaşmaları sadece ateşi kesen anlaşmalar değil, çok özel nitelikli anlaşmalar, konuşmanın ikinci ekseni de bu olacak. Şimdi biraz Sevr'in öncesine gittiğimizde Onur Bey'in söz ettiği gibi Damat Ferit biraz da ricacı olduğu için Paris Barış Konferansı'na davet edilir. Aslında bu son derece doğal bir şey, savaşı yenik bitiren bütün devletlerin temsilcileri gibi Osmanlı temsilcileri de Paris'e çağrılır. Fakat öyle bir mekanizma kurmuş ki Damat Ferit İstanbul'da, kendisine yakın bazı gazeteler bunu büyük bir başarıymış gibi takdim ediyor. O yıllarda Sultan Vahdettin'in Başmabeyincisi, yani özel kalem müdürü diyelim, olan Lütfü Bey'in anılarına baktığımızda bu olayın, yani Damat Ferit ve yandaşlarının bu davet olayını büyük bir başarı gibi takdim etmesini küstahlık olarak tanımlıyor. Güya işte bu hükümet yanlısı gazetelerin yazdığına göre Almanya ve Avusturya Macaristan'a galipler anlaşmaları dikte edecekler, ama Osmanlı devletiyle müzakere edecekler. Yani Almanya'ya ve Avusturya Macaristan'a dikte edilen

anlaşmalar Osmanlı'ya yapılmayacak, oturup müzakere edecek galipler, böyle takdim ediyorlar İstanbul'da.

Paris'te Ne Oldu?

Paris'e giden heyete bakıyoruz, işte başında Damat Ferit var, Sultan Vahdettin daha şehzadeyken dünyada tanıdığım üç melundan biridir diyor onun için, eniştisi aynı zamanda biliyorsunuz. Dünyada tanıdığım üç melundan biridir, ama onu Paris'e baş delege olarak göndermekte tereddüt etmedi, hatta defalarca hükümet başkanı olmasına da izin verdi, beş kez hükümet başkanı olmasına da izin verdi. Diğer isimlere bakıyoruz, iki kişi daha var Damat Ferit dışında, bu iki kişi Damat Ferit tarafından Vahdettin'e önerilmiştir, bunlardan bir tanesi Şurayı Devlet Reisi, yani Danıştay Başkanı feylesof lakaplı Rıza Tefvik, diğeri de Maliye Nazırı Mehmet Tefvik. Yani iki Tefvikler var Damat Ferit Dışında, biri Danıştay Başkanı olan, diğeri Maliye Nazırı olan iki Tefvik Bey var. Şimdi delegasyonun, bu üç kişilik Osmanlı delegasyonunun Paris'e bir Fransız zırlıslısıyla gitmesi, Tulon'a bir Fransız zırlıslısıyla gitmesi de eleştiri konusu oluyor. Demin sözünü ettiğim Lütfü Bey anılarında bunu şöyle değerlendiriyor. Basit görülen bu hal pek çok gerçek yurtseverin yüreğini kim bilir nasıl derinden sızlatmıştır. Yani bir Türk gemisiyle değil de bir Fransız gemisiyle Paris Barış Konferansı'na gidilmesi.

Türkler Vahşi mi?

Şimdi acaba Paris'te ne oldu? Başında Ferit Paşa'nın bulunduğu bu heyet orada ne yaptı? Şimdi Ferit Paşa Paris'e varır varmaz diğer iki Tefvik'ten habersiz Paris Barış Konferansına bir muhtıra, bir andırı veriyor. Bu andırının bazı bölümlerini hükümet yanlısı gazeteler İstanbul'da basmıyorlar, yayınlamıyorlar. Yani yayınlanmayacak kadar kötü şeyler var anlaşılana, bir kısmını yayınlıyorlar Damat Ferit'e yakın olan gazeteler. Sonra 23 Haziran günü ikinci bir andırı veriyor Paris Barış Konferansı'na Damat Ferit, bu sekiz sayfalık bir andırı, kelimenin tam anlamıyla ahmaklığın dışavurumu. Çünkü biraz Onur Bey bundan söz etti, ama benim söyleyeceğim kısımlarına değinmedi, Sadrazam, Hükümet Başkanı Paris'te mağlup bir devletin hükümet başkanı gibi değil de, galip bir devletin hükümet başkanı gibi davranıyor. Bu da müttefikleri fevkalade kızdırıyor. Bir de söylediklerini dinlediklerinde şunu söylemiş Damat Ferit, işte demin söylendiği gibi Türkiye'nin doğusunda bir Ermeni yurdunun kurulmasına itiraz etmiyor da şöyle bir ifade bulunuyor. Türkiye'nin sınırları Doğu Avrupa'dan Hinde ve Arabistan'a kadar yayılmalıdır. İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra ilhak ettiği, Türkiye Almanya'yla birlikte savaşa katılınca ilhak ettiği Mısır ve Kıbrıs konusunu da görüşmeye hazır olduğunu söylüyor. Yani oraları kaybedilmiş yerler olarak algılamıyor artık, sanki Türk

egemenliğindeymiş gibi davranıyor, çok üst perdeden konuşuyor ve son olarak şöyle bir ifadesi var benim size aktarmak istediğim. Diyor ki, Türkler Cengiz Han ve Timurlenk kadar vahşi değildir. Yani biz daha az vahşiyiz, onlar kadar değil, ama biraz daha az vahşiyiz diyor.

Şimdi müttefiklerin bu ikinci andırıya verdikleri çok uzun bir yanıt var, ona değinmeyeceğim. Fakat Osmanlı delegasyonuna gönderdikleri bir mektuptan söz etmek istiyorum. Mektupta şöyle bir cümle var, aynen okuyorum, Osmanlı temsilci heyetinin Paris'te daha çok kalmasından fazla bir yarar elde edilemeyeceği görüşündeyiz. Yani siz buradan defolun gidin diyor müttefikler, kovmuşlar Paris'ten Osmanlı delegasyonunu. Şimdi bu fikir bana ait değil, yani bazı Batılı araştırmacıların ürettiği çalışmalarda bu düşünceyi destekleyen ifadeler var. Mesela Fransız Meşen diyor ki bu durumla ilgili olarak, görüşmekte artık yarar kalmadığını anlamakta direnen Damat Ferit'e ilk trenle İstanbul'a dönmesi söylendi diyor. Yani demin okuduğum cümlenin anlamı budur diyor. Bişof, bir başka araştırmacı, istenmeyen bir yabancıya sınır dışı edilme buyruğunun duyurulması diyor ve Diksiyoner Diplomatik Sevr maddesinde Bişof'un bu görüşünü paylaşmış. Bu müzakere süresinin ardından tabii Osmanlı makamlarıyla Paris Barış Konferansı, o sürekli Paris'te değil, Avrupa'nın değişik kentlerine gidiyor dolaşiyor, toplan-

tılar yapıyor, değişik yazışmalar var. Ancak bu yazışmalardan en önemlisi Sevr'in son halinin, yani artık anlaşma tasarısı diyelim, Osmanlı delegelerine gönderilmesi, ona İstanbul'dan verilen bir yanıt var. O da 34 sayfalık uzun bir yanıt Osmanlı yanıtı, işte değişiklik talep ediliyor İstanbul tarafından. Yani gönderdiğiniz tasarıda şu değişiklikleri yapın deniliyor, 34 sayfalık uzun bir yanıt. Buna cevaben gönderilen içi hakaret dolu, küçültücü bir ultimatoma var, Onur Bey buna muhtıra dedi, ben ultimatoma diyorum, yani gerçekten çok ağır ifadeler var. İşte bazı bölümlerini aktardığı için aynı şeyi söylemeyeceğim, ama şunu bir kez daha aktarmak istiyorum, kaç yüz bin Ermeni'yi öldürdüğünü, kaç yüz binini sürdüğünü, Rumlar için de aynı şey geçerli, hiç küsuratı yok rakamların dikkat ederseniz, hep yuvarlak rakamlar. 800 bin Ermeni'yi öldürdüğü, 200 bin Ermeni'yi sürdüğü, 200 bin Rum'u sürdüğü. Yani oturulmuş tek tek sayılmış, tam 800 bin çıkmış, yani hep köşeli şeyler. Hiç küsuratı yok mu bunların? Yok. Muhtıra, ultimatoma şöyle bitiyor, ayın 27'si, 27 Temmuz 1920 akşamına kadar bunu imzalarsanız İstanbul'da ve tasarının size bıraktığı Türkiye'nin parçasında oturmaya devam edebilirsiniz. Eğer bunu yapmazsanız bu şansınızı da yitireceksiniz, size 10 gün süre, 27 Temmuz gece yarısı bu süre doluyor.

Bir Çekimser Oy

Bunun üzerine Vahdettin Damat Ferit'le birlikte aynı İzmir'in işgalinden sonra yaptıkları gibi adı Şurayı Saltanat olan bir meclisi İstanbul'da topluyor. Tabii bu meclisin niye toplandığı belli, anlaşmanın, yani önerilen anlaşmanın koşulları o kadar ağır ki böyle bir anlaşmanın altına padişah ve hükümeti tek başına girmek istemiyorlar. Meclisi Mebusan da toplantı halinde olmadığından, biliyorsunuz İngilizler onu dağıtmışlardı bir süre önce, bu sorumluluğu paylaşacakları bir kalabalık kurula ihtiyaçları var. Şurayı Saltanat dediğimiz şey budur, yani ülkesine ve insanına karşı hıyanet içinde olan bir iktidarın sorumluluğu başkalarına da paylaşırma girişimidir. Nitekim devlet ricalinden, eski nazırlardan, kanaat önderlerinden, barodan, bazı gazetelerden isimler davet ediliyor. Bu isimler Yıldız Sarayı'nda bir araya geliyorlar, orada konuşuluyor, ne yapalım, imzalayalım mı, imzalamayalım mı diye. Topçu Feriki Rıza, ki Haldun Taner'in babasıdır kendisi, o çekimser kalıyor, onun dışında herkesin katılımıyla anlaşmanın imzalanmasına karar veriliyor.

Osmanlı Ağacı

Şimdi ben burada dikkatinizi çekmek istiyorum, imzaya karar verilirken evet diyenler bu kararı nasıl meşrulaştırıyorlar? Çünkü onlarda da bir sorumluluk var, onu hissediyorlar kuşkusuz, şöyle meşrulaştırılıyor. Mesela Damat Ferit o topluluğa bir konuşma

yapıyor, o konuşmada şöyle bir ifade kullanıyor. İstanbul'un bizde kalması ve Osmanlı Devleti'ne bir varlık tanınması Padişahımızın akıllıca davranışının ve İslamiyet ve uygarlık dünyasının Padişahımıza duyduğu saygı ve güvenin sonucudur. Bu olacak iş değil, Sevr, Padişaha duyulan güvenin sonucu. Yoksa Osmanlı Devleti'nin de varlığına son verilen Avusturya İmparatorluğu'yla aynı duruma olması olasılığı vardı diyor. Damat Ferit'ten sonra söz alanlar, tabii ki evet, imzalayalım diyenlerden söz ediyorum, hükümetin çaresizliğini anlayışla değerlendiriyorlar, nasıl bir anlayışsa. Diyorlar ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun ortadan kalkması bir intihardır, intiharın Allah gözünde en büyük günahlardan sayıldığını, Osmanlı'nın bir ağaca benzediğini, kökü yerde oldukça bu ağacın elbette taze yaşam bulacağını söylüyorlar. Son derece safdil bir yaklaşım, yani bu haliyle bile Osmanlı Devleti, Sevr'deki haliyle bile Osmanlı Devleti'ni kökü toprakta olan bir ağaç olduğunu varsayıyorlar ve böylece meşrulaştırıyorlar kendilerini.

Konuşmanın ikinci ekseninde de mütareke anlaşmalarıyla barış anlaşmaları arasında bir bağ kurmak istiyorum, tabii ki Sevr de buna dahil. Bizim Mondros Mütarekesi diye bildiğimiz işte o 30 Ekim 1918 tarihli anlaşma, onun da çok uzun bir adı var, onu söylemeyeyim, nasıl olsa aklınızda kalmayacak, biz öyle bilmeye devam edelim. Loyd George, İngiliz Başbakanı anılarında bu

mağluplara imza ettirilen anlaşmalarla ilgili olarak, özellikle Almanya'ya imza ettirilen anlaşmayla ilgili olarak şöyle diyor. Kompein Anlaşması çok ezicidir diyor bu anlaşma, barış anlaşmasına, buraya dikkatinizi çekmek istiyorum, barış anlaşmasına gerek kalmadan Almanya yere serilmiştir diyor. Yani bu bir mütareke anlaşması, silah bırakılması anlaşması, ama o kadar ağır ki hükümleri bir barış anlaşması yapmaya gerek kalmadan Almanya'nın yere serildiğini söylüyor İngiliz Başbakanı. Keza müttefikler adına Almanya'yla görüşmeleri yürüten Mareşal Fosh, İngiliz Mareşali Fosh o da Kompein'i yorumlamış, diyor ki, Almanya'yı dize getirdik mütareke anlaşmasıyla, daha fazla istenecek bir şey kalmadı. Daha mütarekede, barış anlaşmasına gerek olmadan. Barış anlaşmasında mütarekede göz ardı edilmiş ya da ancak unutulmuş olan şeylerin ayrıntılarına girilebilir diyor. Şimdi bu tür mütareke anlaşmaları embriyonik barış anlaşmaları veya prematüre barış anlaşmaları gibi, yani ateşkesten başka her şey var içinde. Tüm savaş amaçlarına galipler barış anlaşması imzalanmadan zaten ulaşmış durumdalar. Bu kadar ağır koşullar içeren mütarekeleri imzalayan galip devletlerin önüne konulan barış anlaşmasını imzalamak dışında bir şansları zaten yok. Çünkü savaşa devam edebilmeleri için ellerinde hiçbir şey kalmamış o mütarekeyi imzaladıktan sonra. Şimdi ne demek istediğimi bu 25 maddelik Mondros Ateşkesi-

ni düşündüğünüzde kolaylıkla anlarsınız. Anlaşmanın 24. maddesi ünlü, öyle olmadığı halde Türkiye'nin doğusundaki altı vilayeti Ermeni vilayeti gibi takdim eden 24. madde. Keza müttefikleri istedikleri bir bölgesini Türkiye'nin işgal hakkı veren 7. madde ünlü. Bunlar embriyonik bir barış anlaşmasının dışa vurduğu maddeler, çok somut olarak dışa vurduğu maddeler.

Şimdi bugünle ilgili de bir bağlantı kurmak istiyorum, bilmiyorum Sayın Başkan, zamanım var mı? Bakın Sevr Barış Anlaşması'nın başlangıç kısmında şöyle bir ifade var. Deniyor ki, düşmanca eylemlerde bulunan savaşın yerini sağlam, adaletli ve sürekli bir barışa bırakması isteği üzerine yapılmıştır. Demek ki Sevr Anlaşması'nın imzalanma nedeni bu, uzun süren bir savaş var, bu savaş yerini barışa ve adalete bırakacak. Onun için yapılmış bu anlaşma, başlangıç kısmında böyle deniyor. Ancak bu ifadenin samimi olmadığı köklü bir ulusu adalet ve barış kavramını kendisine paravan ederek yok etmek istediği de ortada. Yani böyle bir barış olabilir mi, böyle bir adalet olabilir mi, ayrıntıları girmiyorum, konuşuldu zaten. Şimdi bu oyun bugün de oynanıyor biliyorsunuz, nasıl oynanıyor? Büyük devletler ki bunların bazılarıyla biz aynı ittifak sistemine dahiliz, birlikte hareket ediyoruz, müttefikiz diyoruz. Bugün de demokrasi ve insan hakları gibi kavramlar paravan ediliyor büyük devletlerce kendilerine ve Türkiye'nin içinde

bulunduğu geniş bir coğrafya istendiği gibi düzenlenmek isteniyor. Bunun için yapılan şey belli, iç savaşları kışkırtmak, ilan edilmiş savaş da denebilir adına, yüzlerce yıldır birlikte yaşayan insanlar sırf etnik farklılıklardan ötürü veya dini farklılık, mezhep farklılıklarından ötürü birbirlerine karşı bileniyor, bilenmek isteniyor. Bu tezgahı tabii ki bozmak lazım, Türkiye ve Türk insanı neredeyse 90 yıl önce çok daha zor koşullarda bunu yaptı, yapabildi. Ben bugün de Türk insanının bunu yapabileceğine olan inancımı ifade etmek istiyorum. Sabrınız için de sizlere teşekkür ediyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Sayın Berber'e çok teşekkür ediyoruz. Sevr Batı için, emperyalizm için bir projeydi, ama emperyalizmin projeleri bitmez, sürekli bu büyük Ortadoğu Projesi, Genişletilmiş Ortadoğu Projesi olur, böyle insan haklarıyla, demokrasiyle soslanabilir, cilalanabilir. Ancak kavramların emperyalizm açısından ifade ettiği terminolojinin içeriğine bakılması gerekir. Reform dediğimizde reform sözcüğü, reform kelimesi bizim açımızdan müspet çağrışımlar yapabilir. İşte insan hakları konusundaki düzenlemeler, başka konularda ekonomik reformlar, sosyal yaşama, çalışma hayatına ilişkin reformlar, bizim için iç dinamiklerle gündeme gelmişse muhakkak ki işte Cumhuriyet'in böyle Kurtuluş Savaşı sonrası Cumhuriyet devrimleri, bunlar yenilik, ileriye yönelik, ilerlemeye yönelik, kalkınmaya

yönelik bir içeriği, bir muhtevayı ifade etmesi anlamında bizim açımızdan müspet terminoloji. Ancak şu anda Avrupa Birliği'nin, Amerika Birleşik Devletleri'nin, emperyalist sistemin Türkiye'ye dikte ettiği birtakım ekonomik dayatmalar var, siyasi dayatmalar var ve reform sözcüğünü çok seviyorlar, kullanıyorlar. Bizim için iç dinamikler doğrultusundaki anlamı ifade etmiyor, o muhtevayı ifade etmiyor. Yani bizim için ekonomik kalkınma olan, kamu varlıklarının korunması olan emperyalizm açısından bir tasfiye, bir dağıtma, bir sömürgeleştirme oluyor. Bizim için kalkınma olan sömürgeleşme ve ekonomik bağımlılık anlamını taşıyabiliyor, aynı sözcük baktığımız noktaya göre farklı anlamlar içerebiliyor.

İşte bugün de nedense burada bu salonda oturan, bu saate kadar dinleyen insanlar çok yakın zamana kadar siz değerli konukları elbette tenzih ediyorum, ama bizim insanlarımız sokakta, tramvayda, otobüste, metroda, işyerinde karşılaştıklarını Ahmet olarak, Mehmet olarak tanırdı. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı ve bu anlamda da aidiyet olarak, mensubiyet olarak Türk olarak tanırdı ve kendisini de böyle tanımlardı. Ancak şimdi sen nesin, ben işte şuyum, hayır canım, alt kimliğin ne, sen Alevi misin, Sünni misin, Kürt müsün, Türk müsün, Çerkez misin, Gürcü müsün, bir etnik aidiyet, bir yeni aidiyet ve yeni kimlik benimseme bu gelinen aşamanın doğal bir icabı gibi tanımlanmak-

tadır. İnsanlar bu şekilde kompartımanlara bölünmekte, bu şekilde etnisite üzerinden, din üzerinden, mezhep üzerinden tanımlanmakta ve ayrıştırılmaktadır. Türkiye bu anlamda bir Yugoslavyalaşma süreci içinde, böyle bir psikoloji oluşturma, böyle kimlikler oluşturma ve bu oluşturulan kimliklerin bir-biriyle kavgası sürecine sokulmaktadır. Burada Cumhuriyet'in kuruluş dönemi, Cumhuriyet'in kuruluş felsefesi herhalde eksen olmalıdır, hareket noktası olmalıdır.

Ben değerli katılımcıları ileride, bundan sonraki etkinliklerde de Baromuzda görmekten onur duyacağımızı belirtmek istiyorum ve tekrar katılımları için kendilerine teşekkür ediyorum. İkinci bir tur baştan düşünmüştük, ama bu gelinen süre nedeniyle bu konuda belki de farklı bir çözüm olmalı diye düşündüm, ama yine de tabii son söz değerli konuşmacıların. 23 Temmuz'da bu salonda düzenleyeceğimiz Lozan'la ilgili etkinliğe de davet ediyorum. Çünkü iki ayrı etkinliği, iki ayrı paneli tek kitapta toplamayı düşünüyoruz. Ben hepinize tekrar katıldığımız için teşekkür ediyorum.

İSTANBUL BAROSU
87. YILINDA BAĞIMSIZLIK BELGESİ
"LOZAN"

23 Temmuz 2010
Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu

AÇILIŞ

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Sayın Başkan, değerli konuklar, sevgili meslektaşlarım; İstanbul Barosu'nun geleneksel olarak Lozan Barış Antlaşması'nın yıldönümlerinde düzenlediği bir etkinlikte yine birlikteyiz. Ben hepinize Baromuz adına hoş geldiniz diyorum, saygılar sunuyorum. "87. Yılında Bağımsızlık Belgesi Lozan" adını verdiğimiz etkinliğimizde çok değerli bilim insanları, değerli konuklarımız birazdan sunumlarını yapacaklar. Şimdi açış konuşmasını yapmak üzere Sayın Baro Başkanımız Av. Muammer Aydın'ı kürsüye davet ediyorum, buyurun Sayın Başkanım.

Av. MUAMMER AYDIN

İstanbul Barosu Başkanı

Saygıdeğer konuklar, değerli meslektaşlarım, basınımızın değerli temsilcileri; İstanbul Barosu tarafından her yıl düzenlenen ve önemi nedeniyle de geleneksel hale gelen Lozan'la ilgili panelimize hoş geldiniz. Hepinizi şahsım ve temsil ettiğim İstanbul Barosu Yönetim Kurulu adına selamlıyorum.

Bu paneller hem meslektaşlarımız, hem de vatandaşlarımız tarafından ilgiyle takip ediliyor ve önemi nedeniyle de ilgiyle karşılanıyor. Panel notları kitaplaştırıldıkları kısa bir süre sonra meslektaşlarımıza dağıtılıyor ve çok kısa sürede de tükeniyor. Aslında salt bu durum dahi Lozan üzerine her yıl neden panel düzenlediğimiz sorusunun yanıtını ortaya

koymaya yeter diye düşünüyorum. Yine herkes farkındadır, her gün tanık oluyoruz, günümüzde tam bir kavram kargaşası yaşanıyor. Tarihsel süreçleri çağlara ayıran insanlık bu çağların adını Ortaçağ, Yeniçağ, Yakınçağ ya da uzay çağı gibi nitelendirme gereğini duyuyor. Günümüzün yaşandığı çağın ileride nasıl tanımlanacağı ve ne şekilde adlandırılacağını şimdiden kestirmek güç, ancak post modernizmin getirdiği bakış açısı ne yazık ki, kavram kargaşası olarak çağımıza da damgasını vuruyor.

20. Yüzyılın başlarında uğruna nice bedellerin ödendiği kavram ve olguları bugün anarken bunlarla dahi ikilem içinde kalıyoruz. Örneğin, ulus devleti savunmak birilerine göre geri kafalık, birilerine göre statükoculuk olarak anılıyor ve önümüze konulmaya çalışılıyor. Oysa Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı genç kuşaklara anlatmak çok önemli ve bunu anlatalım diyorsunuz, bu kez de bazılarının dudak bükmeleriyle karşılaşıyorsunuz. Bunların yerine başka kavramları koymaya çalışıyorlar. Globalleşme, çok uluslu şirket egemenlikleri, bireysel ve marjinal yaşantıların yüceltilmesi öne çıkıyor ve bunlar önümüze konulmaya çalışılıyor. Diğer adıyla âdeta düşünsel dayatmalara maruz kalıyoruz, ancak biz bütün bunlara hiç aldırıyoruz. Biz bildiğimiz doğru yolda yürümeye devam ediyoruz. Çünkü biliyoruz ki, geçmişini bilmeyen, ondan ders almayan geleceğini de planlayamaz. Bu sebeple de Türkiye Cumhuri-

yeti'nin kuruluş belgesi, Türkiye'nin tapu senedi olan Lozan Antlaşması'nın yıldönümlerini bilimsel toplantılarla kutlamak ve yapılanları anımsamak, anımsatmak hem ülkemiz için, hem de İstanbul Barosu için, hem de hepimiz için önem arz etmektedir.

Bizler Lozan Anlaşması'nı yalnızca uluslararası bir hukuk metni olarak görmüyoruz, ulusça çekilen acıların, gösterilen özverilerin sonucu kazanılan uluslararası bir başarı olarak değerlendiriyoruz. Bize göre Lozan, Türk Ulusu'nun köyden kente, batıdan doğuya tüm bireyleriyle göstermiş olduğu kurtuluş mücadelesinin, ulusal direncin, dayanışmanın, kenetlenmenin zaferle sonuçlandığını tüm dünyaya ilan edişinin adıdır. Osmanlı'dan süreç içinde kopardıkları ayrıcalıkları ve istediği gibi sömürebilme olanağını veren düzenlemeleri kaybetmek istemeyen bağımsız Türkiye'yi bir türlü içlerine sindiremeyen ve emperyalist emelleri olan ülkeler yüzünden Lozan görüşmeleri oldukça çetin geçmiştir. Aslında zafer özgüveni bulunan büyük bir devlet adamı İsmet Paşa önderliğindeki Türk heyetinin emperyalistlerin dayatmalarını reddeden tavrı nedeniyle kesintiye uğrayan görüşmeler nihayet 24 Temmuz 1923'te imzalanmış ve bu anlaşma aynı zamanda bir hukuk zaferi niteliğini de kazanmıştır.

Osmanlı'nın teslimiyetçi anlayışına alışkın batılılar bu kararlılık karşısında, Türk heyetinin bu kararlı davranışı karşısında

aslında neye uğradıklarını şaşırılmış bir halde sürekli geri adım atmak zorunda kalmışlardır. Emperyalistlerin Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalama ve paylaşmaya yönelik gizli anlaşmaları Birinci Dünya Savaşı yenilgisiyle uygulama aşamasına gelmiştir. İmparatorluk coğrafyasından elde kalan son vatan toprağı Anadolu'yu paylaşıp, Türk varlığını tamamen ortadan kaldırmayı öngören Sevr 10 Ağustos 1920'de işgal altındaki İstanbul yönetimine zorla kabul ettirilmişti. Anımsayacağınız üzere yine geçtiğimiz ay içinde de Sevr'le ilgili olarak "Güncel Tehdit mi, Yoksa Paranoya mı" diye bir paneli gerçekleştirmiştik. Lozan'ın ne kadar büyük bir zafer olduğunu anlayabilmek için Sevr'in maddelerini iyi incelemek ve o anlaşmadaki art niyetleri anlamak, doğru gözlemek gerekir diye düşünüyorum.

Emperyalistler Anadolu toprağını aralarında paylaşıp nüfuz bölgeleri oluştururken, bir yandan da kendi himayelerinde suni devletçikler kurulmasını istiyorlardı. İstanbul hükümetleri çaresizlik ve acz içindeydiler. Yöneticiler İngilizlerin emrinden dışarı çıkmayacak tutsak bir yaşantınız izlerini sürüyorlardı. Türk milleti işgalcilerin silahlı güçlerine karşı çarpışırken, içerideki ihanet çetelerine karşı da zorlu bir mücadele vermek zorunda kalınıyordu. Türk Ulusu maddi-manevi tüm varlığını ortaya koyarak bağımsızlık savaşımında özverinin sınırlarının olamayacağını göstererek her alanda savaştı. Kurtuluş Savaşı'nın sahibi Türkler emperyalist dele-

gasyon temsilcilerinin barış masasında aldatıcı söylemlerle örülü çağdaş sömürge olma tekliflerini kararlılıkla reddettiler. Bu direnç ve gerekirse yeni bir savaşı göze alma kararlılığı sonucu özgürlüğünü kanla kazanmış bir milletin bağımsız, eşit, egemen bir devlet çatısı altında yaşamasının garanti edildiği uluslararası bir antlaşma imzalandı.

Mustafa Kemal başta olmak üzere Kurtuluş Savaşı önderleri ve Türk Ulusu geçmişteki olumsuzlukların yeniden yaşanmamasının ekonomik ve siyasal bağımsızlığın özenle korunmasına bağlı olduğunu kesinlikle biliyorlardı. Lozan hiç kuşku yok ki, onların Türk Ulusu adına istediklerini elde ettikleri bir sonuç ve zafer belgesiydi. Ülkemizin içinden geçtiği bu zor günlerde de dışarıdan emperyalistler, içeriden işbirlikçileri ülkemizi yine zora sokmaya çalışıyorlar. Aslında Atatürk ne kadar ileri görüşlü olduğunu "*Ey Türk Gençliği*" kitabesinde açık ve seçik olarak göstermiştir. Bugün yaşadıklarımızı o gün de var olan, ama ileride de yaşanacağını o kadar net biçimde koymuştur ki, bunu onun ileri görüşlülüğüyle ve iyi bir siyaset adamı, iyi bir devlet adamı, iyi bir asker olduğunu göstermesi bakımından da çok önemsiyoruz.

Lozan'da kazanılanları fiilen ve masa başı görüşmelerle ortadan kaldırmaya çalışanlar bugün de aynı çalışmalarını devam ettiriyorlar, ancak bütün bu olumsuz çalışmalara ve yapılanlara izin vermeyeceğiz, hem de ulusça izin vermeyeceğiz. Her türlü baskıya karşı

kararlı mücadelemizi hep birlikte sürdüreceğiz. Cumhuriyeti ve Atatürk devrimlerini, laikliği, ulus devleti koruma ve üniter yapıyı muhafaza çalışmalarımızı kararlılıkla sürdüreceğimizi bir kere daha belirtiyorum ve sizleri özellikle 12 Eylül'de yeni bir dayatma anayasaya hayır deme çalışmalarımıza destek olmaya çağırıyoruz. Özellikle Türkiye'deki Cumhuriyete ve Atatürk'e, devrimlerine, laikliğe, ulus bütünlüğüne, üniter yapıya inanmış olan her insanın bulunduğu yerde birer nefer ve görevli olduğunu addediyorum. Bu çalışmaları yapmak bir vatan borcudur bence, 12 Eylül'ün bundan önceki semereleri hepimizin önünde, 12 Eylül'ün aynı doğrultuda başka semereler vermemesi için de bunun görevi hepimize düşüyor. 12 Eylül'e hayır demek gerçekten hem bir vatandaşlık, hem bir vatan borcudur.

Değerli katılımcılar, değerli konuklar, değerli hocalarımıza, değerli konuklarımıza bizlerle Lozan ve bu konudaki görüşlerini paylaşacakları için şimdiden peşinen teşekkür ediyorum. Bu panelin bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da gerekli farkındalıkları yaratarak toplumda önemli mesajlar vereceğini ve bu mesajların da gerekli aydınlanmayı sağlayacağına olan inancım tamdır. Bu sözleri sizlere bir kez daha söylerken aynı şeyleri hissettiğinizi ve düşündüğünüzü de biliyorum. Bu panele katkı verdiğiniz için hepimize yine şahsım ve temsil ettiğim kurum adına sevgi ve saygılarımı

sunuyorum, bu panelin de başarılı geçeceğine olan inancımı bir kez daha tekrar ediyorum. Saygılarımla

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

İstanbul Barosu geleneksel olarak her sene 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması'nın yıldönümüne denk gelecek şekilde bazen bir gün önce, bazen bir gün sonra Baro programının elverdiği ölçü içinde, ama mutlaka Temmuz ayı içinde Lozan'la ilgili bir etkinlik düzenlemektedir. Bu etkinlikte Türkiye'nin en önemli, sayısal anlamda en büyük meslek örgütü, bir hukuk örgütü olmanın verdiği sorumlulukla, hukuk bilinciyle genellikle hukukçular, tarihçiler böyle bir akademik kompozisyonla bu sunum ve bu etkinlik yapılmaktadır. Bu sene de çok değerli katılımcılar, çok değerli bilim insanları bizimle birlikte Lozan'ı tarihsel kronoloji boyutuyla, hukuk boyutuyla, uluslararası antlaşmalar çerçevesinde ve bugüne kadar uzanan süreçte bu uzun yüzyıllık bir antlaşmanın kronolojisi çerçevesi içinde değerlendirmelerde bulunacaklar.

Bir başka boyutuyla da şuna çok büyük bir önem verdiğimiz ifade etmek istiyorum: Biz 7 Temmuz'da yine bu ay içinde bu salonda Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu'nda "Sevr Paranoya mı Güncel Tehdit mi" başlıklı Sevr'le ilgili bir oturum düzenledik. Burada yine çok değerli bilim insanları, hukukçular Sevr'i, Sevr dayatmasını, emperyalizmin Sevr dayatmasını değişik açılardan incelediler. Biz

Sevr panel notlarıyla bugünkü sunum notlarını yine Baro yayınlarından, İstanbul Barosu yayınlarından bir kitapta toplamayı düşünüyoruz. Bu da en kısa zamanda sizlere ulaşacaktır.

Ekonomik dayatmalar nihayetinde bu dayatmaları kabul ettiren, bu dayatmalarda bulunan ve bu dayatmalara boyun eğenler arasında bir anlaşmayla sonuçlanır. Bu bazen kabullenme şeklinde olur, bazen rıza şeklinde olur, bazen de bir dikte etme şeklinde olur ve neticede ortaya bir hukuk metni çıkar. Batıların, emperyalizmin şark sorunu dedikleri veya doğu sorunu dedikleri Osmanlı'nın mirasını paylaşma, Osmanlı'yı hâkim olduğu coğrafyadan tasfiye etme, Osmanlı'nın terekisine ekonomik olarak ve siyasal olarak sahip olma şeklinde adlandırılabilir. Doğru sorunu yüzyıllarca sürdürdü ve doğru sorununun sona ermesi ancak Osmanlı'nın tasfiyesiyle, Anadolu coğrafyasından da nihayette Türklerin tasfiyesiyle son bulacak bir projeydi, bir emperyalist emeldi. Bu 24 Temmuz 1923'te reddedildi, bu dayatma reddedildi ve ortaya bir hukuk metni çıktı. Sevr de bir hukuk metniydi, emperyalizmin dayattığı bir metindi, emperyalizm açısından mükemmel bir metindi. Emperyalizm açısından Lozan kötü bir metin, çünkü dayatmaları reddeden bir metin, bir halka, bir ulusa özgürlüğünü veren, onun özgürlüğünü tescilleyen bir metin. İşte bugün biz bu Oturumda değerli bilim insanlarıyla, değerli hukukçularla değişik açılardan bunu

inceleyeceğiz.

Prof. Dr. Çetin Yetkin, ben Çetin Yetkin Hocamla konuştuğumda akademik unvanın dışında ne yazmam gerektiğini sorduğumda "hiçbir şey yazmayın, bu kadarı yeterli" dedi. Onun için davetiyede ve ilan afişlerimizde akademik sıfatının dışında başka bir sıfat yoktur, ama sizler biliyorsunuz ki Çetin Yetkin hocamız Cumhuriyet Savcılığı yaptı. Savcılık süresince seçkin bir hukukçu, özenli bir hukukçu olarak Cumhuriyeti, Cumhuriyet değerlerini ve hukuku, Cumhuriyet hukukunu savundu. Bunu pratikte uygulamalarıyla gösterdi. Bu hepinizin malumudur. Duyarlı bir aydınının yapması gerekenleri yaptı, vatanını seven, ülkesini seven, bayrağını seven, insanlığa saygı duyan, insanlık değerlerini de savunan bir insanın yapması gerekeni yapıyor, o mücadeleyi veriyor. Müdafaayı Hukuk Dergisi'nin başyazarlığını yapıyor, sorumluluğunu yürütüyor. **Prof. Dr. Rauf Versan** İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Devletler Hukuku öğretim üyesi. Daha önce de bizim Baromuzun etkinliklerine katıldı, çok önemli sunumlarda bulundu. Bunlar da yine kitap kronolojimiz içinde bulunmaktadır. **Prof. Dr. Selami Kuran** Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı Başkanı. Selami Hocamız da daha önce yine Ermeni sorunuyla ilgili olarak buradan çok önemli bir sunumda bulunmuştu, kendilerine müteşekkiriz. **Ömer Faruk Eminağaoğlu** YARSAV

Yargıçlar ve Savcılar Birliği kurucu başkanı, Baromuzun değişik etkinliklerinde bulundu. Kendisine yine bu önemli etkinliğimize katıldığı için teşekkür ediyoruz. Doç. Dr. İbrahim Ethem Atnur Türk Tarih Kurumu'nda görev yapmakta olan genç bir akademisyen arkadaşımız, kendisine de çok teşekkür ediyoruz. Önemli bir sunumda bulunacağını biliyoruz.

İlk turun ilk konuşmacısı Prof. Dr. Çetin Yetkin, Çetin Yetkin Hocamızla başlamak istiyoruz. Ben sözü burada kendisine veriyorum, buyurun Sayın Yetkin.

Prof. Dr. ÇETİN YETKİN

Sayın Başkan, değerli konuklar, gerçekten önemli bir konuyu gündeme getirdiği için İstanbul Barosu'na ben kendi adıma teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Ben burada devletler hukuku hocalarımız var, onlar konuyu benden çok daha iyi hukuk açısından değerlendireceklerdir, ben kamu hukuku açısından üzerinde pek durulmamış bir yönüyle Lozan barış görüşmelerini ve anlaşmasını değerlendirmek istiyorum.

1. Dünya Savaşı

Hepimiz ilkokuldan başlayarak şunu öğrendik, bize öğrettiler: Biz Birinci Dünya Savaşı'nda yenildik. Almanya bizim baş müttefikimizdi, Almanya yenildi, biz de ona bağlı olarak bu savaşta yenildik. Öyle öğrendik, bu doğru değil, bize yanlış öğrettiler. Biz Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmedik, biz Birinci Dünya Savaşı'ndan galip çıktık ve biz bir dünya savaşından galip çıktığımız için de bugün başımıza ne geliyorsa geliyor, ona birazdan değineceğim. Bu söylediğimi açmak isterim. Önce Lozan'ın kahramanı İsmet Paşa olayı nasıl değerlendiriyor ona bakalım. İsmet Paşa Prof. Seha Meray'ın Lozan'la ilgili büyük çalışmasının başına 30 Eylül 1969'da önsöz yazmıştır. Bakın, bu önsözde önce ne diyor? Tırnak içinde kendi sözlerini okuyorum: *"Türkiye herkesin 1918'de bitirdiği muharebeye -yani savaşa- daha dört sene devam etti"* Niye devam ediyoruz? Birinci Dünya Savaşı'na devam ediyoruz. İsmet Paşa söylüyor bunu ve

bakın, Lozan'da karşımızda Japonya var. Biz Japonya'yla savaştık mı? Savaşmadık, fakat Birinci Dünya Savaşı'nda bizimle savaşan devletlerin müttefiki olduğu için Lozan'da vardı. Mesela, Lozan'da Sırp, Hırvat, Sloven krallığı var katılan aynı nedenle, şimdi İsmet Paşa o önsözde sözlerini şöyle sürdürüyor: *"1922'de birden bire askeri vaziyet galiplerin hiç ihtimal vermedikleri kesin bir neticeyle, yani Türk zaferiyle yeni bir safhaya girdi. Büyük galip devletler yardım ettikleri küçük ortaklarıyla -yani Yunanistan'la- muharebeyi devam ettirmişler ve 4 sene içinde bizi içeriden padişah hükümeti, karışıklıklar ve sona kadar Yunan ordusuyla âmâna düşüreceklerini zan etmişler, muvaffak olamamışlardır. 1918 galibiyetinden farklı bir vaziyete düşerek bizi sulh masasına çağırılmışlardır."*

Şimdi kaldı ki, Lozan'da görüşülen konular Birinci Dünya Savaşı'yla ilgilidir ve öncekiyle ilgilidir. Yani Çanakkale'de başlayan zaferimiz Birinci Dünya Savaşı'nın bir aşaması olan ve bu aşama nedeniyle ulusal Kurtuluş Savaşı veya milli mücadele olarak adlandırdığımız Birinci Dünya Savaşı'nın bir bütünü oluşturur. Şimdi Lozan görüşmeleri başladığında şu gerçeği de bilmemiz lazım, yani savaşlar hukuken bir barış anlaşmasıyla sona erer. Taraflar ister yenilsin, isterse yenilmesin, yani biri galip gelsin veya aralarında galip-mağlup belli olmasın, sonunda hukuken bitmesi için bir barış anlaşması yapılır. Barış anlaşması yapılmazsa fiilen

savaşmalar bile hukuken savaş durumu devam etmiş olur. Şimdi Osmanlı Devleti veya İstanbul Hükümeti nasıl demeyi tercih eder-seniz Sevr Anlaşması'yla Birinci Dünya Savaşı'nı bitirdi. Bunun için bitti, Sevr Anlaşması'yla imzaladı, ama Ankara'daki devlet, Ankara Hükümeti, Büyük Millet Meclisi Sevr Anlaşması'nı imzalayanları vatan haini ilan etti ve bu anlaşmayı kabul etme-diğini dünyaya ilan etti, yırtıp attı, savaşa devam etti. Devam ettiği savaş o işgalciler, karşımızdaki işgalcilerdir. Yani Birinci Dünya Savaşı'ndaki düşmanlarımızdır.

Lozan Zaferi

Şimdi bunun dışında görüşmeler başladı-ğında bu galip devletleri temsilen İngiltere açış konuşmasını yapmak istemiştir, İsmet Paşa direktmiştir: "*Hayır, biz mağlup değiliz ki İngiltere yapacak açış konuşmasını*" ve epey bir çekişmeden sonra hem İngiltere'nin, hem Türkiye'nin açış konuşması yapması karar-laştırılmıştır. Biz Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda fiilen Yunanistan'la savaştık, ama aynı zamanda bu savaş sırasında Fransızlarla da savaştık, İngilizlerle de yer yer silahlı çatış-malarımız oldu. Bu müzakereler çıkmaza girdiği vakit bu önemli bir nokta, İsmet Paşa bırakarak geri dönmüştür. Yani Lozan bildi-ğiniz gibi iki aşamada yapıldı. Emperyalist devletler buna razı olmadıkları için Türk isteklerine kesildi müzakereler, şimdi burada Atatürk'ün özellikle dış basına verdiği demeçler, yani dünya kamuoyuna yönelik

demeçleri çok önem taşır. Mesela diyor ki: *“Hareketi askeriye faaliyeti siyasiyenin ümitsiz olduğu noktada başlar”* yani bu siyaset ümitsiz bir noktaya geldi, şimdi askeri faaliyetle bu işi çözeceğiz ve devam ediyor: *“Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının vazifesi misakı milli ahkâmını, yani hükümlerini temin etmektir”* yani biz Misakı Milli'yi silah gücüyle temin edeceğiz diyor ve çok daha ilginç bir açıklaması var. United Press muhabirine yapmış bu açıklamayı, aynen okuyayım, yani o zamanki çevrilmiş şekliyle: *“Amerika, Avrupa ve bütün cihanı medeniyet bilmelidir ki, Türkiye halkı her medeni ve kabiliyeti millet gibi bilakaydı şart -yani kayıtsız şartsız- hür ve müstakil -yani bağımsız yaşamaya- kesin olarak karar vermiştir. Bu meşru kararı ihlale müteveccih -yani yönelik- her kuvvet Türkiye'nin ebedi düşmanı kalır”*

Hasta Adam

Şimdi yani biz savaşa devam edeceğiz, kesildi ve ordu terhis edilmemiştir, yeniden savaş durumuna sokulmuştur. Özellikle Ege'de yığınak yapılmıştır. Peki, kime karşı savaşa devam edecektik? Yunanistan yenilmiş, denize dökülmüş, kendi ülkesinde karışıklıklar var, savaş gücü bitmiş, Fransa zaten bizimle anlaşmış, İtalya müttefikleri tarafından aldatıldığı kanısıyla el altından bize yardım bile etmiş, İngiltere kalıyor, yani güneş batmayan imparatorluk denilen o günün Amerika Birleşik Devletleri kalıyor. Biz İngiltere'yle savaşacaktık kesildiği vakit,

İngiltere savaşı göze alamadığı için kendi iç durumunu da göz önüne alarak Lozan anlaşmasında başarı sağladık. Yani bunun Türkçesi İngiltere savaş alanından kaçtığı için, Lozan bir zaferdir, ama Lozan aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı'nın Türkiye açısından zaferle bitirilmesi demektir. Bunun altını çize çize söylüyorum, hukuken de böyledir, fiilen de böyledir.

Şimdi ama bunun bir önemi var, bakın; emperyalist devletler kendi aralarında savaşır. Fransa İngiltere'yle yıllarca savaştı, Fransa Almanya'yla savaştı, İtalya birbiriyle savaştı. Ben bunları affedersiniz şiddetli karıkoca kavgasına benzetiyorum, sonra barışırlar, ama Türkiye, hele o günkü Türk Ulusu bu adamların, bu emperyalist devletlerin gözünde neydi? Zavallı, yarı sömürgeci öte bir sömürge halkı, hasta adam filan diyorlardı, şimdi mirasını paylaşmaya kalkmışlar, gerçekten de geri bir ülkeydi. Bir de üstelik Hıristiyan değildi, Müslüman'dı. Şimdi güneş batmayan imparatorluk başta olmak üzere bu emperyalist devletler böyle bir ulus tarafından yenilgiye, bir dünya savaşında yenilgiye uğrarlarsa bunu sindirebilirler mi içine? Bugün öğ alıyorlar, bugün olanlar Lozan'ın öcüdür, almak istedikleri öçtür, ama niye bugün böyle bu öğ fazlaca hissedilir oldu? Beni mazur görün gene, tıpta organizma zayıflayınca bir sürü hastalıklar ortaya çıkar ya, yurdumuz zayıfladığı için bütün bu mikroplar tekrardan ortalığı sarmaya başladığı

için oldu.

General Sayısı

Şimdi bir noktaya daha değinerek sözümü bitirmek istiyorum. Bakın, o zaman da işbirlikçiler vardı. Sevr Anlaşması işbirlikçilerin yaptığı bir şeydir. Bir ayraç açarak bir şeyi söylemek isterim; bazı şeyleri de gözümüzde bazen büyütüyoruz. Konuyla ne kadar ilgili olduğunuzu siz takdir edin, bu Satanat Şurası toplamıştır padişah o Sevr'i onaylayalım mı diye, hayır diyenler ayağa kalkacaktı. Bir tek kişi ayağa kalkmamıştır, bir topçu tümgeneral, bir tek kişi kalkmamıştır. Bir şey daha söyleyeyim buna bağlı olarak, bilmiyorum burada tarih hocalarımız var, ben hukukçuyum. Birinci Dünya Savaşı'na girdiğimizde Osmanlı Devleti'nde kaç general vardı dersiniz? 300 civarında değil mi? Milli Mücadeleye kaç kadarı katıldı? İsmet Paşa bile general değildi. Bir değerlendirin kendiniz, 300'den 9 kişi Anadolu'ya gelip savaşa katılan, neyse bunu ben bir ayraç içinde size güncelliği olduğu için bir hatırlatayım dedim.

Şimdi bakın; bu görüşmeler kesildiği vakit Mecliste aman barış fırsatı kaçtı diye muhalifler ayağa kalkmıştır. Bu muhalifler kimdi? Daha önce milli mücadelenin orta yerinde daha zafer kazanmadığımız günlerde bu işi biz beceremeyeceğiz, oturup anlaşalım diyenlerdi. O zaman anlaşmak demek zaten her şeyi kaybetmek demek, elinizde bir koz olmadan oturup anlaşsanız her şeyi kaybedersiniz. Zar

zor bunlar önlenmişti istekleri, şimdi Lozan'da ortaya çıktılar. Sonra bunların hemen hepsi birkaç kişi dışında bu Lozan'a bu şekilde niye imzalanmadı diyenler, barış yapılmadı diyenler Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdular.

Atatürk'ün Sözü

Şimdi gene günümüze bağlamak için Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın programının belli başlı maddelerini sizlere hatırlatmak istiyorum. Şöyle diyor: İç-dış ve transit ticaret kayıtsız şartsız serbesttir. Böyle olacakmış. Gümrükler indirilecektir, yabancı sermayeye her türlü kolaylık sağlanacaktır. Düşünce ve din, inanç özgürlüğü sağlanacaktır. Yani irticanın önü açılacaktır. Devrimci bir şekilde ülke kalkındırılmayacak, evrim yoluyla kalkındırılacaktır. Yerinden yönetim ademi merkezîyet esası getirecektir. Bugünkü program da öyle, bugün niye çevre haritaları filan geziyor? Bu tekrar ediyor olay, aynı şey, program geliyor. Atatürk nutukta bu partinin programı için tırnak içinde "*en hain dimağların mahsulüdür*" der. Bu program için "*en hain kafaların eseridir*" der.

Şimdi Lozan bu devletin temelidir. Söylenilen bir deyişle tapusudur. Bu temelden söktüğünüz her taş binanın yıkılmasına yol açar. İkinci Dünya Savaşı hemen hemen tüm anlaşmaları ortadan kaldırmıştır, ama Lozan hâlâ yaşamaktadır. Dediğim gibi emperyalistlere inen en büyük darbedir, ilk büyük darbedir ve bunun bugün acısını ne yazık ki

gitgide hızlanan bir şekilde çıkarmaya başlamışlardır. Bilmiyorum o Lozan'da emeği geçenlere ve Lozan imzalsın diye o kadar şehit ve gazi veren o ulusa karşı bizim bugün başımız dik değil sanıyorum, eğik olması gerekir.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Biz gerçekten 1911 Trablusgarp, 1912-1913 Balkan Savaşları, 1914-1918 Harbiye Umumiye Birinci Dünya Savaşı ve devamında başlayan Milli Mücadele 1922'ye kadar, 1911'den 1922'ye kadar 11 yıl aralıksız çarpıştı Türk milleti, Türk ulusu 11 yıl aralıksız çarpıştı. Gerçekten bu süreç içinde Birinci Dünya Savaşı sonucu yenik kategori içinde değerlendirilen Osmanlı'ya dayatılan bir paçavra reddedildi. Güreşte bir kural vardır; yenileceğini anlayan pehlivan bazen açık düşer, göbek yıldız gördü derler, yenik sayılır. Tuş olur sırtı yere gelir yenik sayılır, ama bazen de yenileceğini anladığında öbür rakibinin kispetine vurur, bu pek etmek demektir, öbür rakibi de o anda bırakıp yine galip sayılır. Türk ulusu kispete vurmada, hasmının kendisine çullanan emperyalistlerin kispetine vurmada, mücadeleye devam etti. Bu anlamda Harbi Umumi'den 1914'ten 1922'ye kadar Trablusgarp'ı ve Balkan Savaşlarını, Osmanlı'yı, Türk Ulusunu Balkanlardan tasfiye eden Balkan Savaşlarını saymazsak bile 1914'ten 1922'ye kadar 7 yıllık bir süreç sürekli savaşla geçen bir süreç vardır. Bu pes etmemenin sonunda karşı tarafı pes ettiren bir belge, bir metindir.

Ben burada dikkatinize bir şey sunmak istiyorum, ondan sonra değerli konuşmacımıza sözü vermek istiyorum. Lozan'da en fazla kavga edilen, üzerinde en fazla tartışılan, fırtınalar kopan bir boyut da kapitülasyonlardır. Bunlar ekonomik kapitülasyonlar ve adli kapitülasyonlardır. Bir ülke düşünün; ekonomik olarak karar mercisi o ülkenin idaresi olmaktan çıkmış, kendisine dayatılan ekonomik istemler emperyalistlerin kural haline gelmiş. Osmanlı sınırları içinde bir Türk tacirine göre hukuken yabancı tacir daha avantajlı, âdeta yargı muafiyeti denilebilecek olan konsolosluk mahkemelerinde yargılanma, yabancı pasaport taşımak kaydıyla Osmanlı tebaası olan gayrimüslimler de bir yabancı pasaport uydurarak bu dokunulmazlıktan, bu imtiyazdan yararlandılar. Bir Türk taciriyle, Müslüman bir tacirle gayrimüslim bir tacir, yabancı bir tacir arasındaki bir hukuki ihtilafta bir tarihçinin deyişiyle *"Müslüman tarafın, Türk tarafın kazandığı varit olmamıştır bu ihtilafta"* diyor. Bu şekilde turnak içinde *"adil mahkemelerdi konsolosluk mahkemeleri"*

Şimdi Lozan'da İngiliz baş delegesi Lord Curzon şunu dedi kapitülasyonları Türk heyetinin, Türk delegasyonunun kaldırılma istemine ve ısrarına karşı: *"Bunlar çift taraflı anlaşmalardır, dolayısıyla çift taraflı anlaşmalar tek taraflı bir istemle ortadan kaldırılamaz. Bizim de rıza göstermemiz gerekir buna, karşılıklı bir mutabakat yok, biz*

kaldırılmasını istemiyoruz. O halde bunlar kaldırılamaz, kaldıramazsınız, Sizin isteminiz bizim için geçerli değil" Bu bize bir şeyi hatırlatıyor; hadi burada hoş görülebilir, Lord Curzon hasımdır, Hasım tarafın İngiltere'nin o zamana göre dünyanın süper gücünün kudretli devletinin topraklarında güneş batmayan bir imparatorluğun mağrur, kibirli dışişleri bakanıdır ve heyetin başıdır, Ama biz 1914'te Harbi Umumi'ye girdiğimizde uğruna Mehmetçiklerin kanını sebil ettiğimiz bir müttefikimiz vardı; Almanya. İstanbul'da da Alman büyükelçisi vardı, Sefir-i kebir vardı. Büyükelçi Baron Von Wangenheim. O zamanki İttihat ve Terakki Hükümeti fırsat bu fırsat diye düşünüp Birinci Dünya Savaşına girdiğimizde "*kapitülasyonları kaldırdım*" dedi. Buna İstanbul'daki İngiliz, Fransız, İtalyan diplomatik misyonlarının, büyükelçilerinin tepki göstermesi doğaldır. Bu tepki beklenabilir, ama en şiddetli tepkiyi bizim hükümetin, o zamanki hükümetin aldığı bu kapitülasyonların ilgası kararına karşı en şiddetli tepki müttefik büyükelçisi Baron Von Wangenheim'den geldi. Dedi ki: "*Bu şekilde çift taraflı anlaşmalar tek taraflı irade beyanıyla ortadan kaldırılamaz*". Çok şiddetli tepki gösterdi ve cephede savaştığı hasım devletlerin delegasyonlarıyla bu konuda müşterek tepki gösterelim diye temasa geçti. Bunu ben bu aşamada hatırlatma gereğini duydum.

İsterseniz burada bir tarihi panorama

çizdikten sonra sözü tarihçi arkadaşımıza, değerli konuğumuza verdikten sonra tekrar hukuk boyutuna geçelim. Ben sözün burasında İbrahim Ethem Atnur'a sözü veriyorum.

Doç. Dr. İBRAHİM ETHEM ATNUR

Sayın Başkan, saygıdeğer hanımefendiler, beyefendiler; efendim, ben bu anlamlı günde Cumhuriyet'imizin temellerinin unutturulmaya çalışıldığı, sulandırılmaya çalışıldığı bu anlamlı günde Lozan konusunda böyle bir toplantı yaptıkları için Baromuza çok teşekkür ediyorum.

Kapitülasyonun Kalkması

Efendim, tabii ben tarihçiyim, şöyle bir tarihi olarak dönemi sizlere yansıtmak isterim. Elbette ki, Lozan'ı, Lozan'ın tutanaklarını şimdi Lozan'ın maddeleri var şu madde, bu madde. Günümüzde Lozan sulandırılmaya çalışılırken tabii ki, bunlar öyle sanki bize Türk milletine himmet olarak verilmiş bir şey olarak değerlendiriliyor. Nasıl zorluklarla elde ettiğimizin bir hikayesini de burada size anlatmak istiyorum. Tabii ki, Lozan özelinde de azınlıklardan bahsetmek istiyorum. Biraz önce Baroya gelirken İstiklal Caddes'inden Taksim'den aşağı inerken aklıma 1918'in Kasım ayı geldi. Bu Kasım ayında, yani itilaf donanmalarının İstanbul'a geldiği 6 Kasım'da bu cadde, Taksim, Pera, Nişantaşı, o zamanki ismiyle Makrıköy, Bakırköy Yunan bayraklarıyla ve itilaf devletlerinin bayraklarıyla doluydu. Efendim, bu bayrakları kim çekmişti? Osmanlı'nın, Türk milletinin tebaası olan Rumlar, Ermeniler, vesaire çekmişti. Şimdi siz bir dönemi yaşayan bizler o dönemde olsak mağlup olduğunuz, savaşta olduğunuz, binlerce şehit verdiğiniz kanınızı emen,

toprağınızı işgal eden devletlerin bayraklarını içinizde yaşayan komşularınız nereye diyor? Sizin kafanıza diyor. Bu elbette Türk milletinin gururunu kırmıştır, Türk milletini son derece rencide etmiştir. Sadece bununla mı yetinildi? Hayır, işgal altındaki bölgelerde, yani İstanbul'dur bunun adı, Maraş'tır bunun adı, Adana'dır bunun adı, Urfa'dır bunun adı, Antep'tir, vesaire, Samsun'dur, Trabzon'dur. Türk milletine azınlıklarla birlikte itilaf devletleri mensuplarının, müttefik mensuplarının yapmadığı rezalet kalmamıştır ve bunu hep birlikte yapmışlardır. Elbette ki, bu Türk milletinin hafızasında bir yer etti. Gerçi Türk milletinin hafızası sadece bu savaş yıllarıyla da şekillenmemiştir, ta 1870'li yıllardan, Osmanlı'nın aslında son 200 yılı yaptığı uluslararası anlaşmaların tamamında bir azınlık mevzuu vardır. Parçalanma, bölünme ve ihanet mevzuları vardır. Dolayısıyla Berlin Anlaşması da, daha sonra geleceğimiz Mondros Mütarekesi de, Sevr de hep bunlarla doludur, dolayısıyla Türk milletinin hafızası bu anlamda da onun için Lozan'a giderken bir şeyleri halletmek istiyorlar. Kafalarında bir netlik var, o netlik demin Hüseyin Bey'in de ifade ettiği gibi bence Lozan'ın bütün maddelerini bir kenara bırakın, kapitülasyonlar tek başına yeterlidir. Çünkü kapitülasyonlar bir milletin bağımsızlığıdır, yani kapitülasyonlar olduktan sonra sınırlarınız şura olmuş, sınırlarınızın içerisinde Musul olmuş, efendim Batum olmuş bunların hiçbir anlamı yoktur. Tam

bağımsız bir ülkedir aslında kapitülasyonların kaldırılmasının anlamı.

Şimdi bugün 23 Temmuz değil mi? 23 Temmuz'un bizim açımızdan bir başka önemi var. Erzurum Kongresi'nin yıldönümü bugün, 91. yıldönümü. Bakın, Lozan'daki bugün Lozan'ın maddelerini hocalarımız da ifade edecekler, hukuki açıdan değerlendirecekler. Ben de tarihi açıdan birtakım şeyler söylemeye çalışacağım. Erzurum Kongresinde alınan kararlar Lozan'da bizim karşımıza çıkıyor. Erzurum Kongresi'nde diyor ki, azınlıklara siyasi ve hukuki dengemizi bozacak, sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez. Bu öyle basit söylenmiş bir söz değil, çünkü bir Fatih'ten beri gelen azınlıklara verilen birtakım imtiyazlar var. Çok büyüyorsunuz, imtiyazı bahşediyorsunuz. Zayıflamaya başlayınca bunlar sizin aleyhinize dönüyor. Sonra Tanzimat'ı ilan ediyorsunuz, ıslahat fermanı ilan ediyorsunuz, millet nizamnamelerini çıkartıyorsunuz ve geliyor geliyor Berlin Antlaşması, ıslahatlar ve 1912-1914 anlaşmaları Ermenilerle, Rumlarla ilgili düzenlemeler var. Artık bunlar Türk milletinin hâkimiyetini azınlıklar lehine tamamen ortadan kaldıran düzenlemelerdir. Onun için Türk milletinin mensupları bu kayıtlardan bir an önce kurtulmanın çaresini aramışlardır. Hüseyin Beyin ifade ettiği kapitülasyonlardan kurtulma hayali İttihatçıların en büyük hedefidir. 1909'da bir kanun çıkartırlar Meclis-i Mebusan'da ve kanun şöyle: "*Osmanlı*

ülkesinde suç işleyen her kim olursa tutuklanır” denilir. Çoğunluğunuz hukukçusunuz yanılmıyorsam, gayet normal bir şey, ama İngiliz Büyükelçisi Babialı'yi basar. Yapamazsınız, çünkü buradan şu anlam çıkıyor: Sen İngiliz'i de tutuklayabilirsin. Çünkü İngiliz'i tutuklamak mümkün mü? İngiliz'in vatandaşı Rum'u, Ermeni'yi veya başka birini azınlık mensubunu veya Müslüman Türk bir Osmanlı vatandaşını tutuklamak mümkün değil, dolayısıyla hükümet itiraz eder. Efendim, sizin çok önem verdiğiniz millet bu kanunu çıkardı. “Ben anlamam” der ve kanun iptal edilir. Dolayısıyla hayal budur, onun için savaş başlar başlamak hemen kapitülasyonları kaldırmışlar ve en büyük tepkiyi de tabii ki Almanlardan gördük. Evet, müttefikimiz Almanlardan gördük, dolayısıyla 1918'e geldik.

Altan Alta Sevr

İşgaller bir yıkım, ama bir taraftan da bir Mustafa Kemal var, bir Türk ulusu var, bağımsızlığını isteyen, haykıran bir, o küllerinden yeniden doğmak isteyen, işte Lozan ve küllerinden yeni yeniden doğan bir milletin aslında ispatıdır, delilidir ve bu iş kolay olmamıştır. Şimdi burada çok kıymetli vakitleriniz dönemin acılarıyla nasıl savaşıldığıyla geçirmek istemiyorum. Efendim, Lozan'a gelelim. Tabii Lozan'dan önce bir Sevr'imiz var bizim, bugünlerde Sevr'i Türk milletine alttan alttan işlemeye çalışanlar var. Avrupa kamuoyunun veya Avrupa Birliği projeleri altında,

insan hakları projeleri altında maalesef ben bir tarihçi olarak söylüyorum, çünkü ben Sevr'in ne olduğunu iyi biliyorum, tutanaklarını biliyorum, maddelerini biliyorum, neler getirdiğini biliyorum. Efendim, geçmiş geleceğin aynasıdır. Biz tarihimizin yakın dönemini bilirsek aslında günümüzde de benzer şeyler yaşandığını göreceğiz. O zaman da haklar ve açılımlar anlamında birtakım faaliyetler yapıldı, ama sonunda Osmanlı battı ve gitti. Dolayısıyla Lozan'a giden bir Türk heyeti, Lozan'a yönelen bir Türk heyeti Kurtuluş Savaşını başarmış Sir Rumbolt diyor bunu, İstanbul'daki müttefik İngiliz yüksek komiseri diyor ki: "*İsmet Paşa Lozan'a bir elinde Misakı Milli, bir elinde de kılıçla geldi*" Çünkü İsmet Paşa batı cephesinden Lozan'a gitti. O kılıcı daha kınına sokmamıştı.

Asker İsmet Paşa

Lozan'a giderken bizim çok teferruatlı hazırlanma vaktimiz yok, hocam da söyledi o dönem böyle generallerimizin, anlı şanlı generallerimiz da Anadolu'da çok yok. Gerçi Birinci Dünya Savaşında filan bizim çok da generalimiz yok, bunların çoğunu ittihatçılar 1913'te tasfiye ettiler. Bunların çoğunluğu alaylıydı, İttihatçılar bunları tasfiye etmişler. Tabii bu çok iyi oldu, kötü oldu tartışması meselesi değil, bu sefer de çok genç subaylar birden bire Enver Paşa gibi, diğerleri gibi general oldular. Bunun da sıkıntılarını gördük, ama ben dönemi şöyle değerlendiriyorum; daha iyi olduğunu düşünüyorum. Yoksa biz

Çanakkale'de destan yazacaktık, hiç mesela bilmediğimiz bir konu Kanal Harekâtı, orada destanlar yazacaktık. Kutülamare'de İngiliz ordusunu esir edecektik, Kurtuluş Savaşını kazanacaktık mümkün değil, o kafayla bunu yapmak mümkün değildi, dolayısıyla bizim diplomatımız filan da yok. Yani Lozan'a giden heyet başkanımız İsmet Paşa elinde kılıç, İsmet Paşa diplomat filan değil.

Şimdi Bilal Şimşir Beyefendi Lozan telgraflarını yayınladı, İsmet Paşa'nın telgraflarını bir büyükelçi olarak değerlendirmiş: Efendim, tam bir askerın kaleminden çıkmış sert, kuru, hiç böyle o siyasetin diplomasinin kuralları filan yok, ama özlü ve gururlu, ama bir başka sorunumuz daha var. Mesela, 14 tane talimat vermiş hükümet Lozan'a giden heyete, ama Lozan'a giden heyetin karşısında bir kurtlar sofrası var. Başlarında İngiltere Dışişleri Bakanı dönemin en büyük diplomatı, siyasetçisi olarak kabul edilen bir adam Lord Curzon var ve bir orkestra şefi gibi bütün bu karşımızdaki bağlaşıkları veya müttetikleri idare ediyor. Fransızları, İtalyanları, hocamın ifade ettiği ne işi varsa Japonları, Sırpı, şunları bunları hepsini bir orkestra şefi gibi idare ediyor, Lord Curzon ne diyorsa hepsi onu söylüyor, ama İsmet Paşa diplomat değil, bir asker. Fakat sonunda İngiltere, Fransa, yani 1923'ün başında Ocak ayından itibaren bu Lord Curzon'un orkestrasını bozmuş. İngiltere, Fransa ve İtalya arasındaki ahengi bozmuş İsmet Paşa, bence en büyük başarıla-

rından biri o, yoksa karşımıza ne diyorsak bir ret cephesi var. Bize yumuşak bakan bile yok, yani bir Amerikalılar var Lozan'a gözlemci olarak gelmişler, her bir taraftan bize hayır diye bağıyorlar. Mesela, Lord Curzon oyunları oynuyor.

Ermeni Yurdu İsteği

20 Kasım 1922'de başladı Lozan, Lord Curzon bin bir türlü affedersiniz dalavere çeviriyor. Mesela, bunlardan bir tanesi 12 Kasım'da azınlıklarla ilgili bir toplantı yapılacak. Şimdi daha önce haber verse İsmet Paşa hazırlık yapacak, haber vermiyor. Gece saat 03.00'te diyor ki, yarın azınlıklarla ilgili toplantı yapacağız. İsmet Paşa da yorulmuş, yorgun düşmüş, uyumuş. Diyorlar ki, kaç gündür uyumadı, bari bugün uyusun haber vermiyorlar. Ertesi sabah toplantı açılıyor, bizim heyet şaşkın, hiçbir hazırlık yok. Hemen oradan Münir Bey'e diyorlar ki, ya biz gelirken Türkiye'de azınlıklarla ilgili bir metin hazırlamıştık, onu bir getirin diyorlar, ama tabii Lord Curzon'un sorularına cevap değil o. Mesela, Lord Curzon açıyor diyor ki: Efendim, Türkiye'deki azınlıklar, tabii bu azınlıklar mevzu günümüzde algıladığımız gibi mevzu değil, soy, din anlamında, biz sadece din anlamında diyoruz gayrimüslimler, ama öyle değil. Yani Müslümanları da azınlık sınıfına sokan, hatta Müslümanları da kendi içerisinde Sünni ve Alevi olarak bölüp, Alevileri de azınlık gibi değerlendiren bir teklifte bulunuyor Lord Curzon. O da yetmiyor, genel

bir af istiyor, tazminat istiyor, şunu istiyor, bunu istiyor, ama daha asıl önemlisi bizden bir Ermeni yurdu istiyor.

Efendim, kıymetli dinleyenler, Lozan'a giderken aslında bizim iki tane olmazsa olmazımız var. Biri kapitülasyonlar, ikincisi Ermeni yurdu. Yani bizim olmazsa olmazımız bu. Atatürk'ün, Mustafa Kemal'in kesin emri, Meclisin kesin talimatı budur. Bu iki konuda kesinlikle taviz verilmeyecek ve toplantı bitirilecektir, ama diğer konular tartışılabilir. Onun için Ermeni yurdu meselesi tabii Türk heyetini ciddi anlamda rahatsız etmiş, tabii ki Lord Curzon o orkestrasının içerisine dünyanın çeşitli yerlerinden gelen Ermenileri dahil etmiş ve her nedense Rumlar var tabii, Asuriler, Keldaniler var, Nasuriler var, Süryaniler var, var da var, hepsi gelmişler Lozan'da karargah kurmuşlar. Tabii bunların başlarında duran Amerikalılar var. Diyorlar ki, bunların hepsine vatan, işte bunlar efendim mesela, azınlıklar için ne istiyorlar? Fatih'ten beri gelen hukukları devam etsin, modern hukuk da devam etsin, ayrıca bir Ermeni yurdu kurulsun, savaş tazminatı ödensin. Tabii Yunanistan da bu arada her ne kadar beli kırılmış falansa da Venizelos yine Avrupalıların desteğiyle oralarda geziyor. Kendi söyleyemeyeceklerini de Lord Curzon'a söylüyor, ama bu azınlıklar mevzuunda bakıyor ki Lord Curzon'un bu sorularına böyle biz Medeni Kanun için mesela diyorlar ki: *"Biz azınlıklara hiçbir hak veremeyiz. Medeni*

Kanun çıkartacağız"

Herkese Eşitlik

Bakın, Türk Kurtuluş Savaşı'nı kazanan yönetim kadrosu 1922'nin Aralık ayında Medeni Kanunu çıkarmayı kafasına koymuş. Diyorlar ki, biz sizin ayarınızda kanun çıkaracağız, dolayısıyla Müslüman'mış, Hıristiyan'mış, Rum'muş, Türk'müş diye hiç kimse, herkes eşit olacak, ama tabii ki batılılar bunu anlamıyor. Neticede şuna İsmet Paşa'dan bir örnek vereyim, İsmet Paşa hazırlığı yok, çıkıyor 3 saat bir metni eline alıyor okuyor. Aslında metnin konuyla da çok alakası yok, ama yok bir şey. Curzon diyor ki: *"Sayın General, sizi biz muktadir bir general, iyi bir diplomat olarak bilirdik, ama ben sizin tarih profesörü olduğunuzu hiç bilmiyordum"* Çünkü İsmet Paşa bir tarih dersi veriyor 3 saat, ondan sonra da diyor ki: *"Biz yarın size cevap verelim"* 13'ünde toplantı yapılıyor başınızı ağartmayayım, çünkü bunlar çok uzun teferruatlar, 13'ünde toplantı yapılıyor, 14'ünde yapılıyor, sonra tali komisyonlara azınlıklar mevzu, ama Türkiye ısrar ediyor *"hayır"* diyor. Biz mesela, askerlik mevzu, azınlıklara diyor, Türkiye'deki azınlıklar askerlik yapmasın ya da yaparsa bedelli askerlik yapsın. İşte Patrikhane'nin hukuku ne olsun? Tabii Patrikhaneyi günümüzde ekümenik olarak adlandıranlar var, ama Lozan'da delil var.

Lozan'da Türk heyeti diyor ki, biz patrikhaneyi atacağız. Rıza Nur Lozan'da ikinci

delegedir, Rıza Nur tabii bir pazarlık payı koymuş Kayserili hesabı, aslında hükümet talimat vermemiş, ama diyor ki, patrikhaneyi biz Türkiye'den kovacağız. Lord Curzon ve yabancı heyetler çıldırıyorlar, yabancı basın nasıl böyle bir şey olabilir, bu Roma'dan gelen bir şey falan filan, ama sonra anlaşılıyor ki, Türk heyeti buna pazarlık payı koymuş. Aslında Ankara'nın böyle bir niyeti yok, sonunda mesela, bu askerlik mevzuunda çok ciddi, hatta konferans kesilecek neredeyse, Türkiye kabul etmiyor. Diyorlar ki, Yunanistan'daki Türkler de askerlik yapmasın, Türkiye'deki azınlıklar da yapmasın. Sonunda bedelliye çeviriyorlar, Türk heyeti hiçbirini kabul etmiyor. Ermeni yurdu meselesi konusunda Ermeniler karargâh kurmuşlar, habere el altından İsmet Paşayla, Rıza Nur'la görüşmek istiyorlar. Hatta Gabriel Noradunkyan Efendi Osmanlı'nın son dönem hariçiyeye nazırlarındandır, dışişleri bakanlarındandır, o da Rıza Nur'la görüşür. Türk ekmeğini yediğinden bahseder, ama bir tane de Ermeni yurdu ister. Çukurova bölgesini ister sanki böyle çok küçük bir yer istiyormuş gibi, sonunda onu da gönderirler.

Azınlıklar Konusu

Efendim, tabii Lozan'da sadece azınlık mevzuları konuşulmuyor, sonunda bu maddeleri toparlayacağım, ama mesela askerliği Türk heyeti kendi istediği gibi kabul ettirdi, ama azınlıklar mevzuunda bence en önemli başarılarından bir tanesi şey, sadece dini

azınlık kabul ediyoruz biz, yani Müslümanlar ve diğerleri. Mesela, Museviler bu dönemde diyorlar ki, biz bu işleri karışmıyoruz, biz Türk milletiyle iyi geçiniyoruz. Zaten Kurtuluş Savaşında Musevilerle Türklerin pek bir sorunu olmamıştır, zaten Türkiye'deki Yahudilerin kaderi hep Türklerin kaderiyle benzer gitmiştir. Osmanlı'nın güçlü zamanlarında Yahudiler zengindir, Osmanlı zayıflamaya başlayınca Rumlar, Ermeniler zengin olmuştur, İttihatçılar iktidara geldikten sonra Türkler zenginleşmeye başlamıştı milli bankalar, şunlar bunlar, Museviler de zenginleşmeye başlamıştır. Bunu bir anti parantez olarak söyleyelim.

Azınlıklar mevzuunda önemli konulardan bir tanesi de Patrikhane meselesi, sonunda Lord Curzon diyor ki: "Tamam, Patrikhaneyi kaldırmayın, yeter ki kaldırmayın, şunu yapalım: Patrikhanenin idari ve siyasi işlere dahil olmasın, sadece dini sorumluluğu olsun", ama Türk heyetinin bir başarısı diyor ki: "Patrikler Türk, etabli dediğimiz Türkiye'de doğmuş insanlardan seçilir" Bunun bir örneği 1946'da bozuldu biliyorsunuz, Amerika'nın baskısıyla bozuldu. Onun dışında şu ana kadar pek patriğin vatandaş olma sorunu bozulmadı, ama Lozan'da bizim başka sorunlarımız da var. Yani Ermeni yurdu sorunu mesela, kesinlikle kabul etmiyoruz, ama mesela, Musul meselesi var. Kapitülasyonlar ve borçlar, Fransızlarla ilgili borçlar meselesi bizi çok yıpratmış.

Kıymetli dinleyenler, Sayın Başkanım, vaktimi aştım mı? O zaman üç dakika da üstüne ilave eder miyiz müsaadenizle? Kapitülasyonlar Fransızlarla alacak-verecek meselelerimiz, bu yabancı misyoner mektepleri bunlar çok ciddi sorun, böyle kıran kırana mücadeleler var ve sonunda geliyor şeyde kesiliyor bu: 1. Genel af, azınlıklarla ilgili genel af, 2. Adli kapitülasyonlar. Ekonomik kapitülasyonlardan sonunda Batılılar vazgeçmişler. Demişler ki, bundan vazgeçelim, adli kapitülasyonlar kalsın ve Türkiye'de yargıçlar 5 yıl Türk yargısını düzenlesinler, azınlıklarla ilgili filan şunu yapsınlar, bunu yapsınlar, hâkim önerileri, yargıç kastımız o, Türk heyeti bunu kabul etmiyor ve görüşmeler kesiliyor.

Çetin Bir Mücadele

Benim bu Lozan tutanaklarında gördüğüm şeylerden bir tanesi şu: İtilaf Devletleri bakmışlar ki olmuyor, yani bu bağlaşıklar, müttefikler, İngilizler, Fransızlar özellikle hemen azınlıklarla ilgili şeyleri ortadan kaldırmışlar. Önemli olan paraları, adli kapitülasyonlar, alacakları-verecekleri, bu konular çok sıkıntı yaratmış, hatta konferans malumunuz kesildi, 23 Şubat 1923'te bir daha başladı. Bu arada Türkiye'de önemli değişiklikler oldu. İzmir İktisat Kongresi, Türkiye aslında yönünü tayin etmiş ve birtakım mesajlar veriyor. Bu arada mesela 20 Nisan 1923'te bu bir Emvali Metruke Kanunu çıkartıyor Meclis, bu da aslında Lozan'a benim yapacağım bellidir diye bir mesaj veriyor.

Sonuç itibariyle efendim, bir noktada anlaşıyorlar ve genel itibariyle baktığımız zaman bu kurtlar sofrasından o diplomat olmayan **İsmet Paşa** ve arkadaşları, diğerlerinin de hakkını teslim etmek lazım. Rıza Nur her ne kadar kendini böyle çok abartılı bir şekilde anlatsa da ben katkısının olduğunu düşünüyorum ve görüyorum. Çünkü Rıza Nur Moskova görüşmelerinde de temsilcidir ve çok çetin mücadeleler yürütmüş bir adamdır. Bir de tabii İsmet Paşa gibi diğer temsilcilerimiz gibi baş murahhaslar anlamında söylüyorum, hepsi onurlu ve gururludur, yani böyle çok ayrıntı bilmiyorlar. Diplomasinin kurallarına, dehlizlerine filan giremiyorlar, ama ellerinde Misakı Milli var, buna uyar mı uymaz mı bir cetvel, uymaz diyorlar ve sonuna kadar diretiyorlar. Tabii bu arada İngilizler bizim şifreleri ele geçirmişler, bizim bundan habermiz yok. Yeni İngiltere'nin, İngiliz istihbaratının eylemleri diye birtakım arşiv İngiltere'den arkadaşlarımız **Selahi Sonyel** hocamız da dahil çalışmalar yaptılar da, biz bunları daha 10 yıldır biliyoruz. Onlar bizim Meclisle Lozan arasındaki hatları çözmüşler, bizim şifreleri görüyorlar. İsmet Paşa sanki bunu bilirmişçesine mesela, 18 Aralıkta diyor ki, orduyu hazırlayın. İngilizlerin gardını düşürmüş bu. Ben hatıralarında bu çözdüklerini filan görmedim, okudum, ama sanki hissetmiş gibi diyor ki, orduyu hazırlayın. Orduyu hazırlayın deyince **Lord Curzon** ertesi günü değişiyor, ama Lozan'daki bizim başarıımızdan, başarı

sebeplerimizden bir tanesi hakikaten çok kararlı olmamız, diplomatlarımızın güçlülüğü filan, ama bir de İsmet Paşa mesela, Lord Curzon'la görüşürken bile İngiliz Başbakanı Lloyd heyet gönderiyor. Fransızlarla Ankara görüşüyor, İtalyanlarla görüşüyor, bu arada şeyi çatlatıyorlar, bu orkestra dağılıyor, birbirlerine giriyorlar. Sonra bu konferans çekilince bunlar Paris'te bir daha toplanıyorlar ve ikinci konferansta biliyorsunuz Lord Curzon yok, Sir Rumbolt var. İngiltere temsilcisi o, baş delegesi, ama o da hep Curzon'la mesajlaşmış.

Bağımsızlık Senedi

Sonuç itibariyle sorularınız olursa ayrıntılar konusunda bilgi veririm, vaktinizi çok almak istemem, sabrınızı zorlamayayım. Evet, Lozan barış antlaşması Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası anlamda tapusu olmuştur ve çok zor şartlarda o bir elinde kılıç olan İsmet Paşa ve arkadaşlarının sayesinde, onların arkasında sağlam duran Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin sayesinde, orduyu hazırlıklı tutan Türkiye aslında burada müsaade edin bir cümle söyleyeyim; ordumuz aslında çok da hazırlıklı değil. Şimdi bugünlerde mesela, adamlar atıyorlar affedersiniz, neden Yunanlılardan ganimet almadık. Tarih efendim, dönemini bilerseniz anlarsınız. Dönemin şartlarını bilmeden tarih filan olmaz, o sadece bilgi yığını olur. Nasıl, ne yapacaktık? İzmir'den orduyu Musul'a döndürecektik. Yok ya, nasıl döndüreceğiz? Boeing 727'lerimiz filan yok, ikincisi bileceğiz kıtlık

var kıymetli dinleyenler, kıtlık var, askeri hemen terhis etmişiz. Çünkü kış geldi, Ekim ayı, hemen gitsinler evlerinde, bahçelerinde ne toplarsa toplasınlar da kışı geçirecekler. Çünkü savaştan çok insan kıtlıktan ölüyor biliyorsunuz, dolayısıyla aslında ordumuz filan da çok hazır değil, ama yine de bu riski hep göze almışız. 24 Temmuz 1923'te Ermeni temsilcileri aslında günümüze de ders olması açısından ben hep söylerim, Lord Curzon'a giderler. Bakarlar artık hiçbir şey yok, anlaşma imzalanacak, bitti. Derler ki: "*Hani siz bize söz verdiniz? Bize büyük Ermenistan'ı söz verdiniz, şunu yaptık, size bu kadar hizmet ettik, savaştık. Hani bize verdiğiniz Ermenistan?*" Lord Curzon'un cevabı manidardır: "*Bizim gücümüz yetmedi, buyurun siz alın*" der. Aynen bu tutanaklarda var, bizim bir arkadaşımız İngiltere'den bunun belgesini getirdi ve yayınladı. Onun için başkalarına güvenerek tabii çok işler yapmamak lazım.

Efendim, Lozan'da Musul'u erteledik 1926'da hiç istemeyerek, istemediğimiz bir düzenleme yapmak zorunda kaldık, ama bizim şartlarımızla bu bir taraftan evimiz yanıyor, Şeyh Said isyanı çıkmış, ama azınlıklar mevzuunda, kapitülasyonlar mevzuunda, Boğazlar konusunda bir sıkıntımız oldu, bir komisyon kurduk başkanı Türk'tü, onu da 1936'da çözdük Montrö'de. Onun dışında tam bağımsız bir ülkenin tapu senedidir Lozan ve bizim bence Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşlarının da gurur abidesidir

diye düşünüyorum ve kıymetli heyetinize saygılar sunuyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Evet, gerçekten Lozan'da karşımızda diplomasi kurtları vardı, diplomasi cambazları vardı. Neticede Yunan ordusu denize döküldü, İngilizler adına, İngilizlerin piyonu olarak Anadolu'ya çıkmışlardı, İngilizler donatmışlardı. Onlar denize döküldüğünde fiziki olarak İstanbul dışında, İstanbul ve kısmen Trakya dışında karşımızda asker kalmamıştı, hasım askeri kalmamıştı. Burada Lozan'da sonuna kadar şu konuda diretildi; tamam bir siyasi coğrafya olacak Türkiye, ama ekonomik olarak bize bağımlılığınızın sürmesi anlamına gelecek kapitülasyonlar, ekonomik kapitülasyonlar ve adli kapitülasyonlar devam edecek. Ekonomik kapitülasyonların bu dayatmanın reddedildiğini anlattılar değerli konuşmacılar. Adli kapitülasyonlar da reddedildi, adli kapitülasyonlar reddedilirken bu dayatmalar İsmet Paşa'nın bir sözü var, ben bunu belirttikten sonra değerli konuşmacımıza vermek istiyorum. İsmet Paşa bu adli kapitülasyon dayatmasına ve ısrarına karşı şunu söylüyor: *"Bir kere kabul edilmiş, tekerrür etmiş olan bir meseleyi yeniden müzakere edemem, bu hususta kararım katidir. Benim için başka türlü hareket imkânı yoktur. Bu adli usul meselesinde memleketim çok hassastır, hiçbir ad ve şekil altında kapitülasyon kabul edemeyiz. Kaza hakkımızı asla feda edemeyiz"* Kaza hakkı yani yargı hakkımızı diyor ve yine bir

Fransız gazetesine verdiği demeçte şunu söylüyor: "Karşınızda özgür bir halk var, sömürge değil, eşit insanlar var, kullar değil" Sözü budur. Lozan'da bu kararlılık, bu ısrar olmuştur. Gerçekten Lozan'a kılıçla gidildiğini, gerektiğinde yeniden savaşa devam kararlılığının da ifadesidir bu sözler.

Şimdi değerli konuklarımız var, burada Selami Kuran hocam var, Rauf Versan Hocam var. İsterseniz böyle akademik kronolojiyi biraz değiştirelim, en solumuza açılalım. Şöyle bugünlerde açılım moda, biraz sola açılalım, Ömer Faruk Eminağaoğlu'na buyurun diyoruz.

ÖMER FARUK EMİNAĞAOĞLU

İstanbul Barosu'na ve şahsımda Sayın Baro Başkanına bu birlikteliği sağladığı için teşekkür ediyorum. Lozan Anlaşması'nın yıldönümünü her geçen gün daha az platformda daha az ortamda konuşur, kutlar hale geliyoruz. Bu da İstanbul Barosu'nun günümüzdeki durduğu yer yönünden son derece anlamlı, bu nedenle ayrıca şükranlarımı iletiyorum.

Yazılı metni Lozan ve hukuk çerçevesinde farklı hazırladım, ama biraz güncelle bağlantılandırarak yazılıdan çıkıp, nasıl olsa basılacak sanırım, orasıyla burası arasında şöyle düşüncelerimi sizlere aktarmak istiyorum. Lozan Anlaşması evet, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra o ortamda kurtuluş mücadelesi veren bir halk ve bu kurtuluş mücadelesinde her türlü engele rağmen askeri zaferle çıkan bir halk Mudanya Anlaşması'ndan sonra Lozan'da bir konferans toplanması kararı alınmış, hem Osmanlı, hem Türk temsilcileri çağrılmış, ama sonuçta İsmet İnönü bir görev değişikliğiyle eşi peçesini çıkararak çağdaş Türk kadınının da o dönemde o ortamda uluslararası batıya o platforma çıkarak kendisini gösterdiği bir boyutu daha var. O yönden bugün o platformlara gidenlerin Türk kadınına hangi kimliğiyle yansıttıkları o gün Türk kadınının ilk kez batıya hangi kimliğiyle gittiği yönünden de bence son derece anlamlı bir boyutu var.

Azınlık Tanımı

Lozan Anlaşması Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası arenada eşit ve egemen bir ülke olduğunun da tescili ve askeri zaferden sonra siyasi zaferi de ortaya koyan bir anlaşma. Bizim yönümüzden birçok boyutu var, bir kere Türkiye'de artık çok hukukçuluk yönüyle bu sistem terk edilerek, din eksenli hukuk terk edilerek laik sisteme, laik hukuk sistemine geçiş yönünden temel bir metin oluşturuyor. Çünkü getirilen hükümlerde azınlıklar yönünden, diğer vatandaşlar yönünden herhangi bir fark gözetilmeksizin eşitlik temelinde hükümler getirilmesi belirtiliyor. Hocam da ifade etti, Lozan'dan önce Türkiye'de bu zaten tartışılıyor, bu konuda zaten çeşitli söylemler ve beyanlar var. Lozan'dan sonra bu çerçevede hızla temel yasalar çıkmaya başlıyor ve Lozan'la orada sadece din esasına dayalı olarak azınlık kabul edilmesine Sevr'de üç boyutlu dil, din, etnik köken, yani soy dediğimiz azınlık olmasına rağmen Lozan'da sadece din esasına dayalı azınlıklar kabul edilmesine ve Lozan anlaşmasında o azınlıklara da sadece aile hukukunda ve medeni hukuk alanında kendilerine yönelik hükümler getirilebileceğine yönelik madde de konulmasına rağmen Türk Medeni Yasası hazırlıkları sırasında tüm Türk vatandaşlarına yönelik eşitlik temelinde, tek hukuk temelinde Türk Medeni Yasası çıkartılmış ve Lozan sonrası artık tek hukuk sistemi çerçevesinde hukuk devrimleri temel yasala-

ıyla taçlandırılarak devam etmiştir.

Temel Yasalar

Günümüze geliyoruz, temel yasaları o kadar önemsiz görür duruma gelmişiz ki, Mecliste temel yasalar görüşülürken maddeler üzerinde görüş beyan edemeyip, tümü üzerinde konuşma gibi temel yasalar üzerinde ayrıntıya giremez şekilde bu yasaların çok hızlı bir şekilde atılabilmesinin önünü açmışız ve bu temel yasaları kolaylıkla değiştirebilmenin gerekçesi de bize Avrupa Birliği olarak söylenmiş, biz de bu gerekçeye inanmışız. Türk Medeni Yasası 2001 yılında bu çerçevede değiştirilmiş, akabinde o değişiklik yapılırca elbette bu yasalar güncel ihtiyaçlara göre değişebilir, değişmelidir de. Çünkü hukuk canlı bir varlıktır, o canlı varlık da gelişen koşullara, gereksinmelere göre değişiklik gösterebilir. Hemen akabinde Ceza Yasası ve Ceza Yargılama Yasası ortaya atılmış, o da çok hızlı bir değişiklik süreci göstermiş, ama ilginç tesadüfler görüyorsunuz, o yasayı hazırlayanların bilahare ortaya çıkan haliyle birisinin bugünkü Başbakanla soruşturulan, ikisinin de o Başbakana beraat mütalaası veren Türkiye'de hiç ceza hukuku profesörü yokmuşçasına üç tane bilinen ceza hukuku doçentinin hazırladığı o iki yasadan sonra Türkiye o yasayla getirilen yeni ve uygulaması dahi yasadan kopuk hükümlerle ayrı bir sıkıyönetim soruşturma sürecine sokulmuş neredeyse ve yine sanıyoruz ki, Avrupa Birliği için temel yasalarımız değişiyor. Bir bakıyoruz

2 Ekim 2009 tarihli Resmi Gazete’de bir Başbakanlık Yüksek Planlama Kurulu kararı yayınlanıyor. Biz biliyorduk ki, çok hukukluluğu Lozan’la atmıştık, öyle sanıyorduk. Bu temel yasalar da Avrupa Birliği için değişiyor sanıyorduk. Oysa bizim bu temel yasaları aldığımız ülkeler o temel yasalarla girmişti Avrupa Birliği’ne, kimse onlara “*bu temel yasalarınızı değiştirin, Avrupa Birliğine bunlarla girilemez*” dememişlerdi.

Müslüman Azınlık Olmaz

2 Ekim günü Resmi Gazete’ye baktığımızda şunu görüyoruz: Diyor ki, Türkiye’nin Cumhuriyet’le Lozan sonrasında kabul etmiş olduğu İcra İflas Yasası, Hukuk Yargılama Yasası ve Borçlar Yasası, Ticaret Yasası, bu yasaların değişmesi gerektiğinden, çünkü Ortadoğu’daki sermaye hareketliliğinin faizsiz finans sistemi çerçevesinde İstanbul’da yönetip, Amerika ve Avrupa Birliği arasında köprü görevi görececek bir merkezi finans kurumuna ihtiyaç duyulduğundan söz ediliyor. Bunun için de bu temel yasaların değişmesi gerektiğinden söz ediliyor. Bununla da bitmiyor, hani biz Lozan’la sadece Müslüman olanlara yönelik, Müslümanların azınlık olamayacağını, onlara ayrı hüküm getirilemeyeceğini söylemiştik, eşitlik temelinde hükümlerin esas olduğunu söylemiştik. Diyor ki, o coğrafyadan alınan mahkeme kararları için adı teknik anlamda kamu düzeni denetimi diyecek, ama esas denetimi yapmadan o coğrafyanın mahkeme kararlarını İstanbul’da

tenfiz ve icra edecek bir mahkeme, bunun için eğitilecek hâkimler, bunun için de buna göre bir Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu olması gerektiğinden söz ediliyor.

Nereden nereye geliyoruz? Yol Anayasa değişikliğine kadar gidiyor. Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu neden değişeceğinin sadece ve sadece yanıtlarından bir tanesi, öngörülen HSYK üzerinden yürütülecek birçok proje var. O projelerden sadece bir tanesi verdiğim bu örnek ve bu örnek Avrupa Birliği için değiştirilmesi gerektiği söylenen temel yasaların gerçekten Avrupa Birliği için mi, yoksa Ortadoğu'nun şeriat sermayesinin şeriat esaslarına göre Türkiye'de yönetileceği bir İslami piyasası kurma noktasındaki soruları çok net bir şekilde ortaya koyuyor ve Lozan'dan nereye doğru gittiğimizi de sanırım ortaya koyuyor. Çünkü buna yönelik hükümler getirdiğiniz zaman Lozan'daki o temel haklara yönelik ortaya konulan taahhütleri sağlamanız mümkün değil, zaten Lozan'da Müslümanlara yönelik ayrı bir hüküm getirme diye bir şey söz konusu değil, öyle bir şey söz konusu değil, ama geldiğimiz noktada Lozan'dan nereye doğru gittiğimizi göstermek noktasında küçük bir örnek ve güncelle olayı uyumlaştırarak sizlere aktarmak istedim.

Lozan'daki Anlayış

Lozan ve Lozan anlayışıyla mevzuat yapılırken Cumhuriyet dönemi nelere dikkat etmiş, şu an Türkiye'de neler oluyor yönünden de bir örnek vermek istiyorum. Lozan

sonrasında bir yasa çıkarılmış, Ulusal bayram ve genel tatiller hakkında yasa. Cumhuriyet bayramını ulusal bayram olarak koyuyor, tek ulusal bayram ve bu ülkede azınlıklar da Türk vatandaşı doğal olarak, elbette Müslüman olmayan kitle azınlıklar genel tatiller belirlenirken hiçbir şekilde dini bayramdan söz edilmiyor. Resmi bayram diye bir kavram da yok, dini bayram diye bir kavram da yok, ama 1 Ocakta, 1 Mayıs'ta, 23 Nisanda altını çizerek söylüyorum, Şeker Bayramı da, Kurban Bayramı da hepsi genel tatil olarak yasada ikinci bir etiket konulmaksızın genel tatil olarak düzenleniyor ve böyle uygulanıyor. Lozan'daki anlayış da bunu gerektiriyor, çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nde tüm vatandaşlarınıza yönelik olarak aynı anlayışla bu hepsinin yararlanacağı şekilde genel tatilleri belirliyorsunuz ve vatandaşlarınızın geleneksel olarak, dinsel olarak dayanışma göstereceği günlere saygı anlamında o ortamı da sağlıyorsunuz. İsteyen istediği gibi onu bayram olarak da kutlar, tatil olarak da kutlar, her istediği gibi kutlayabileceği ortamı sağlamaya engel olmuyorsunuz. Şimdi Lozan ve Lozan sonrası Türkiye'de mevzuat hazırlamaya esas olan anlayış bu.

Laik Mevzuat

Geliyoruz geçen haftaya ve 12 Eylül'e, bu konular nasıl düzenleniyor, Lozan'dan nereye doğru gidiyoruz? 12 Eylül'e geldiğimizde hemen göze batan yasalardan bir tanesi Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki

Yasa, hemen önceki yasa çöpe atılıyor, bu yeni yasa, bu yasa çıkarılıyor. "Ulusal bayram ve genel tatiller şu şekilde düzenlenmiştir" diyor. Ulusal bayram yine Cumhuriyet Bayramı, genel tatillere gelince; 1. Resmi bayram, 2. Dini bayramlar, 3. Yılbaşı günü diyerek üçe ayrılıyor. Laik Cumhuriyet'in adı dini bayram olan bayramları oluyor ve Müslüman olmayan azınlıklar da adı dini bayram olan bayramlarda o bayramları kutlamak durumunda bırakılıyor. Daha önceden Türkiye o mevzuat esaslarına göre bunu ortaya koymuştu, ama şimdi ayrı bir etiketlendirme durumuyla farklı bir boyut ortaya çıkardı ve geçen iki hafta önce Diyanet İşleri Başkanlığı'na ilişkin bir yasa değişikliğinde olayın bir başka boyutunu daha görüyoruz. Artık Diyanet İşleri Başkanlığı dini gün ve geceleri de belirleyip, o gün ve gecelerin kutlanması ve yaşanmasına yönelik de belli faaliyet ve çalışmalar yapacağını söylüyor. Lozan sonrasında Türkiye Cumhuriyeti laik hukuk ekseninde düzenlemelerini yapmaya başladı ve mevzuat bu anlayışla ortaya konuldu. Bugün Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na 1928 yılında Anayasadan "dini İslam" ibaresi çıkmış olmasına, 1937'de "laiklik" ibaresi girmiş olmasına rağmen bugün Anayasada dini İslam yazsa veya yazmasa bir fark var mı? Lozan'dan sonra laik sisteme yönelik mevzuatını ortaya koyan Türkiye Cumhuriyeti var, bugün Anayasaya İslam yazın veya yazmayın ne değişiyor? Değişen bir şey olmuş mu, ola-

çak mı? Biraz olaya bu boyuttan bakmak istiyorum.

Şeyhler Ülkesi Olamaz

Anayasa'ya göre ve herkesi yasama, yürütme, yargı organlarını tüm kişi ve kuruluşları bağlayan kararlar Anayasa Mahkemesi kararı diyor ki iktidar partisi için: Demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırılığın odağı olmak tespiti, bu saptama bütün herkesi bağlıyor, ama aynı Anayasaya göre Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin laik Cumhuriyet Hükümeti olması gerekiyor. Herkesi bağlayan bu saptamaya göre laikliğe aykırı bir siyasi parti laik Cumhuriyet Hükümeti görevini üstleniyor. Hukuk içerisinde yürütülen bir görev midir? Bunu sorguluyorum ve o hükümetin yapmış olduğu bu yasadan hareketle şimdi Lozan'dan sonra biz 3 Mart 1924'te Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu, Şeriye ve Evkaf Vekâleti faaliyet alanı değiştirildiği için kaldırıldı. Yeni yasaya baktığımız zaman bu hükümetin sevk ettiği ve çıkardığı yasaya baktığımız zaman Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Şeriye ve Evkaf Vekaletine olduğu gibi döndüğünü görüyoruz. O zaman Lozan'dan gidişat nereye doğru bunu sormak istiyorum. Çünkü yeni yasa değişikliğiyle Diyanet İşleri Başkanlığı hukuksal olsun olmasın, uhrevi olsun olmasın, dünyevi olsun olmasın sorulan her soruya yanıt vermek durumunda bir din işleri yüksek kurulu şeklinde örgütleniyor ve bu din işleri yüksek kurulunda görev alabilmek için üniversite

mezunu değil, bırakın lise mezunu da değil, ortaokul mezunu da değil, ilkokul mezunu olmanıza da gerek yok, Bu koşulu da açıkça yazarak kaldırıyor ve o şekilde o kurula seçilecek 16 kişinin 12 kişisinden hangisi o kurulun başkanı olursa o da Diyanet İşleri Başkanı'na vekâlet edebilecek. Öte tarafta şeyhler ülkesi olmayacak dediğimiz Türkiye Cumhuriyeti'nde tarikat şeyhleri için oluşturulan bir yapıya yönelik laik Cumhuriyet ilkesinden sapan ve daha mürekkebi kurumamış bir yasayla karşı karşıyayız. Lozan'dan sonraki anlayışla şu anki anlayış nerede duruyor?

Bu örnekleri şunun için veriyorum: şimdi bütün siyasi partiler çıkacaktır Lozan anlaşmasının anlam ve öneminden bahsedeceklerdir. Lozan anlaşmasının herkes Türk tarihi yönünden ne olduğunu ortaya koyacaktır. Peki, bu Türk tarihi yönünden ortaya koyduktan sonra yapılanlar nedir? Yapılanları görmemiz gerekiyor. Daha çarpıcı olması yönünden, daha somut olması yönünden bu örnekleri sizlerle paylaşmak istedim. Konuşmama devam edebilirim, teşekkür ediyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

şimdi sık sık atıf yapılan bir beyanı vardır Lord Curzon'un 24 Temmuz 1923'ten günümüze kadar değişmeyen bir niyetin, asla kapanmayan bir ajandanın belki çok veciz bir ifadesidir. Emperyalizmin unutmamasının, fikri takibinin ve sömürüde ısrarının şarklı bir devletin, kendilerine göre doğulu bir devletin,

ilkel bir halkın -kendilerine göre turnak içinde bu tanımlar- affedemedikleri başkaldırısının intikamını almanın zamanlama genişliği açısından belki çok vecizdir. İsmet Paşa şöyle naklediyor bunu, güçlüyü hatırlatmak için size söylüyorum: Orada bir akşam İngiliz murahhası Lord Curzon yanında Amerikan murahhası varken bana şöyle dedi: “Müzakere ediyoruz, aylardan beri arzu ettiklerimizden hiçbirini alamıyoruz, vermiyorsunuz, anlayış göstermiyorsunuz, memnun değiliz sizden, ama ne reddederseniz cebimize atıyoruz, cebimizde saklıyoruz. Memleketiniz haraptır, yarın geleceksiniz bunları tamir etmek için, kalkınmak için yardım isteyeceksiniz. O zaman ben cebime koyduklarımdan her birini birer birer çıkarıp size vereceğim” “Ben cevap verdim” diyor İsmet Paşa: “Çok emekle bu neticeye varmışsınız. Şartlarımız milletimize göre haklıdır. Bunları behemehal alacağız, biz bunları alalım, siz şimdi verin, sonra gelirsek istediğinizi yapın”, ama sonradan herhalde gitmişiz istediklerini de yapmışlar değil mi? Yapıyorlar.

Hukuk, ekonomik ilişkinin mutabakat metnidir veya onun dizaynidir dedik. Şu anda da Türkiye’ye ekonomik olarak dayatmalarda bulunan, ekonomik dayatmalarını kabul ettirenler hukukunu da kabul ettirmektedir, hukukunu da dayatmaktadır. Şu anda Türkiye bu süreci yaşamaktadır, ama bu süreç yaşanırken sivil Anayasa söylemiyle böyle darbe karşıtı Anayasa söylemiyle, anti

darbeci bir söylemle dayatılan sömürge metni, sömürge hukuku, sömürge Anayasası halk nezdinde meşrulaştırılmak istenmektedir ve dayanaklar güçlendirilmek istenmektedir. Ben sözün burasında Sayın Rauf Versan'a buyurun diyorum, sözü kendisine veriyorum.

Prof. Dr. RAUF VERSAN

Bu 21. Yüzyılın ilk 10. senesindeyiz, bu idrak ettiğimiz bu dönemde Birinci Dünya Savaşını sona erdiren anlaşmalardan sadece Lozan varlığını sürdürüyor. Savaşı sona erdiren diğer antlaşmalar, Almanya'yla akdedilmiş olan Versay anlaşması, Bulgaristan'da Neuilly, Macaristan'la Trianon çok kısa bir süre sonra yeni olaylara sebebiyet veriyorlar. İkinci Dünya Savaşı çıkıyor ve ondan sonra bunlar ortadan kalkıp siliniyor. Bu Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmaların ilk bölümü o dönemki bir dünya teşkilatı olan şimdiki Birleşmiş Milletlerin babası diyelim Milletler Cemiyeti'nin misakını oluşturuyordu. Yani ilk 26 maddesi bu barış antlaşmalarının bu uluslararası örgütü kuran Milletler Cemiyeti'nin kurucu belgesini oluşturuyordu.

Bunu şunun için söylüyorum; bu Milletler Cemiyeti itilaf devletlerine, yani Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerinin kendilerine göre bir dünya organizasyonu düşünmüşlerdi. İşte onu oluşturdukları bir belgedir misak ve böyle bir belgede bu barış antlaşmalarının da yer alması bu antlaşmaların taraflar arasında nasıl dengesiz bir biçimde müzakere edilip de kaleme alındıklarının güzel bir delilini de ortaya koyuyor. Halbuki Lozan Antlaşması tamamen farklı, taraflar eşit bir konumda müzakere edip bu antlaşmaya taraf olmuşlardır. Bu zaten Lozan Antlaşması'nın giriş bölümünde de yer alıyor. Antlaşma diyoruz,

evet, bu Lozan düzenlemeleri diyelim bir kere bir ana metinden oluşuyor. 143 maddeden oluşan bir antlaşma, ana metin ki, bir barış antlaşması için uzun sayılabilecek bir antlaşma bu. Onun yanında birtakım belgeler var, yani eklerden söz ediyorum. Belgeler, protokoller, bildirimler ve 17 adet bunlar, bir de Lozan Konferansı'nda taraflar mektup teati etmişler bazı hususlarda, bunların bir hukuki önemi olup olmadığı, antlaşmaya dahil mi değil mi bu tartışılıyor. Benim kanaatim bunlar bir antlaşma niteliğini taşımasalar dahi konferansta ele alınan konular eğer yorumlanacaksa, bir sonuca varılmak isteniyorsa elbette dikkate alınması gereken belgelerdir.

Başdelege İsmet Paşa

Benim daha çok burada temas etmek istediğim hususlar siyasi hususlar, Lozan Barış Konferansı'nın hangi atmosfer içinde toplandığı, hangi psikoloji içinde oraya gelinmiş olduğu, ama bu hususları tespit etmek için, yani bu konjonktürü tespit etmek için ne zamana geri dönmek lazım? Lozan'ın hemen öncesine veya hemen öncesiyse itilaf devletlerinin artık barış yapalım diye Ankara'ya adam gönderdiği tarihe mi gidelim, biraz daha öncesine Mudanya'ya mı gidelim, yoksa daha da öncesine, 130-150 yıl öncesine gidip o doğu sorunu diye ortaya çıkan sorunlu dönemlere mi gidelim? Bu daha çok işin tarih, siyasi tarihi ilgilendiren bir kısmı, ben biraz daha yakın bir döneme gitmek istiyorum, konferansın açıldığı gün 1922 yılının 20 Kasım

Salı gününe gitmek istiyorum. En başta konferansın iç tüzüğünün tespit edilmesi gerekiyor tabii, uzmanlar heyeti iç tüzüğü hazırlıyor ve ilk maddesi şu şekilde kaleme alındı iç tüzüğün, okuyorum bunun Türkçe tercümesini:

"Fransa, Büyük Britanya, İtalya devletlerinin daveti üzerine doğuda barışı korumak amacıyla toplanan bu konferans 1914 yılından beri aralarındaki barış haledar olmuş olan devletlerin yetkili temsilcileriyle Amerika Birleşik Devletlerinin temsilcilerinden meydana gelir. Boğazlara ilişkin görüşmeler sırasında konferans Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin temsilcilerini de davet eder. Doğu meselelerinin düzenlenmesinde ilgili olan diğer devletler doğrudan doğruya kendilerini ilgilendiren konularda düşüncelerini yazılı ya da sözlü olarak bildirmek üzere müzakerelere kabul edilirler."

Bu maddeye, yani iç tüzüğün ilk maddesine Türk baş delegesi İsmet Paşa itiraz ediyor, önce konferansa verilen ismin doğru olmadığını söylüyor. Ona göre konferans doğu işleri konferansı değil, fakat Lozan konferansı olmalıydı. Nitekim isimde gerekli değişiklik hemen yapılıyor ve toplantının adı "*Yakın Doğu İşleri Hakkında Lozan Konferansı*" olarak düzeltiliyor. İç tüzüğün 5. maddesi konferansa konu olan hususların teşkil edilecek üç ayrı komisyonda ele alınması ve bu komisyonlarda kararlaştırılan kararların daha sonra Genel Kurula alınmasını tespit ediyordu.

Ayrıca kurulacak olan bu üç komisyonun her birine davet eden devletlerden, yani itilaf devletlerinden birinin baş delegesinin başkanlık etmesini öngörüyordu. Bu komisyonlarda konular ele alınacak, tartışılacak, bir karara varılacak ve bu kararlar nihai ve bağlayıcı kararların alınması için Genel Kurula sunulacaktı.

Türklerin İtirazı

Bu komisyonlar şunlardı: 1. Komisyon Başkanı İngiltere Baş Delegesi Lord Curzon, ele alacağı konular sınırlar ve boğazlar; 2. Komisyon Başkanı İtalya Baş Delegesi Marki Garoni, ele alacağı konular Türkiye'deki yabancıların tabi olacağı hukuki rejim; 3. Komisyon Başkanı Fransa Baş Delegesi Mösyö Bal, ele alacağı konular mali ve ekonomik konular. Görülüyor ki, itilaf devletleri kendilerini en çok ilgilendiren konularla uğraşacak komisyonların başkanlıklarını almışlardı. Türk heyeti bu davranışı göz ardı etmediğini kesin kelimelerle belirtti ve bu yoldaki protestosunu zabıtlara geçirtti.

Şimdi bu konferansta ele alınan birtakım meseleler daha önce de siz de değindiniz, diğer konuşmacılar da, kapitülasyonlar, mesela Musul meselesi, bunlar hakkında benim bir-iki tespitim var, ama onları belki ikinci turdan söz ettiniz, ona saklamak istiyorum. Belki bir-iki kelimeyle değineceğim. Kesildi birinci Lozan Konferansı, 3 aylık bir süreden sonra kesildi, İngiltere tarafından kaleme alınarak itilaf devletlerinin son ve

kesin teklifleri olarak Türk heyetine verilen bir metinde Trakya sınırında Dedeağaç Yunanistan'a bırakılıyordu, Ege Denizinde İmroz ve Bozcaada dışındaki adalar yine Yunanistan'a veriliyordu. Türkiye-Suriye sınırı Türk Fransız anlaşmasında olduğu gibi kabul olunuyor, Irak sınırı Musul meselesi olarak Milletler Cemiyeti'nin kararına bırakılıyor, boğazlar sorunu belirli koşullar altında milletlerarası bir komisyonun denetimine veriliyordu. Kapitülasyonlar kalkıyordu, ancak 5 yıl süreyle yabancı hâkimler Türk yargı teşkilatında görev yapacaklardı. Türkiye Suriye, Irak, Hicaz, Mısır, Sudan, Libya ve Kıbrıs üzerindeki haklarından feragat edecekti.

Görüşmeler Koptu

İsmet Paşa'nın bazı konular hakkında bu hususlarda birtakım itirazları vardı, Lord Curzon'a bunları ilettili. Fakat müspet bir yaklaşım görmedi. Israr etti, dedi ki, biraz müddet verin bize, Türk tarafı olarak durumu değerlendirelim. 8 günlük müddet istedi, kabul etti bunu Lord Curzon, 8 gün sonra yeniden bir araya gelindiğinde öyle anlaşıldı ki, Türk tarafının bu zaman zarfında hatta Ankara'ya da danışılarak kaleme aldığı önerilerin hiçbiri kabul edilmiyordu. Bunun üzerine görüşmeler koptu, itilaf devletleri geri döndüler. Zannediyorlardı ki, temsilcileri İsmet Paşa esneklik gösterecek, aman kalın diyecek. O da böyle bir esneklik göstermedi, o da geri döndü.

Tarihi Sözler

İkinci devre çalışmaları 24 Nisan 1923 günü başladı ve daha çok bir uzlaşma ve anlaşma çabaları niteliğindedi bu ikinci devre toplantısı. Ele alınacak konular önemliydi, kapitülasyonlar, boğazlar, Türk-Suriye, Türk-İran sınırları, yani Musul meselesi ve Yunan tazminatı hep anlaşma bekleyen konulardı. Bir hususa daha değinmek istiyorum, bu yine işin siyasi cephesini oluşturuyor. Lozan'da imzalanan belgeler Ankara'da hükümete arz ediliyor ve hükümet barış antlaşması ve eklerini müzakere ve kabul ettikten sonra 14 Ağustos 23 tarihli yazıyla bunları Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderiyor. Metinler Dışişleri Komisyonu'nda inceleniyor, sonra raportör Dr. Tevfik Rüştü Aras'ın kaleme aldığı bir mazbatayla Genel Kurula arz ediliyor. Zannedilirdi ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu ittifakla yahut da büyük bir çoğunlukla kabul etsin bunu, fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde üç gün tartışıldı. Özellikle Batı Trakya'nın, Antakya ve İskenderun'un milli sınırlar dışında kalmış olmaları, Musul meselesinin çözümlenmemiş olması, Yunanistan'dan savaş tazminatı alınamamış olması sebepleriyle anlaşmaya karşı bazı tenkitler yapıldı. Tenkitlere cevap veren İsmet Paşa'nın 4 saatte fazla süren konuşmasında antlaşmanın ne gibi şartlar altında müzakere ve kabul edildiğini açıklaması üzerine 14 olumsuz oya karşı 213 oyla Lozan Antlaşması uygun

bulundu.

İsmet Paşa uzun konuşmasını şu tarihi sözlerle sonuçlandırıyor. Aynen okumak istiyorum ilgili kısmını, orijinal diliyle okuyacağım. Diyor ki İsmet Paşa: *"Muhterem efendiler, mücahidatı milliyenin neticeyi hâsulasını takdim ettiğim muayedeler ve vesikalar tespit ediyor. Bunlar için size ayrıca bir hülâsa yapayım. Mütecanis, yeknesak bir vatan, bunun dâhilinde hariciye karşı gayri tabii kuyuttan ve hükümet içinde hükümet ifade eden dâhili imtiyazdan arınmış vaziyet ve gayri tabii mükellefiyatı maliyeden azadi bir hal. Hakkı müdafası mutlak, menabiyi mebzul -yani doğal kaynakları mebzul- ve serbest bir vatan. Bu vatanın adı Türkiye'dir. O Türkiye'yi bu müeyyideler ifade ve tavzih etmektedir"*

Zannediyorum bu kısa paragraf İsmet Paşa'nın nutkundan Lozan'ın ve Türkiye açısından bunun önemini belirtiyor. Sayın Başkanım, dediğim gibi bir-iki hususta ben de bilgi vermek istiyordum. Kapitülasyonlar konusunda, Musul konusunda arzu ederseniz şimdi söyleyeyim. Siz de değindiniz kapitülasyonlara, bunlar Osmanlı Devletinden en başta, ilk örneği Kanuni'nin I. Fransuva'ya verdiği kapitülasyon gibi görülüyor, ama daha önceki tarihlerde de verilmiş olanlar var. Günümüzde ilke kanunların mülkiliği ilkesi, yani şu demek: Bir devlet kendi ülkesinde kendi kanununu uygular ve bunu ayrıca mazur göstermek için bir teori, vesaire ileri

sürmeye gerek yok. Her devlet egemenliğine dayanarak kendi ülkesinde sınırları dahilinde kendi kanunlarını uygular. Eğer yabancı devletlerin kanunları uygulanmak gerekiyorsa bu da yine o devletin hukuk sisteminin bir parçası olan devletler hususi hukuku kural-larına göre tespit edilir şu konularda Fransız kanunu uygulanır, şu konuda şu uygulanır diye ve böyle bir durumun ortaya çıkması, yani yabancı bir kanunun uygulanması o devletin egemenlik hakkına bir tecavüz teşkil etmez. Çünkü devletin kendisi zaten bunu kabul etmiştir.

Ülkede Yabancı Hukuk

Kapitülasyonlarda durum farklıydı, kanunların şahsiliği ilkesi de deniliyor. Yani bir kişi nereye giderse gitsin yabancı bir ülkede dahi olsa kendi kanununa tabi oluyor. Eski dönemde, Osmanlılar döneminde batılı devletlerin vatandaşları Osmanlı İmparator-luğuna geliyordu daha çok ticari amaçlarla, gezmek amacıyla, vesaire. Bu anlaşmalar sonucu İngiliz mesela İstanbul'a geldiği zaman İngiliz hukukuna tabi olmaya devam ediyor, Fransız İstanbul'a geldiği zaman Fransız hukukuna tabi olmaya devam ediyor, Venedikli gelirse Venedik hukuku. Ne mahsu-ru var bunun? Mahsus şu ki; ülke hukuku, Osmanlı hukuku veya şeriat hukuku diyelim uygulanamıyordu bu kişiler açısından, bir problem teşkil ediyor mu bu? Günümüzde elbette teşkil eder, ama o dönemde teşkil etmiyor. Çünkü o kadar güçlü ki Osmanlı

İmparatorluğu, kendi ülkesinde bir yabancı devletin hukukunun uygulanması Osmanlı Devleti açısından bir acz değil, âdeta bir cemile gibi karşı tarafa verilmiş bu, Osmanlı Devleti'nde, daha doğrusu Osmanlı padişahlarında istenildiği zaman bunu geri alırdık diye bir düşünce vardı. Sayın Başkan da dedi ki, bunlar bir antlaşma, ama o dönemde bugünkü gibi antlaşmalar hukuku yoktu. Hele görüşülüp hür iradeyle müzakere edilip kayda geçirilen böyle bir kurallar zinciri yoktu. Belki de tek taraflı bir hukuki ilişkiydi bu, Osmanlı padişahları karşı tarafa bir cemile olarak, bir lütuf olarak size şunu verdim, şunu verdim, her padişah kendi zamanında yeniliyordu bu kapitülasyonları. Belki de devleti bağlayan bir metin değildi bunlar, padişah tahttan inince onun vermiş olduğu kapitülasyonlar sona eriyor, ondan sonraki padişah geldiğinde ya aynen bunları karşı tarafa lütfediyor yahut da değiştirerek lütfediyordu. Dediğim gibi güçlü dönemlerinde Osmanlı Devleti'ne bu bir mahsur teşkil etmeyebilir, ama ne zaman ki çöküş başladı, işte Osmanlı Devleti kurtulma ihtiyacına girdi bunlardan, Birinci Dünya Savaşı'nda siz de belirttiniz, müttefikimdir kabul eder düşüncesiyle Almanya'ya teklifte bulundu gelin vazgeçin diye, bunlar da kabul etmediler. Nihai tasfiyesi bu meselenin Lozan'da oldu. 28. madde hükmü sarih diyor ki: "*Devletler kendilerine taalluk ettikleri ölçüde kapitülasyonlardan vazgeçeceklerini*

beyan ederler", dolayısıyla bu da artık tarihe gömülmüş bir kurum olarak kaldı.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Bugünkü konuşmamızın ve bugünkü Oturumun son konuşmacısına, değerli hoca-ma geçmeden önce bir hususu vurgulamak istiyorum. Dikkatimi çekti, gerçekten değerli konuşmacılarımız kapitülasyonlara vurgu yaptı, ekonomik ayrıcalıklara vurgu yaptı, Lozan'da kapitülasyonların bu ekonomik ayrıcalıkların bizi sömürge statüsünde tutacak olan ekonomik ayrıcalıkların devamı yolundaki ısrarlara ve baskıya dikkat çektiler. Bu belki günümüzle de bağlantılı, bu anlamda bunun vurgulanması çok iyi oldu. Lozandaki bu ekonomik ısrarların bir bağlantısı olarak İsmet Paşanın bir beyanı var burada, ben ona değinmek istiyorum.

Şimdi Lozan Anlaşması'nın imzalanmasından 12 yıl önce 1911'e geldiğimizde Anadolu Şimendiferleri Umum Müdürü bir yabancı, bir ecnebi Ogen bir tren yolculuğunda Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı, o zamanki adı Nafia Nezareti Müsteşarı Hulusi Beye rastlıyor. İkisi arasında şöyle bir konuşma geçiyor: Adapazarı-Bolu hattının yapılacağı konusuna değiniliyor. Diyor ki bu yabancı şahıs: "*Adapazarı-Bolu hattını yapmak istiyormuşsunuz, buraya demiryolu döşemek istiyormuşsunuz*" diyor ve şöyle bir teklifte bulunuyor: "*Siz bu hattın yapımından vazgeçin, biz şirket olarak Anadolu Şimendiferleri Şirketi olarak Donanmayı Osmani Cemi-*

yeti'ne, Osmanlı Donanma Cemiyeti'ne 30 bin lira hediye edelim" diyor. Yani siz demiryolu yapmayın, biz size 30 bin lira hediye edelim.

Şimdi 1914 bütçe görüşmelerinde Maliye Nazırı Cavit Beyden Çarlık Rusya'sının Karadeniz'e şimendifer yapılmasını diye para verdiğini ifade ediyor. Bunu hatırlatan İsmet Paşa şunu diyor: "Lozan'da birtakım yabancı şirketler ekonomik imtiyaz talebinde bulunuyor. İsrarla bizim heyetimizle görüşüyorlar" Chester projesi filan var, ayrı bir konuşmanın konusudur. Burada diyor ki İsmet Paşa bu ayrıcalık ve imtiyaz haklarına: "Biz bu hakkı rüçhanın ne olduğunu biliriz -biz bu ekonomik ayrıcalık ısrarının ne olduğunu biliriz- Bunun aynısını Rusya'ya bir zamanlar vermiştik. O sebeptendir ki, Şark vilayetlerimiz bugün hale şimendifersiz duruyor"

Evet, buyurun Sayın Selami Kuran Hocam, sizi beklettik, ama herhalde önemli bir vurgu içindi.

Prof. Dr. SELAMİ KURAN

Değerli konuklar, öncelikle İstanbul Barosu'nun bu anlamlı günde Lozan Barış Antlaşması'nın 87. yıldönümünde düzenlemiş olduğu bu pa-nelden dolayı tebrik ediyorum. başta Yönetim Kurulu olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Tabii, değerli konuşmacılar uzun olarak farklı perspektiften Lozan'ın anlamını ve önemini anlatmaya çalıştılar. Çok istifade ettik şahsen, şimdi ben de fazla zamanınızı almamaya çalışarak özellikle Lozan'ın bugün itibariyle Türkiye'nin içinde bulunduğu özellikle Türkiye-AB ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmesini yapmaya çalışacağım.

Ona geçmeden önce izin verirseniz özellikle Lozan Barış Antlaşması'nın az önce Rauf Hoca'nın da çok haklı olarak ifade ettiği gibi bir uluslararası hukuk açısından iki temel özelliğini ortaya koymamız lazım; birincisi Lozan'da hâkim olan temel ilke eşitlik ilkesidir. Yani bu bir taraftan antlaşmaya taraf olan devletler için geçerli temel bir ilkedir ki, antlaşmanın önsözünde devletlerin egemenliğinden ve bağımsızlığından bahsedilir. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti devletinin eşit egemen devlet olarak müzakerelere katılması ve antlaşmaya taraf olması söz konusudur. İkinci eşitlik ilkesinin somut olarak ortaya çıktığı yer yine özellikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ilişkin azınlıklarla ilgili olarak eşitlik ilkesinin uygulanmasıdır. Çünkü bu azınlıklarla ilgili konu çok gündeme geliyor,

burada da ben görüyorum meslektaşım sevgili Sibel Özel'in de bu konuda çok önemli çalışmaları var. Bu özellikle Ruhban Okulu'nun açılmasıyla ilgili orada azınlıkların sahip olduğu, yani azınlıkların da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi eşit işlem göreceği, ama fazlası değil, azı değil, eşit işlem göreceklere ilişkin düzenlemeler yer alıyor. Ben ayrıntılara girmeyeceğim tabii zamanımız kısıtlı, bu nedenle temel özelliğinin eşitlik ilkesinin gerek sözleşmeye taraf devletler için, gerekse Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ekalliyetler, işte bu azınlıklar meselesi çok tartışılan bir konuydu Lozan'da, temelinde eşitlik ilkesinin yattığını görüyoruz.

Millet Sistemi

Şimdi tabii özellikle bu İstiklal Harbi ben demeyi çok tercih ediyorum, İstiklal Harbi, Kurtuluş Savaşı ve özellikle Lozan'daki zaferden sonra, yani geçen 87 yıl aslında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gerek Kurtuluş Savaşı'nda, gerek Lozan'da kazanmış olduğu bu özgüven Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bağımsızlığını ve egemenliğini korumasında çok temel unsur olmuştur. Lozan Barış Antlaşması'nın tabii önemi çok açık, net olarak dile getirildi. Tabii ki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bağımsızlığını, milli egemenliğini ve toprak bütünlüğünü -altını çizerek söylüyorum- koruyan ve onaylayan bir uluslararası belgedir. Lozan'la ilgili olarak özellikle az önce de haklı olarak değerli

konuşmacılar tarafından dile getirildi. Orada en çok tartışılan konuların başında bu ekalliyet, azınlıklar meselesi, kapitülasyonlar meselesi, bir de Musul'dur.

Şimdi azınlıklar meselesinde tabii orada özellikle İngiltere'nin başını çektiği grup Türkiye'de farklı etnik grupların, farklı inanç gruplarının olduğunu ileri sürerek bunun da antlaşmada yer alması yönünde faaliyette, çalışmada bulunmuştur, ama Türkiye'nin orada ısrarla altını çizdiği, yani başta İsmet Paşa'nın tabii ki, Türk delegasyonunun altını çizdiği nokta Türkiye'de gayrimüslim olarak tabir edilen -az önce de ifade edildi- grupların azınlık olarak kabul edilebileceği. Şimdi gayrimüslim gruplar, gayrimüslim adının altını da çiziyorum, bugün çünkü bu çok gündeme gelecek, biraz sonra açmaya çalışacağım, bu gayrimüslim ifadesi çok çok önemli bir ifade, Orada Musevi, Rum ve Ermeni vatandaşlardan bahsedilir, ama Türkiye'nin genç Cumhuriyet'in orada üzerinde ısrarla durduğu şey esasen Osmanlı'da yüzyıllar boyunca devam eden millet sisteminin genç cumhuriyette de devamına yönelik bir çalışmadır. Yani millet sisteminde çünkü ırk, soy, etnik kökene bakılmaksızın Osmanlı tebaası, Osmanlı Devleti'nde yaşayan halk Türk olarak vasıflandırılmıştır. Yalnız bu Osmanlı tarafından değil, Türkler tarafından değil, Batıda da 12. Yüzyıldan itibaren Anadolu coğrafyasında yaşayan ve Müslüman olan, bu Müslüman grupların içerisinde Türk,

Kürt, Laz, Çerkez, Boşnak, vesaire sayabilirsiniz, Türkiye'de moda tabirle 36 tane sayılıyor da, ben fazlasını sayamıyorum, ama bütün bunların oluşturduğu grup Türk halkı, Türk ulusu olarak isimlendirilmiştir. Yani batıda da bu bu şekilde isimlendirilmiştir 12. Yüzyıldan itibaren, dolayısıyla genç Cumhuriyetin kurucuları başta tabii Atatürk ve İsmet Paşa özellikle bu millet sistemi esasını genç Cumhuriyeti de getirmek istemişlerdi ve getirmişlerdir. Bu nedenle zaten vatandaşlık bağıyla Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlı olan herkesin anayasamızın da ilgili hükmünde belirtildiği gibi Türk olarak addedilmesi söz konusu olmuştur.

Hukuk Reformu

Şimdi tabii burada kimilerinin aklına Türk kelimesinin etnik bir çağrışım yapıp yapmadığı konusu da gelebilir, ama Türk kelimesi az önce de söylediğim gibi yalnız Osmanlı'nın takip ettiği bir siyaset değildi, batıda da bu şekildeydi. Anadolu coğrafyasında yaşayanlar Türk halkı olarak addedilmişlerdir. Yani Müslüman grupların tümüne bu isim verilmiştir, bu bu şekildedir, dolayısıyla Lozan'daki en önemli azınlık ayrımı tanımı yapılırken Türk delegasyonu bu düşünceyle, bu gerçeklikten hareketle bu şekilde davranmıştır. Sadece gayrimüslimlerin azınlık olarak kabul edilebileceğinin altını çizmiştir ve bu şekilde geçmiştir. Kapitülasyonlar konusunda da tabii ki az önce de hocamız da belirtti, üç tane önemli komisyon kuruluyor. Bu siyasal

komisyon, mali komisyon, bir de hukuk komisyonu. Hukuk komisyonu çok önemlidir, hukuk komisyonu çünkü orada bu kapitülasyonların ayrıcalıkların kaldırılması hususu gündeme gelince orada İngiliz delegasyonunda Lord Curzon özellikle kapitülasyonlar konusunda sizde şer'i sistem geçerlidir, dolayısıyla bu sistemde bu kapitülasyonların kaldırılması söz konusu değildir. Bunun üzerine tabii ki Ankara'yla temas yapılıyor ve Ankara'dan gelen talimatlarla da genellikle hareket edildiği için orada Dr. Rıza Nur Türkiye'de çok önemli bir hukuk reformunun yapılacağını, yani laik sisteme geçileceğini, laik bir hukuk reformu yapılacağına ilişkin açık olarak taahhüttü bulunuyor ve bundan sonra da zaten bildiğimiz tüm yasalar Türkiye'de laik hukuk sisteminin gerektirdiği tüm reformlar, devrimler hayata geçiriliyor. Bu geçirilmesi şeyiyle bu kapitülasyonların kaldırılması mümkün olmuştur.

Musul Sorunu

Şimdi bu kapitülasyonlar kaldırılacağı zaman, konusu gündeme geldiği zaman aslında orada görüşmelerin de kesilmesi söz konusu ki, burada gazeteciler İsmet Paşaya geliyorlar, diyorlar: "Görüşmeler, müzakereler kesildi, şimdi ne olacak?" Kendisinin cevabı: "Biz esaret altına girmeyi reddettik" Yani bu kadar bu denli kararlı bir şekilde bir politika izleniyor, keza yine özellikle İngiliz delegasyonunun başkanı İsmet Paşa'ya şunu söylüyor: "Siz devamlı her konuşmanızda milli ege-

menlikten, bağımsızlıktan bahsediyorsunuz. Yeter artık, gına geldi” Bu İsmet Paşanın söylediği çok anlamlıdır: “Biz buraya ebedi olarak bağımsızlığımızı ve egemenliğimizi kazanmaya geldik, bunun burada ebediyen çözülmesi gerekir”

Şimdi bir diğer önemli husus özellikle bu Musul meselesinde az önce Sayın Hocam da kısaca temas ettiler, Musul meselesi çok önemli bir meseledir ki, Lozan’da da çözülmemiştir bu mesele, Milletler Cemiyeti’ne gitmiştir. Milletler Cemiyeti’ne gidilince Milletler Cemiyeti’nde özellikle Adalet Divanı’ndan bir mütalaa alınması gündeme gelmiş ve alınan mütalaa da Türkiye’nin aleyhine olmuştur. Ancak Lozan’da çözülmeyen bu Musul meselesi 1926’da İngiltere’yle yapılan anlaşmayla mevcut Irak sınırları olarak tespit edilmiştir, ama orada Milletler Adalet Divanı’ndan gelen Milletler Cemiyeti’nde meselenin görüşülmesi ve Adalet Divanı’nda Türkiye’nin aleyhine gelen bir mütalaa nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti’nin ondan sonraki tüm ulusal çıkarlarını ilgilendiren konularda Türkiye devlet olarak bu özellikle Musul meselesinden dolayı yaşadığı hayal kırıklığından dolayı uluslararası hakemlere, uluslararası mercilere mümkün olduğunca gitmeme konusunda bir politika izlemek zorunda kalmıştır.

Farklı İnanç Grupları

Şimdi ben mümkün olduğu kadar başlıklar altında hızlı bir şekilde geçmeye çalışıyorum. Bir diğer önemli husus bu

ekalliyet, azınlık meselesini söyledim, onun üzerinde biraz durmak istiyorum, sebebi de şu: Özellikle şimdi biliyorsunuz bizde Türkiye'nin Avrupa Birliği meselesi var. 1950'li yılların sonundan itibaren, 1959'dan itibaren, işte 1963'te imzalanan Ankara Antlaşmasıyla resmi olarak başlayan ve Türkiye'nin yaklaşık 50 yıldır gündeminde olan çok önemli bir konu olarak medyayı, gündemi işgal eden bir konu, yani bitmeyen, bitmesi de pek görülmeyen böyle bir romantik aşk, kara sevdaya dönüşen bir macera. Şimdi çok açmayacağım o konuyu, ama orada Avrupa Birliği Genel Sekreterliği var bizde Ankara'da biliyorsunuz, geçenlerde bir yazı yayınlandı resmi olarak: Bundan sonra Avrupa Birliği Genel Sekreterliği yazışmalarında, resmi yazışmalarında "gayrimüslim" ifadesi yerine "farklı inanç grupları" tabirini kullanacağını belirtti.

Şimdi burada neden önemli? Az önce ifade etmeye çalıştım; gayrimüslim neyi ifade ediyor ve neden özellikle o seçilmiştir? Şimdi farklı inanç grupları tabiri daha önce yayınlanan Avrupa Birliği ilerleme raporlarında çok bahsediliyor. İlk olarak mesela, 2006 yılında açık olarak AB Komisyonu yayınlamış olduğu ilerleme raporunda Türkiye'de farklı inanç grupları olduğunu, bunların içerisinde etnik anlamda farklı inanç gruplarının olduğunu, Türkler, Kürtler, Lazlar, şunlar bunlar diye sıralıyorlar. Bir de inanç anlamında Sünni vatandaşlarla Alevi vatandaşların olduğu, yani burada ısrarla

Avrupa Birliği'nin kullandığı resmi belgelerinde ifade ettiği bir kavramın Türkiye'de resmi bir kuruluş tarafından kabul edilmesi, bunun kullanılacağına duyurulması aslında Lozan'da belirtilen ekalliyet, azınlık kavramının, yani gayrimüslim kavramının içini boşaltmaya yönelik bir faaliyet olduğunu söylememiz gerekir. Yani burada Avrupa Birliği'nin ısrarla kullanmak istediği ki, bu konuda özellikle Avrupa Birliği temsilcisi vardı Kretchmer görevden, yani birkaç yıl önce Kretchmer'in açık ifadesi vardı: "*Türkiye'de azınlık kavramı Lozan'la tanımlanıyor ve bu dardır, dar bir kavramdır, dolayısıyla bunun genişletilmesi lazım*" Yani Lozan'daki azınlık kavramını kabul etmediklerini resmi olarak, açık olarak belirtmişlerdir. Kaldı ki, uluslararası hukukta zaten genel kabul görmüş bir azınlık kavramı olmadığı için bizim burada bu konuda Lozan'da ifade edildiği şekliyle resmi olarak ifade edildiği şekliyle bu azınlık kavramı, gayrimüslim ifadesinde ısrarcı ve kararlı durmamız gerekir diye düşünüyorum.

Müzakere Çerçeve Belgesi

Bir diğer önemli nokta özellikle Lozan Antlaşması'nın az önce de ifade ettiğim tabii ki ulus üstü değil, uluslararası bir antlaşma olması, uluslararası nitelikte olması, yani taraf devletlerin eşit, egemen konumuna bağlı olarak ortak iradeleriyle hükümlerin antlaşmada yer alan düzenlemelerin belirlenmiş olması. Tabii ki uluslararası bir antlaşma olması itibariyle de uluslararası hukukun

getirdiği temel yükümlülüğün ahde vefa ilkesinin geçerli olması gerekir, ama ahde vefa ilkesine baktığımızda, bir tarafta da Avrupa Birliği'nin özellikle son birkaç yılda gündeme getirdiği konuları kıyasladığımızda gerçekten orada çok dikkatli düşünülmesi lazım. Tabii ki bugün AB ilişkileriyle yürütülen konularda çünkü o AB'yle ilgili mesele, çünkü AB'nin genel stratejisi, genel uyguladığı politika özellikle son birkaç yılda tabii ki mevcut siyasal iktidardan da cesaret alarak Türkiye'deki hem Lozan'la getirilen siyasal sistemi, hem de Anayasamızın temel nitelikleriyle ilgili olarak Türkiye'de bir değişikliğe, farklı bir düzenlemeye ilişkin niyetinin açık olarak ifade edildiği birçok belgeyi ve faaliyeti sıralamamız mümkündür.

Bunların başında bir tanesi müzakere çerçeve belgesidir. Örneğin, Türk kamuoyundan gerek hukukçulardan, gerek siyasilerden çok göz önünde bulundurulmadan, çünkü Türkiye-AB ilişkileri gelince daha çok Türkiye'de kamuoyunun ilgilendiği şey işin magazin yönüdür, ama 3 Ekim 2005 tarihli müzakere çerçevesine bakınız. Mesela, 2005'te, 2004 Aralık zirvesinde müzakerenin başlama kararı alındıktan sonra 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye Müzakere Çerçeve Belgesi imzalandı. O zaman devlet bakanı olan Beşir Atalay mevcut hükümet adına imzaladı. Müzakere çerçeve belgesindeki düzenlemelerin tek tek incelenmesi çok çok önemli, yani özellikle hukukçular tarafından dillendirilme-

si çok çok önemli. Orada bu müzakerenin başlaması durumunda nelerin yapılacağı, nelerin taahhüt edildiği çok çok önemlidir. Örneğin, taahhütlerden bir tanesi Türkiye'nin komşularıyla sınır anlaşmazlıklarını çözme konusunda vermiş olduğu bir taahhüttür. Türkiye'nin sınır anlaşmazlığı nerede var? Ege'de karasuları meselesi aklımıza geliyor. Ege meselesi olarak orada Türkiye'nin uluslararası Adalet Divanı'na gitme bir taahhüdü vardır. Ermenistan'la ilgili bilindiği gibi meseleler vardır, buna karşı AB müktesebatına aykırı uluslararası antlaşmaların geçersizliği belirtiliyor.

Maksadı Aşan AB Projesi

AB müktesebatına aykırı Türkiye'nin yapmış olduğu uluslararası antlaşma deyince aklımıza bizim ilk hemen KKTC'yle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'yle yapılan antlaşma geliyor. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'yle yapılan uluslararası antlaşmalar askeri, siyasi, ekonomik anlaşmaları geçersiz sayarsanız Kuzey Kıbrıs'ın zaten tasfiyesi demektir, bitmesi demektir, dolayısıyla buna benzer çok önemli ayrıntılar var, ama Türkiye'de kamuoyu maalesef bu esasa ilişkin şeylerle pek ilgili olmadığı için Türkiye'de âdeta bu mesele, AB meselesi birçok konuda olduğu gibi âdeta bir futbol takımı taraftarlığı seviyesinde tartışılıyor. Yani AB yandaşı, AB'ye taraf olan insanlarla bu konuları gündeme getirdiğinizde siz AB'ye bunları söylü-yorsunuz, bu eleştirileri getiriyorsunuz, siz demokrasiye mi kar-

şısınız, hukuka mı karşısınız, insan haklarına mı karşısınız? Yani Kopenhag kriterleri olarak belirtilen hukukun üstünlüğü, insan hakları, demokrasi sanıyorum bütün hukukçuların, bütün vatandaşlarımızın genel olarak kabul gördüğü, benimsediği noktalardır, ama önemli olan husus Türkiye'ye dayatılan Türkiye'deki mevcut anayasal sistemin Lozan başta olmak üzere mevcut anayasal sistemin değiştirilmesine, dönüştürülmesine yönelik girişimlerin ve eylemlerin eleştirilmesidir. Biz de bu noktada hukukçu olarak en azından hukuki boyutuyla ortaya koymamız lazım.

Bu anlamda özellikle Türkiye-AB ilişkilerine, yani Lozan'la bağlantılı olarak bu azınlık meselesinde dayatmaları, siyasi talepleri devam ettiği sürece Türkiye'nin devlet olarak sanıyorum şu noktaya gelmesi söz konusu olacaktır: Türkiye'ye, Türkiye Birliği veya Avrupa Birliği arasında bir seçim yapmak zorunluluğuyla karşı karşıya kalacaktır. Çünkü gerçekten AB projesi bugün maksadı aşan bir proje haline gelmiştir. Yani Türkiye'nin sosyal hayatını, ekonomik hayatını, hukuk düzenini iyileştirici, geliştirici, insanların sosyal hayatını, refahını, insan hakları meselesinde iyileştirici noktalardan ziyade bir siyasi proje olarak kullanılmaya başlanmıştır. İşte burada başta tabii ki hükümetin ve devletin ilgili yetkililerin mutlaka değerlendirme yapması lazımdır.

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla önemli bir nokta şark meselesinin sona erme-

siydi. Yani şark meselesinin ana gövdesi tabii ki Anadolu coğrafyasında yaşayan Türklerin Anadolu'dan çıkarılması üzerine inşa edilmiş bir projeydi yüzyıllar boyunca, şimdi şark meselesi doğu meselesiyle bugünkü meseleye baktığımızda aslında bugün Büyük Ortadoğu Projesi veya Genişletilmiş Ortadoğu Projesi dedikleri şeyin hitap ettiği coğrafyanın aynı coğrafya olduğunu görürsünüz. Yani burada bu noktada da Lozan anlaşmasının önemi gerçekten ortaya çıkmaktadır.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Şimdi hukukçular için terminoloji önemlidir, kelime önemlidir, telaffuz önemlidir. Burada farklı inanç grupları, hatta sempatik gelen bir terminoloji, çekici gelen bir terminoloji böyle müspet ve pozitif çağrışım yapan bir terminoloji. Ama çok ciddi bir makas ayrılığı, çok farklı bir tercih artık, çok farklı bir tanım Lozan'da kabullenilen çerçevenin, kabul ettirilen çerçevenin dışında bir tanım Türkiye'ye dayatılan bu Avrupa Birliği'nin dışında Amerika Birleşik Devletleri'nin de o inanç özgürlüğü çerçevesi içinde sunduğu ve dikte ettiği baskıyla da bir paralellik kurulabilir.

Şimdi Mustafa Kemal Paşa Lozan'ı sonuçta asırlar sürmüş olan, yüzyıllar sürmüş olan bir suikastın sona ermesi ve bozulması olarak tanımlanır. Türk Ulusuna karşı, Türk milletine karşı yüzyıllardır tasarlanmış olan bir suikastın bozulduğu bir metin olarak tanımlar. Bu önemlidir. Mustafa Kemal

Atatürk bugün için Türk milleti için, Türk halkı için nedir? Bağımsızlık demektir, özgürlük demektir, onur demektir, ulusal kurtuluş demektir, ama şimdi Avrupa Parlamentosu Başkan Vekilinin bir talebi var Türkiye'den, bunu birkaç yıl önce ifade etti. Şunu dedi Andrew Duffy, İngiliz parlamenter, Avrupa Parlamentosu başkan vekiliydi sanıyorum o dönem bu talepte bulunduğu anda: "Artık Türkiye'de kamu binalarından Atatürk resimlerinin indirilmesinin zamanı geldi" dedi. Bu bir talep, bu bir buyruk. Atatürk resimlerinin kamu binalarından indirilmesi ne anlama gelir? Türkiye'nin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Atatürk'ten vazgeçmesi, reddi mirasta bulunması anlamına gelir. Ulusal bağımsızlıktan vazgeçmesi, onurdan vazgeçmesi, ulus olarak yaşamaktan, üniterlikten vazgeçmesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü siz bir simgeden, bir onurdan, bir kuruluş felsefesinden vazgeçiyorsunuz. Bu talepler sıkça tekrarlanmaktadır ve dikteye dönüşmektedir.

Yine değerli katılımcılar, Patrikhane'nin Lozan'daki pozisyonuna, daha doğrusu resmi metne bile girmemiştir. Sibel Özel hocamızın bu konuda Baro yayınlarından çıkmış çok önemli bir kitabı vardır, atıf yapılan bir kitabı vardır. Heybeliada Ruhban Okulu ve Patrikhaneyle ilgili çok önemli akademik bir çalışmadır. Şimdi Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni büyükelçisi, daha önce Bağdat'ta görev yapan Ricciardone henüz Türkiye'de göreve başlamadı, ama bir talebi oldu. Türk

basınında, sermaye medyasında da çok önemli yer verildi. Dedi ki: “*Heybeliada Ruhban Okulu’nun acilen açılması lazım*” Herhalde Ankara’ya gelince bu ısrarlı taleplerini tekrarlayacak, ama Türkiye’de resmen görevine başlamadan önce talebi budur, Heybeliada Ruhban Okulu’nun açılmasıdır. Bugünlerde her nedense Sensinod Meclisi’nin toplanmadığı, artık Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişilerden oluşturulamadığı gerekçesiyle yabancılara vatandaşlık verilmesi, hatta böyle şu andaki hukuk mevzuatımızın dışında bunlardan oluşturulması şeklinde talepler var. Bunlara talep yerine baskı da denilebilir, ısrarlı talep olarak da değerlendirilebilir.

Şimdi sonuçta Lozan’la kurulan, Lozan’la temellenen bir statünün değiştirilmesine yönelik talepler ve zorlamalar söz konusu artık 2010’da 87. yılında Lozan’ın, Bu nedenle İstanbul Barosu her sene düzenli olarak Lozan’ın hatırlanması, Lozan’ın değerlendirilmesi ve geçen süre içinde Lozan’ın hem kazanım cephesi, kazanım boyutu, hem de niçin değiştirilmek veya en azından böyle biraz daha yumuşatılmak istenmesinin üzerine bir meslek örgütü sorumluluğuyla dikkat çekmek istemektedir. Bu şekilde İstanbul Barosu’nun 132 yılı geride bırakmış Türkiye’nin en köklü meslek örgütünün verdiği bir sorumluluğu da yerine getirmektedir.

Şimdi, değerli katılımcılar ilk turdaki konuşmalarını ve sunumlarını bitirdiler. Ben ikinci turda 10 dakikayı geçmemek üzere bu

daha da kısa olursa, 5 dakika olursa elbette ki çok daha hem zaman iyi kullanılmış olur, hem de geline aşamada uygun olur diye düşünüyorum. Tekrar değerli konuşmacılara söz vermek istiyorum, buyurun Sayın Yetkin.

Prof. Dr. ÇETİN YETKİN

Ben bir-iki şey eklemek istiyorum: Şimdi herkesin burada vurguladığı gibi Lozan'ın amacı tam bağımsızlığı ve Avrupa Birliğine getirip bağlılık sözü, ben Avrupa Birliğinde art niyetleri bir tarafa atarak mekanizma yönünden bir şeye dikkat çekmek istiyorum. Diyelim ki, Türkiye eşit şartlarla Avrupa Birliğine girdi, üye oldu, tam üye oldu. Avrupa Birliği de siyasi birliğini tamamladı. Federal veya konfedere bir devlet oldu. Türkiye de bunun üyesi oldu. O zaman ne olacaktır? Avrupa Parlamentosu yasama organı olacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi artık bir belediye meclisi kadar yetkisi olmayacaktır, o yetki de Brüksel'deki parlamentonun çıkardığı yasalar çerçevesinde olacaktır.

Şimdi bunun tam bağımsızlıkla ne ilgisi var? Devlet olma niteliği nereye gider diğer şeyler bir yana bu insanların oturup düşünmeleri gerekir. Buna ek olarak hiçbir aklını yitirmemiş Avrupalı Türkiye'yi Avrupa Birliğine almaz. Bunu çok iyi bilmek lazım. Düşünün; o Avrupa Parlamentosu'nda en fazla temsilciye sahip olacaksınız neredeyse, yanınıza iki de kıytırık ülke aldığınız vakit Avrupa Parlamentosu'nda istediğiniz yasayı çıkarırsınız. Gerçi biz aramızda anlaşamayız,

ama farz edin ki anlaştık, çıkarırsınız. Yani Avrupa'yı yönetirsiniz. Kuramsal bir şey bu, ama olmayacak bir şey değil. Daha önemlisi şu kadar işsiz var, 15 milyon mu ne, ama işinden memnun olmayan daha fazla kişi var. Bütün bu uluslararası yollar tıkanır, herkes Avrupa'ya iş bulmaya gider. Avrupa'da asayiş biter, korkunç bir olay olur, Avrupa çöker, Avrupa uygarlığı çöker. Hiçbir akıllı Avrupalı bizi oraya almaz, böyle inek sağıcı gibi sağıcı. Onu bilmek lazım, bunu ek olarak söylemek istiyorum.

Şimdi bu azınlıklardan söz edildi, hocam da söyledi bu halini filan, Cumhuriyet dönemi hep eleştiriliyor bu azınlık konusunda Türkleştirme diye, o azınlık dediğimiz kişilerin neler yapıp ettiklerini yalnız Birinci Dünya Savaşı sonunda değil, bütün Osmanlı tarihi boyunca Fatih'ten başlayarak Türk halkına neler yapıp ettiklerini öğretmek lazım belgeleriyle, her şeyiyle. O zaman daha iyi olur, ama burada bir yanlışlık yapıldı sanıyorum. Denildi ki, Osmanlı Devleti Müslüman halkların tümüne Türk demiştir değil mi hocam? Böyle bir şey söylediniz; Müslüman halkların tümüne.

Prof. Dr. SELAMİ KURAN

Müslüman tüm unsurlara, Anadolu coğrafyasında yaşayan Müslüman tüm unsurlara Türk denilmiştir. Müslümanlık şeyi esas olmak üzere Türk ismi ifadesi kullanılıyor.

Prof. Dr. ÇETİN YETKİN

Şimdi biraz geriye gidersek, Anadolu Türk halkına mülhid der, tanrı tanımaz der Osmanlı belgeleri, tümüne birden Kızılbaş der. Daha yakına gelirse 1839'dan alalım; bilatefriki cinsi mezhep meselesi gelmiştir. 1876 Anayasası da "*tümüne birden Osmanlı denir*" der, Türk demez. "*Bütün Osmanlı tebaasına Osmanlı denilir*" der, Türk demez. Yani Anadolu halkının tümüne Türk dediği ben tarihte olduğunu bilmiyorum. Avrupalılar coğrafi bölgeye Türkiye demişlerdir, ama ayırmışlardır, halkı ayırmışlardır. Antalya'da İtalyan kolonisi vardı, onlara Türk demiyorlardı, ama "*Türkiye'de yaşıyor*" diyorlardı. Mersin'de öyle vardı, bunları ayırt etmek lazım. Yani bu Kürt lafını dikkatli kullanmamız lazım, şimdi bu tepkisel davranış, Cumhuriyet'teki tepkisel davranışın altını bir somut olayla çizmek isterim. Hocam da değindi, bizim Birinci Dünya Savaşı olsun, sonrasındaki milli mücadele olsun Yahudilerle sorunumuz olmamıştır bir-iki bireysel olay dışında, hatta bize yardımcı olmuşlardır. Niye? Çelişkileri Hristiyanlarla idi ve en rahat ettikleri ülke Osmanlı ülkesiydi. Bir İsrail devleti yok o zaman, ama Hristiyanların eline geçtiği vakit gene zulme uğrayacaklardı ve dolayısıyla ciddi olarak istihbarat olarak bile yardım etmişlerdir.

Bakın, ben Meclis tutanaklarını karıştırırken Birinci Meclisimiz şöyle bir şeye rastladım: Yahudi cemaati adına ki, Misakı Millinin

altında 5 Yahudi mebusun da imzası vardır, çünkü onlar seçimi boykot etmedi, katıldı. Onlardan ikisi hem Osmanlı Yahudi, Türk Yahudi, hem dünya Yahudileri adına Türkiye Büyük Millet Meclisine bir telgraf çekmişler. Telgraf iki madde: 1. Zafer kutlanıyor, 2. Biz bütün Yahudileri temsilen talep ediyoruz ki yüce Meclisten, Filistin'in mandası İngilizlere verilmesin, Türkiye devletine verilsin. Bu telgraf ta okunmaya başlarken Meclisteki mebuslar -tutanak böyle- hiçbir gayrimüslim azınlık bu Meclisi muhatap alamaz, telgraf çekemez diye itiraz etmeye başlıyorlar. Bunun üzerine Başkan komisyona havale ederek olayı geçiştiriyor. Bakın, ihanet etmemiş, bizimle beraber olmuş bir halk, bizi tebrik ediyor ve gururumuzu okşayacak bir telgraf çekiyor. Metni tutanakta var telgrafın, fakat o kadar çekmişiz ki, buna bile tahammül edememişiz.

İnsanların o dönemi çok iyi bilmesi lazım, bakın bu dayısı mı, amcası mı ne gitti Yunanistan'a, orada anılarını yazdı. Bu Heybeliada'da Türklere kuyudan su çektirirken en sona koyup bir de "Zito Venizelos" diye bağirttiklerini kendisi anlattı. Şimdi bu adadaki, İstanbul'da burnunun dibinde ve ben size bir şey daha söyleyeyim; 1921 yılında İstanbul işgal altında, İstanbul'a Marmara çevresinden Türk halkından "bu Yunanlılar bize zulmediyor" diye çok şikâyet gelmiş. Bunun üzerine İngiliz, Fransız, İtalyan işgal komutanlıkları uluslararası Kızılhaç'la beraber iki komisyon kuruyor. Biri Şile tarafına,

biri de Mudanya tarafına gidiyor. Bu komisyon kendisi fotoğraf çekmiş ve bu kitap Fransızca olarak 1921 yılında Ahmet İhsan Yayınevi tarafından yayınlanıyor. Yani sansür izin veriyor, İngiliz, İtalyan, Fransız sansürü izin veriyor bu kitabın yayınlanmasına, onların raporu bu uluslararası Kızılhaç'la beraber. Burada Yunanlıların yaptıkları zulmün fotoğrafları ve belgeleri var kendi müttefikleri tarafından, bizim değil, savaş sırasında kendi müttefikleri tarafından, şimdi bütün bunları bildikten sonra Lozan'ı filan değerlendirmek gerekir.

Benim son söz olarak da söyleyeceğim şey şudur: Türkiye'de bugün olan şeyler Tanzimat'tan bu yana Osmanlı'nın yaşadıklarıdır, birebir aynıdır. Duyunu Umumiye yerine IMF vardır, azınlıklar yerine Kürtler vardır, şunlar vardır, hepsi aynıdır, Ermeni sorunu aynıdır, Yunan sorunu aynıdır, hepsi emperyalizmi ısıtıp ısıtıp önümüze getirmiştir. Tanzimat'ta Tanzimat'tan o yana yaptığımız hataları aynen yine yapmaktayız, bugünkü bizi yönetenler de aynı Tanzimat yöneticilerinin kafasına sahiptir, ödün vere vere bu işi halledeceğiz diye diye, ama ne acıdır ki, son söz olarak şunu söyleyeyim; bugünkü Başbakanımız İstanbul Belediye Başkanırken kendisiyle yapılan bir röportajda Kemalizm'in artık öldüğünü kendisi söylemiştir. 21. Yüzyılda Kemalizm'e yer olmadığını, cumhuriyet başından beri Atatürk döneminden beri halka eziyet edip karanlık bir çağ olduğunu ve Türkiye'de yalnız Türkler

değil, Türkiye'nin Türklerin olduğu sözünün yanlış olduğunu o günkü devirde Türkiye'de 22 etnik grup olduğunu, bu 20 etnik grubun da Türkiye'nin asıl sahibi olduğunu söylemiştir. Bu düşüncesinden ne kadar vazgeçti bilemiyorum, ama kendi imzasıyla bu kitap "Türkiye'de İkinci Cumhuriyet Tartışmaları" adı altında yayınlanmıştır. Yani kendi sözleridir, bu başkasının değil. O zaman biraz işimiz zor gibi geliyor. Teşekkür ederim.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

İbrahim Ethem Atnur Hocama söz veriyorum hemen, buyurun.

Doç. Dr. İBRAHİM ETHEM ATNUR

Efendim, ben bu Türklük mevzuunda bir-iki kelime ifade etmek isterim. Osmanlı veya Selçuklulardan itibaren, yani 11. Yüzyıldan itibaren Türklerin yakın doğuya gelmesiyle birlikte bugünkü Ortadoğu'nun büyük bir kısmı, yani Selçuklu toprakları bugün daha sonraki Osmanlı topraklarında yaşayan herkese Avrupalılar Türk demiştir. Hatta bu Osmanlı'nın falan, Selçuklunun verdiği isim değildir, bu Avrupalıların bize verdiği isimdir. Ta Marco Polo Seyahatnamesi'nden itibaren bu ifade kullanılmıştır. Hatta 1530'larda falan, 1600'lerde Yunanlılardan bile Grek Türkleri olarak bahsedilir, bu tarihi kayıtlarda mevcuttur. Hatta güncel ifadelerde bulunmak istersek Arjantin'in bir devlet başkanı vardı Carlos Menahem, El-Türki'yi aslında adam Hıristiyan'dı, ama Hıristiyan Arap Lübnan'dan gittiği için Türk olarak adlandırılmış. Tabii ki

bu günümüzde artık Türkiye'de Türklerin olmadığını iddia edildiği, Türk kelimesinin unutturulmaya çalışıldığı bir dönemde bunu da dikkatinize sunmak isterim.

Bir de bizim bir Türk Hıristiyanlar mevzuumuz var, bu mübadeleyle ilgili benim üzüldüğüm bir şeyi ifade etmek isterim. Aslında Cumhuriyet kurulurken hani günümüzde Türkiye Cumhuriyeti ırkçılık yapmıştır, asimilasyon yapmıştır falan falan, ben bizim belki böyle buna raflarda rastlayacağımız birtakım kelimeler filan bulabiliriz, ama Türkiye Cumhuriyeti'nin bunlara fırsatı da olmamıştır, niyetlenmemiştir de. Mesela, mübadele yapıyoruz kıymetli dinleyenler, mübadele Türkiye'deki Rum'larla Yunanistan'daki Türkleri yer değiştiriyoruz. Mübadele din esasına göre yapılmış, yani ırk esasına göre yapılmamış. 200 binden fazla Türk'ü biz Anadolu'dan kovduk. Hıristiyan'dı bunlar, Ortodoks'tu, ağlaya ağlaya gittiler. Peki, şimdi efendim Türk deyince hoptuyorlar. Geri kalan herkese de Türk dedik, etnik açıdan değerlendirmedik bunu. Peki, yerine kimi aldık? Irkçı bir devlet hiç bu boşalan insanların -ki, bunların dediğim gibi 200 bin civarındaki etnik açıdan Türk'tü, diğerleri Rum'du, Romalydı aslında onlar da peki bunların yerine kimi aldık? Boşnak aldık, Arnavut aldık ve bugün Türkiye'den Kars'tan tutun Hakkari'ye kadar o bölgenin çoğunluğunu oluşturan Kürtleri aldık. Nereden aldık? Ermenistan'da Kürt kalmadı. Kinyas Kartalın büyük aşireti, Hakkari civarının insanlarını

aldık. Hakkari çoğunlukla Nasturiydi. Bu boşalan nüfusu nereden doldurduk? Oradan insan aldık, onu kendimizden saydık, ama üzüldüğüm taraf Türkleri de kovduk, onlar da Yunanistan'a gittiler. Maalesef ilgilenmedik, onlar artık Rum oldular, Yunanlı oldular.

Efendim, Lozan'a dönersek böyle birkaç vaktinizi de almadan, Lozan'da tabii bizi vuracak yerleri biliyorlar. Mesela, Lord Curzon diyor ki: *"Biz size ne diye ifade edelim? Siz hangi devletsiniz, devletinizin adı ne?"* İsmet Paşa başlıyor gevelemeye: *"TBMM Hükümet"* Şimdi hükümet ayrı şey, hukukçu hocalarımızdan özür dilerim hükümet ayrı şey, devletinizin ismi ne? Yok, onun için 1922'nin Nisan ayında daha Lozan kesintiye uğramış, İsmet Paşa dönmemiş, Mustafa Kemal hemen Seyyit Beyi bir tane Anayasa hukuku profesörümüz var. Mesela, şimdi hocalarımız çok maşallah, bir tane Anayasa hukuku profesörümüz var. Aslında iki tane, biri Celalettin Arif Bey Meclisi Mebusan reisi, sonra meclise geldi. Atatürk'le anlaşamadı, İtalya'ya gitti, Seyyit Bey. Seyyit Bey'e diyor ki: *"Şu Cumhuriyet nedir? Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri nedir? Bununla ilgili bir tasarı hazırlayın"* ve Seyyit Bey de 1923'ün Nisanından itibaren bununla ilgili çalışmalara başlıyor. Bu arada İsmet Paşa da Lozan'a gidiyor. Efendim, Lozan'da bizim bir de Rusya, Sovyet Rusya var. Bizim yoldaşımız, yani 1917'den itibaren ben hep şöyle ifade ederim: 1917 Bolşevik ihtilali Tanrı'nın Türk'ü kuru-

duğu, kutsadığı gündür. Ben Bolşevik, komünist filan değilim, hiç alakam yok, ama biz o sayede çok işler yaptık. Türkiye'nin doğusunu aldık, biz Rusların elinden çok zor alırdık. Öyle yığınak yapmışlardı ki, bir de Kurtuluş Savaşı'nda tabii kol kola girdik. Mesela bir örnek, Sakarya Savaşını kazanmışız, biz kutlama filan yapamıyoruz. Yiyecek ekmeğimiz yok, ayağımızda ayakkabınız yok ne kutlaması, ama Moskova'da ve Petersburg'da fener alayları düzenleniyor. Onun için Türkiye TBMM Hükümeti Rusya'yı da Lozan'a katmak istiyor, ama İngiltere kurnaz Curzon "Hayır, olmaz" diyor. Sadece Boğazlar Komisyonu mevzuunda Rusya'yı da işin içine katmışız, Rusya bizim bütün isteklerimizi desteklemiş. Tabii o mesela, bu adalar mevzuunda filan tabii ki o da kendi menfaatleri konusunda destekliyor.

Efendim, bizim bir de bu günümüzde de başımızı çok ağrıtan her ne kadar mesela diyoruz ki, Lozan'da Ermeni meselesi halledilmiştir. Doğrudur, uluslararası hukuk açısından halledilmiştir, ama günümüzde bizi zorluyor. Uluslararası anlamda sıkıntılar yaşıyoruz. Peki, nasıl halledildi? Ermeni yurdu meselesi kesinlikle zaten reddedildi, böyle bir şey kayıtlara girmedi. Bununla ilgili mallar mevzu envali metruke dediğimiz terk edilmiş mallar, Ermeni kelimesi geçmeden bununla ilgili bir düzenleme yapıldı, genel af içerisinde bir düzenleme yapıldı. Denildi ki, bu Lozan'a dahil ülkeler ki, bunların çoğunluğu zaten

Balkan ülkeleriydi, oradan da bayağı bir Türk nüfus gelmişti, çoğunluğu yollarda kırılmıştı. E bunların da malları var, bunlar da geriye dönmek isteyebilirler. Türkiye toplu Ermeni göçünü kabul etmedi, tutanaklara bile geçirmede, ama 18 ay gibi bir müsaade tanındı karşılıklı olarak, isteyen gelsin malını alsın, isteyen gelsin vatandaşlığını alsın ve o tarihten sonra da bunun yok hükmünde olacağı ifade edildi ve tutanaklara geçirildi.

Bir de bizim burada bir başaramız borçlar konusunda Osmanlı'nın malum borçları çoktu, Türkiye bunun Osmanlı'dan ayrılan diğer devletlere ayrılmasını da Türk heyeti sağladı, ama burada bir sorun var; bize ayrılan kısmın faizi sterlin hesabından yaparsanız 5 milyon frank faiz geliyor, frank üzerinden yaparsanız 1 milyon 700 bin frank faiz tutuyor. Türk heyeti frank üzerinden diyor, Fransızlar yok sterlin üzerinden, aslında biz borçlanırken sterlin üzerinden borçlanmışız, senetlerde de o var, ama neticede Türk heyeti frank üzerinden faiz ödemeyi kararlaştırdı ve 1930'lu yıllarda bununla ilgili yeni düzenlemeler yapıldı, oradan da bir kâr etti Osmanlı borçları konusunda, ama en sonunda 1954'te bu Lozan'da görüşülen konular tamamen gündemden kalktı.

Bizim Lozan'dayken Ankara'daki TBMM Hükümetinin ve Mustafa Kemal'in tabii lideri olduğu hükümetin bu batılı bağlaşıkları bölme anlamında bir başka faaliyeti var, o da şu: Amerikalılara Chester projesini veriyorlar.

Fransızlar ve İngilizler şaşırıyor bize niye vermediniz, onlara verdiniz? Hâlbuki yürümedi zaten, yürümeyeceği de açtı da bir nevi bizimkiler ben dönemin tutanaklarından da gördüm, bir oyun oynamışlar. Nasıl Sovyetlere oyun oynadılarsa, yani ben onu oyun olarak adlandırıyorum. Çünkü biz komünist olacağımızı adamlara resmen bağınyorduk.

SALONDAN

Açık açık söylüyor olmayacağız diyor. Mecliste söylüyor.

Doç. Dr. İBRAHİM ETHEM ATNUR

Hocam, o daha sonra.

SALONDAN

Yok, başında söylüyor.

Doç. Dr. İBRAHİM ETHEM ATNUR

1920'de biz askerimizin üniformasını söküyoruz, Nahçıvan'da müfrezemiz var.

SALONDAN

O Kazım Karabekir'in ...

Doç. Dr. İBRAHİM ETHEM ATNUR

Yok hayır hocam, o genel bir şeydir. Yani diyoruz ki, ama Lenin şöyle diyor hocam, beni başırlarsanız ifade edeyim. Kars anlaşmasından sonra şöyle diyor: "*Ben Mustafa Kemal'le çağdaş olmaktan -bunu Komünist Partinin bir toplantısında söylüyor, yanılmıyorsam 27 Kasım 1921'dir- mutluyum, ama Mustafa Kemal'in artık komünist olmayacağını biliyoruz, bundan da üzüntülüüz*" Evet, bir kanal açmışlar, böyle bir göstermelik bir şeyler yapmışlar, ama bunlar hep göstermede kalmış. Kızıl ay takmışız askerimizin başına.

SALONDAN

Hocam, onu yapan İslamcılar, İslam'la komünizmi bir düşünmüşler, benim büyük babam da o meclisteydi, o da anlatırdı şimdi utaniyorum kırmızı taktık buraya diye, milliyetçiler bunu yapmadı.

Doç. Dr. İBRAHİM ETHEM ATNUR

Netice itibariyle Lozan'la ilgili bilmi-yorum soru kısmı olur mu, açar mıyız? Söyleyeceklerim bu kadar, saygılarımla.

ÖMER F. EMİNAĞAOĞLU

Süreyi gözeterek sadece azınlıklar konusundaki görüşlerimi aktarmak istiyorum. Lozan sözleşmesi konusunda da en çok tartışılan ve gündeme gelen konu tüm konuşmacılar ifade ettiler, bunların içerisinde azınlıklar var. Şu herkesçe biliniyor, ama özellikle tartışmalarda gözden ırakta tutulmaya çalışılıyor; Lozan sözleşmesi yapılırken, Lozan Anlaşması yapılırken uluslararası hukuk platformunda azınlıklar için tek ölçüt din ölçütü değildi. Çünkü daha önce Sevr görüşmeleri sırasında Türkiye'de hem dil, hem din, hem de etnik köken soy boyutuyla üç yönden de azınlık olduğu konusu Sevr Anlaşması'nı girmişti ve Lozan görüşmeleri sırasında sadece din boyutuyla tüm bunlar ileri sürülmesine rağmen Türkiye'de sadece din boyutuyla azınlık olduğu konusu Lozan Anlaşmasında yer aldı.

Şimdi değerli konuşmacı ifade etti, gayrimüslim ifadesi, ibaresinin farklı inanç grupları şekline çevrilmesi azınlık kavramının

içini boşaltma değil, Lozan'daki azınlık kavramının Sevr'e doğru bir dönüşüm sürecine götürülmesinden başka bir anlam taşıyor. Azınlıklara yönelik Avrupa sözleşmelerinde sözleşmeden başka devletin de o sözleşmeye ilişkin beyanında o grubu, o topluluğu azınlık olarak ayrıca tanıması, beyan etmesi gerekiyor. Birleşmiş Milletler Sözleşmelerine baktığımız zaman o toplulukların kendilerini farklı hissetmesi, farklı görmeleri azınlık haklarından yararlanmaları için yeterli görülüyor. Ayrıca devletin böyle bir beyanda bulunmaları gibi bir durum aranmıyor. Lozan Anlaşması'nı biz burada değerlendirirken Avrupa Sözleşmeleri çerçevesinde konuya yaklaşmamız gerekiyor ve dolayısıyla burada sadece ve sadece Türk vatandaşı olan ve sadece ve sadece gayrimüslimler Türkiye'de azınlık haklarından yararlanabilir. Şimdi bir kelime içeriğine yönelik tanım değişikliği Lozan'ı olduğu gibi içeriğini değiştiren Sevr'deki düzenlemeye doğru götüren bir durumu ortaya çıkarıyor.

Şimdi tabii burada farklı etkenler de var, konuşmamın birinci bölümünde ifade ettim hep 12 Eylül'ün izlerinin silinmesinden söz edilerek farklı şeyler yapılmaya çalışılıyor. Anayasa dahil olmak üzere Avrupa Birliği görüşmeleri dahil olmak üzere farklı konular gündeme getiriliyor. 12 Eylül'ün izlerini silebilmek için öncelikle 12 Eylül hukuk dünyasında da izlerini silebilmek için 12 Eylül Türkiye'de hem her türlü siyasal düşünceye

suç boyutuyla yaklaştığı için sonuçta siyasal İslam oradan ortaya çıkarak kendisine bugün yönetme iddiasıyla Türkiye gündemine oturdu. Her türlü farklılığı da baskıladığı için buradan da ayrılıkçılık ve bölücülük kendisine beslenebileceği bir zemin buldu. Bakın, azınlık noktasında 1960 döneminde 648 sayılı Siyasi Partiler Yasası vardı. O yasada da Türkiye’de azınlık yaratılamayacağı yönünde ayrıca Lozan’ın dışında yaratılamayacağı yönünde hükümler vardı. 12 Eylül döneminde 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası çıkarıldı, onun da 81. maddesinde yine benzer hükümler getirildi, ama o maddeye şöyle bir hüküm konuldu: “*Siyasi Partilerin eski 648 sayılı Yasadaki hükme ilaveten orada olmayan Türkçe dışında dil kullanamayacağı*”

Propagandalarında ve uygulama nereye geldi ve Lozan’daki o hükümler uygulamada 12 Eylül’ün Lozan, din, laiklik, hukuk algı ve anlayışını da gösteren bir örnek olarak vererek sözümü noktalayayım. Bugün bir siyasi parti doğrudan kitleye Türkçe dışında bir dille seslenirse yasaya göre suç, tercümana konuşur, tercüman o kitleye aynı şeyleri söylerse o kitlenin dilinden bu suç değil. Neden? Sonuçta o kitle Türkçe bilmiyorsa her türlü siyasi hakları olan bir kitle, o siyasi haklarından yararlanacak olan bir kitle, sonuçta o siyasi haklarını kullanabilmesi için onlara onun dilinden ulaşmanız gerekiyor. Direkt yaparsanız bunu 12 Eylül suç olarak görüyor, tercüman yoluyla yine aynı kitleye

ulaşırsanız bunu suç olarak görmüyor ve bu ortamdan beslenen bir yapıda bizde Türkiye'de azınlık haklarını tartışıyoruz. Evet hocam, ben sözlerimi burada noktalayayım. Lozan Anlaşması'nın ruhuna uygun olarak, içeriğine uygun olarak hukuk sistemimizin her geçen gün kayma gösterdiğini belirterek saygılarımı sunuyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Sayın Versan.

Prof. Dr. RAUF VERSAN

Belki bir teferruat, ama arkadaşımın söylediği bir sözü teyiden ben de söylemek istiyorum. Bu konferansta, Lozan Konferansında Musul meselesi çözümlenemeyince şöyle bir hüküm konuldu anlaşmaya: "9 ay içerisinde her iki devlet temsilcileri sınırı tespit amacıyla görüşecekler, olamadığı takdirde konseye gelecek milletler cemiyeti" Fethi Beyle İngiliz Percy Cox galiba, ikisi 15 gün kadar, 2 hafta kadar müzakere etti, fakat sınır tespit edilemedi. Onun üzerine ilgili hükmü uyarınca Lozan Anlaşması'nın konseye geldi. Konsey bu konuda bir karar aldı sınırın tespitiyle ilgili, fakat Türkiye'nin bazı itirazları üzerine o karar şimdi neydi itirazları ona girmek istemiyorum o işin hukuki tarafına, milletler cemiyeti bünyesinde görev yapan bu mahkemeye, Milletlerarası Daimi Adalet Divanı'na havale edildi. İstisari mütalaa verdi Adalet Divanı ve onun üzerine mesele halloldu ve bu iş bitti.

Arkadaşımız dedi ki, Türkiye açısından

negatif bir karardı o ve ondan sonra Türkiye bu mahkemeye karşı bir soğuk duruş mu sergilemeye başladı? Tespite katılıyorum, Türkiye'nin sadece Milletlerarası Adalet Divanı değil, diğer milletlerarası mahkemelere karşı da şu veya bu sebeple bir çekingenliği var. Mesela, bu kıta sahanlığı meselesinde Adalet Divanı'na gitmekten kaçınıyor Türkiye, halbuki gitmiş olsa hukuki açıdan Türkiye'nin elinin zayıf olduğunu ben zannetmiyorum. Bir de şunu da söylemek istiyorum bu çekingenliğin bir başka tezahürü: Henüz kararı okumadım, ama dün Milletlerarası Adalet Divanı Kosova'yla ilgili davada kararını verdi, istişari mütalaasını; Kosova birkaç sene önce tek taraflı bağımsızlığını ilan etmişti Sırbistan'da, uluslararası hukuka uygun mu değil mi diye Genel Kurul Birleşmiş Milletlerin Adalet Divanı'na bunu sordu ve dün karar verildi.

Söylemek istediğim şu: İstişari mütalaa yargılamasında devletin herhangi bir devletin Birleşmiş Milletlerin üyesi olur, olmayabilir, Divana gidip kendi görüşlerini ileri sürebilmesi mümkün ve bu da kayıtlara geçiyor. Adalet Divanı'nın resmi kayıtlarına geçiyor. Keşke Türkiye Kıbrıs'la ilgili büyük benzerlik var bu Kosova olayında ve keşke kendi kanaatini de söyleseydi Kosova'ya ilişkin olarak, Kıbrıs konusunda çok elini güçlendirirdi ve bunu yapmadı. Niye yapmadı bilmiyorum, ama rahatlıkla yapabilirdi. Türkiye'nin hukuk müşaviri yahut Lahey'deki büyükelçisi yapıp böyle 15-20 dakikalık bir konuşmayla

görüşlerini Türkiye adına belli etmiş olsaydı çok faydalı olacağı kanaatindeyim. Yani aynı fikirdeyiz, milletlerarası mahkemelere karşı bir çekingenlik var. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. SELAMİ KURAN

Evet, zaman ilerledi, ben de birkaç noktaya çok kısa değinmek istiyorum. Şimdi ben az önceki konuşmamda tabii Türk kavramını etnik anlamda, ırk anlamında kullanmadım ve kullanılmadığını da düşünüyorum. Şahsi kanaatim tarihte de, batılı kaynaklarda da bunu bir etnisite ifade eden, bir ırkı ifade eden bir anlamda kullanılmamış, çünkü Türk kavramı genel itibariyle o dönemlerde ve hâlâ da büyük ölçüde etnik anlamda değil, daha çok tarihi, siyasi ve kültürel bir kavram olarak kullanılıyor. Yani ben bu şekilde olduğunu düşünüyorum, yoksa etnisite anlamında, ırk anlamında ifade etmedim.

Lozan'ın bir temel niteliği, temel özelliğinin de özellikle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerine ilişkin esasları belirlemiş olmasıdır. Az önce de ifade etmeye çalıştım, özellikle millet kavramıyla ilgili olarak, oradaki esas alınan millet kavramı Osmanlı'da yüzyıllarca devam eden millet esasıdır, millet kavramı olarak belirlenmiş, yani gayrimüslimlerin azınlık olarak ifade edilmesi ülkeyle, ülkesel bütünlüğünün belirlendiği bir antlaşmadır. Özellikle tabii genç cumhuriyetin başta Atatürk ve İsmet Paşa olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, hukuki, sosyal ve kültürel reformlarını,

devrimlerini yapabilme, yapma konusunda çok önemli bir kilometre taşıdır Lozan, yani Lozan'daki çizilen çerçeveye Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel nitelikleri belirlenmiştir ve bundan hareketle de Atatürk ve arkadaş-ları bildiğimiz önemli devrimlere imza atmışlardır.

Bir diğer önemli sonucu Lozan'ın bağımsızlık mücadelesi veren diğer mazlum sömürge altında bulunan halklara çok önemli bir ışık vermiştir, önemli bir heyecan vermiştir, yol gösterici olmuştur. Benim Lozan'la ilgili olarak bunları ifade ettikten sonra Lozan'la ilgili en önemli tehdidin özellikle AB'yle ilişkilerde, Türkiye-AB ilişkilerinde ortaya çıkacağını, çıkmaya başladığını düşünüyorum. Yani azınlık kavramının tartışmaya açılması, millet kavramının içinin boşaltılmaya başlanması Türkiye'nin dini temelde değil de, etnik temelde, soy temeline, ırk temeline bir azınlık tartışmasının açılması Lozan'ın içinin boşaltılması anlamına gelecektir. Lozan'ın içinin boşaltılması da Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerinin tartışılmaya açılması anlamına gelecektir.

Tabii bir de önemli bir anlamı Lozan'ın son olarak özellikle Türk dış siyasetinin temel niteliklerini de belirlemiş olmasıdır. Yani Lozan sadece salt hukuki anlamda uluslararası bir anlaşma değildir, Türk diplomasi hayatının da bir temel eseridir, başyapıtıdır. Yani orada başta İsmet Paşa olmak üzere Türk delegasyonunun ortaya koymuş olduğu

çalışma, gerektiğinde görüşmelerinin kesilmesi, yani görüşmelerin kesilmesinin dahi göz önüne alınması, gerektiğinde tekrar bir silahlı mücadeleye girişilebileceğini, yapılabileceğinin mesajının verilmesi ve muhataplarla mutlaka eşitlik ilkesi temelinde, eşit egemen devlet olarak muamele görülmesinin ısrarla altının çizilmesi ve bunun gerçekleştirilmesi çok çok önemlidir. Türk dış siyasi hayatı açısından görüşmelerin kesilmesi durumunda kapitülasyonlar meselesinde birleşik cephenin kurulması, yani diğer tüm devletler tarafından, Türkiye yalnız kalmasına rağmen bu kapitülasyonlar meselesindeki taleplerinden vazgeçmemiştir.

Burada, yani bazen uluslararası meselelerde, uluslararası müzakerelerde yalnız kalmanız o konuda haksız olduğunuz anlamına gelmez. Yani biz bunu Türkiye’de özellikle Kıbrıs meselesinde, Ege meselelerinde çok yaşıyoruz. Bir ülkenin mümkündür ki, uluslararası bir meselesinde çözümsüzlük üzerine de bir strateji geliştirilmiş olması mümkündür. Yani ille de her uluslararası meselenin mutlak anlamda 5 yılda, 10 yılda, 50 yılda çözülecek, çözülmesi gerekir diye bir şeyin uluslararası ilişkilerde pek geçerli olmadığı, bazen yalnız kalınması durumunda da sabırlı ve istekli olunması durumunda sonuç alınabileceği mümkündür.

Ben sözlerimi burada kapatıyorum, bu referandumla ilgili Sayın Başkan gitti tabii, orada bir şey söyledi, ama referandumla ilgili

herhalde konuyla çok yakından ilgili değil, ama bu biraz da herhalde magazin yönüyle siyasi gündemle ilgili, herhalde ben hukukçu olarak daha çok, yani eğer hukukçular sanıyorum bu konuyla ilgili olanlar biraz araştırmışlardır. Dünyanın hiçbir yerinde birbirinden farklı konuları ihtiva eden 26 maddelik bir metin halkoyuna evet veya hayır diye sunulmaz. Ben sadece bu yönüyle bu konuya yaklaşmak isterim ki, bu konuda da biliyorsunuz Avrupa Konseyi'nin Venedik Komisyonu 2006 yılında yayınlamış olduğu referandumun yapılmasına ilişkin temel ilkelerde içsel bağı olmayan birbirisiyle ilgisi olmayan konuların halkoyuna sunulması durumunda buna vatandaşların serbest iradesine, serbest seçim iradesine karşı bir hile olduğu, yani sunulacak konuların içsel bağının olması gerektiği ifade edilmektedir. Metin zaten bilindiği gibi birbiriyle çok farklı konuları ihtiva etmekte, siyasi anlamda da zaten bir parti tüzüğünü değiştirir gibi salt bir partinin dar kadrosu çerçevesinde 3-5 kişinin hazırlamış olduğu bir metnin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne getirilerek ve diğer siyasi partilere tebellüğ ettirilerek geçirilmesi bir siyasi partinin sadece bir tüzüğünün değiştirilmesini hatırlatıyor. Bu iki nedenden dolayı burada bu referandumda sanıyorum başta hukukçular çok sağlıklı değerlendirme yapacaklardır. Ben sözlerime son verirken özellikle Lozan Antlaşması'nda emeği geçen başta Atatürk ve silah arkadaşları, İsmet Paşa olmak üzere

tüm emeği geçenleri saygıyla, minnetle tekrar yad ediyorum, hepinize teşekkür ediyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Değerli katılımcılara Baromuz adına çok teşekkür ediyoruz. Sizleri bundan sonraki etkinliklerde de yine Baromuzun konuğu olarak görmek istiyoruz. Sonuç olarak; Lozan'a giden heyet asırlık hesapların görüleceğini biliyorlardı. Yıllar süren savaştan çıkmış, cepheden alınmış akıyla çıkmış, emperyalistleri ülkeden kovmuş olmanın onuru, özgüveni içindeydiler ve hiçbir zaman Lozan'a gittiklerinde komşu-larla sıfır sorun diye bir teslimiyet psikolojisi içinde değillerdi. Son yıllarda yeni bir diploması buluşu gündeme geldi! Dünya diplomasi literatürüne katkı veya böyle bir mucizevi buluş anlamında sıfır sorun formülünü ortaya attı bazı dış politika ustaları! Aslında buna sıfır sorun mu, sıfırlaşma mı, sıfırlanma mı, yoksa teslimiyet mi kuşkusuyla bakmak gerektiğini düşünüyorum. Bunu elbette ki tarih gerektiği şekilde değerlendirecektir. Hepinize ben tekrar saygılar sunuyorum.

